

پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

سال دوم، شماره چهار، پاییز ۱۳۹۷، جلد دو

ISSN: 2645-4408

تأثیر جریان وجوه نقد بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار

سرمایه بهینه

حسین کاظمی، امید مهری نمک آورانی

تأثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی و ریسک تسهیلات بانکی

شیدا مازندرانی، پرویز سعیدی

نقش سرمایه فکری بین مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد شرکت

عطاله محمدی ملقرنی، زینب احمدی، یونس پرواره

بررسی رابطه بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان

مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی؛ مطالعه موردی: تاکید بر نقش

معیارهای مدیریت ریسک عدم رعایت قوانین و مقررات و ریسک

گزارشگری مالی بر اساس رویکرد کوزو

مستانه فرشیدپور، علی لعل بار، علیرضا فرشیدپور

بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و

کارهای کوچک و متوسط (SMEs)

محمدحسین عبدالرحیمیان، سیداحمد میرجعفری اردکانی

بررسی رابطه بین فرار مالیاتی، فقر و بیکاری در استان خوزستان

عاطفه افشارپور، علی کارشناسان

پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

سال دوم، شماره سه (پیاپی: چهار)، پاییز ۱۳۹۷

ISSN: 2645-4408

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:

مهرداد فتاحی

زیر نظر شورای سردبیری

مدیر داخلی: منیژه ملائی

اعضای شورای علمی تحریریه:

دکتر منصور زراء نژاد، عضو هیئت علمی دانشگاه چمران اهواز

دکتر منصور مهینی زاده، عضو هیئت علمی دانشگاه یزد

دکتر روح اله بیات، عضو هیئت علمی دانشگاه امام خمینی

دکتر عبدالمجید آهنگری، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران

دکتر مهدی ذوالفقاری، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس

دکتر علیرضا عرفانی، عضو هیئت علمی دانشگاه سمنان

دکتر حسین عظیمی، عضو هیئت علمی دانشگاه زنجان

دکتر وحید محمودی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

دکتر اسماعیل رمضان پور، عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

دکتر مسعود طاهری نیا، عضو هیئت علمی دانشگاه لرستان

دکتر بهروز کاردان، عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

دکتر عبدالمحمد کاشیان، عضو هیئت علمی دانشگاه سمنان

دکتر محمداמיד اخگر، عضو هیئت علمی دانشگاه کردستان

دکتر محسن حمیدیان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی تهران

دکتر محبوبه فراهتی، عضو هیئت علمی دانشگاه سمنان

دکتر حسین کاظمی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

دکتر نرجس زمانی، عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

۰۲۱ ۳۳ ۲۰ ۲۴ ۸۷

۰۲۶ ۳۴ ۴۳ ۶۹ ۵۹

۰۲۱ ۴۳ ۸۵ ۷۱ ۲۴

نشانی: کرج، بلوار امام خمینی (باغستان)، بین
خیابان پنجم و ششم، روبروی مجموعه ورزشی
انقلاب، پلاک ۷۳۵، ساختمان پرند، واحد ۱

انتشارات هنر و علوم دانشگاهی

تهران، افسریه، ۱۵ متری اول، کوچه ۲۸،

پلاک ۲۹۳ تلفن: ۰۲۱ ۳۳ ۸۴۰۷ ۹۲

۵۰
ج

فراخوان پذیرش مقاله

دانش اقتصاد پایه اصلی توسعه در این سرزمین است. حسابداری نیز مفاهیم و رویدادهای مالی و اقتصادی را به عدد تبدیل می‌کند؛ از اینرو همواره ارتباط ژرفی میان این دو حوزه کلیدی وجود دارد. در نظریه‌های جدید رشد اقتصادی، دانش به عنوان نوعی متغیر برون‌زا (در اقتصاد) به شمار نمی‌رود، بلکه بخش اصلی و کلیدی نظام اقتصادی محسوب می‌شود. گذر به اقتصاد دانش‌بنیان جز از مسیر پژوهش نمی‌گذرد و آنچه امروز جامعه علمی و اجرایی کشور بدان نیازمند است انتشار نتایج این پژوهش‌ها است.

با این نگاه نشریه «پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی» با همکاری علمی اساتید برجسته دانشگاه‌های کشور به انتشار مقالات تخصصی در زمینه حسابداری و اقتصاد می‌پردازد. از اینرو از تمام اساتید، صاحب‌نظران، کارشناسان، دانشجویان و پژوهشگران دعوت می‌نماید با ارسال مقالات علمی خود از طریق وبسایت نشریه به نشانی www.Jares.ir در پربارتر کردن این نشریه ما را یاری نمایند.

برای ارسال مقاله به نشریه کافی است تا در وبسایت ثبت‌نام نموده و با ورود به پنل کاربری، مقاله خود را ثبت کنید. پس از بررسی اولیه و داوری علمی از طرف تحریریه جهت انتشار مقاله با نویسندگان رابط تماس گرفته خواهد شد.

محورهای نشریه پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

پژوهش‌های حسابداری:

- تئوری‌ها و نظریات حسابداری

- مباحث نوین در حسابداری و حسابرسی

- پژوهش‌های کاربردی در حسابداری و حسابرسی

- بورس، مدیریت مالی، سرمایه‌گذاری و حسابداری

- جایگاه حسابداری و حسابرسی در توسعه اقتصادی

- آموزش و اخلاق حرفه‌ای در حسابداری، حسابرسی

- سیستم‌های اطلاعات حسابداری

- حسابداری مالیاتی و حسابداری مدیریت

- صنعت، تولید و حسابداری مدیریت

- استانداردهای حسابداری و حسابرسی

- مطالعات میان‌رشته‌ای در حسابداری

پژوهش‌های علوم اقتصادی:

- اقتصاد خرد، اقتصاد کلان و اقتصادسنجی

- اقتصاد اسلامی، برنامه‌ریزی و نظام‌های اقتصادی

- اقتصاد، توسعه و مطالعات اقتصادی ایران

- اقتصاد محیط‌زیست، منابع طبیعی و انرژی

- تاریخ تئوری‌ها، نظریات و سیاست‌های اقتصادی

- مدل‌سازی و پیش‌بینی در بازارهای اقتصادی

- اقتصاد مالی، بانکداری و نظام پولی

- اقتصاد مقاومتی، کارآفرینی و اشتغال‌زایی

- اقتصاد و تجارت الکترونیک و بین‌الملل

- اقتصاد تولید و اقتصاد صنعتی

- مطالعات میان‌رشته‌ای در اقتصاد

فهرست مقالات

صفحه	عنوان مقاله
۱	تأثیر جریان وجوه نقد بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار سرمایه بهینه حسین کاظمی، امید مهری نمک‌آورانی
۱۵	تأثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی و ریسک تسهیلات بانکی شیدا مازندرانی، پرویز سعیدی
۲۹	نقش سرمایه فکری بین مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد شرکت عطاله محمدی ملقرنی، زینب احمدی، یونس پرواره
۴۱	بررسی رابطه بین فاصله جغرافیایی بین شرکت‌ها و حساب‌رسان مستقل با ضعف کنترل داخلی حساب‌رسی؛ مطالعه موردی: تأکید بر نقش معیارهای مدیریت ریسک عدم رعایت قوانین و مقررات و ریسک گزارشگری مالی بر اساس رویکرد کوزو مستانه فرشیدپور، علی لعل بار، علیرضا فرشیدپور
۶۱	بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) محمدحسین عبدالرحیمیان، سید احمد میرجعفری اردکانی
۷۳	بررسی رابطه بین فرار مالیاتی، فقر و بیکاری در استان خوزستان عاطفه افشارپور، علی کارشناسان

تأثیر جریان وجوه نقد بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار سرمایه بهینه

حسین کاظمی^{۱*}، امید مهری نمک‌آورانی^۲

^۱ استادیار حسابداری، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
(kazemiho@yahoo.com)

چکیده

همواره باید توجه داشت، تصمیماتی که درمورد ساختار سرمایه گرفته می‌شوند و سود و هزینه‌های تامین مالی بدهی را متعادل می‌کنند و باعث افزایش ارزش شرکت می‌شوند بازتابی از تجربه بالای مدیران است و همچنین هرچه مقدار سرعت تعدیل برآورد شده بیشتر باشد، نشان دهنده با اهمیت بودن اهرم هدف در تصمیمات ساختار سرمایه و در نتیجه، کاربرد نظریه توازن در توضیح ساختار سرمایه شرکت‌ها می‌باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر جریان وجوه نقد بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار سرمایه بهینه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در این پژوهش برای آزمون فرضیات از اطلاعات ۹۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال‌های بین ۱۳۹۵-۱۳۸۹ استفاده شد. نتایج حاصل از فرضیه اول پژوهش نشان داد که بین جریان وجوه نقد و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت‌ها، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد، درواقع در شرکت‌هایی که جریان وجوه نقد منفی داشتند سرعت تعدیل ساختار سرمایه بیشتر بوده است. نتایج حاصل از فرضیه دوم پژوهش نشان دهنده عدم وجود رابطه معنادار بین جریان وجوه نقد و ساختار سرمایه بهینه شرکت‌ها بود. نتایج پژوهش می‌تواند در راستای کاهش وقوع بحران‌های مالی ناگهانی در اقتصاد سودمند باشد.

واژگان کلیدی: جریان وجوه نقد، سرعت تعدیل ساختار سرمایه، ساختار سرمایه بهینه

۱- مقدمه

از جمله اصلی‌ترین وظایف مدیران مالی، برنامه‌ریزی و هدایت صحیح منابع و مصارف سرمایه می‌باشد. به گونه‌ای که افزایش حداکثری ارزش شرکت و همچنین ثروت سهامداران را به همراه داشته باشد. در این راستا، مدیریت وجوه نقد و حجم مربوط به سرمایه‌گذاری کارآمد و همچنین بهینه‌سازی سازوکارهای دریافت و پرداخت می‌تواند نقش بسزایی را در تحقق هدف اصلی مدیریت مالی که همانا حداکثر کردن ارزش شرکت است، ایفا کند. بنابراین مدیریت صحیح وجوه نقد با تعیین مانده بهینه آن، تعادل بین هزینه‌های نگهداری و هزینه‌های فرصت استفاده از وجوه نقد را ایجاد کرده و شرایط مساعد استفاده از این دارایی را فراهم می‌کند (رسائیان و همکاران، ۱۳۹۳).

وجه نقد در ارتباط با سرمایه و سود، به این دلیل حائز اهمیت است که معرف قدرت خریدی است که می‌توان در اقتصاد بازار به اشخاص یا موسسات دیگر انتقال داد تا آن‌ها بتوانند آن را به مصرف تهیه کالاها و خدمات مورد نیاز خود برسانند، بنابراین، بسیاری از اندازه‌گیری‌های حسابداری بر گردش وجوه نقد در گذشته، حال و انتظارات آینده مبتنی است. درآمد فروش، معمولاً بر مبنای وجوه نقد خالصی اندازه‌گیری می‌شود که انتظار می‌رود، از فروش کالاها یا خدمات تحصیل شود (شهاب‌نگ، ۱۳۸۲). استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، نیازمند اطلاعات در خصوص چگونگی ایجاد و مصرف وجه نقد از طریق واحد تجاری هستند. این نیاز، صرف‌نظر از ماهیت فعالیت‌های واحد تجاری است، چراکه علی‌رغم تفاوت این واحدها از لحاظ فعالیت‌های اصلی درآمدزا، نیازها به وجه نقد، عمدتاً از دلایل مشابهی ناشی می‌شود. به عبارت دیگر، واحدهای تجاری برای هدایت عملیات، تسویه تعهدات و پرداخت سود سهام، تماماً به وجه نقد نیاز دارند. جریان‌های نقدی در یک واحد تجاری از اساسی‌ترین رویدادهای است که اندازه‌گیری‌های حسابداری بر اساس آن‌ها انجام می‌پذیرد و چنین تصور می‌شود که بستانکاران و سرمایه‌گذاران نیز تصمیماتشان را بر همین اساس اتخاذ می‌کنند (صراف و حق پرست، ۱۳۹۵).

نگاهی به نظریه‌های ساختار سرمایه و حجم گسترده مطالعات انجام شده در تایید یا رد این نظریه‌ها، بار دیگر ما را با این حقیقت آشنا می‌کند که ساختار سرمایه از مهم‌ترین حوزه‌های دانش مالی و سرمایه‌گذاری بوده و هست. به‌طور کلی تئوری‌های ساختار سرمایه را می‌توان به دو گروه طبقه‌بندی کرد: نظریه‌های سنتی که نظریه سنتی^۱، سودخالص عملیاتی^۲، سودخالص^۳ در این گروه قرار می‌گیرند و نظریه مودیلیانی و میلر و نظریه‌های نوین که شامل نظریه توازن ثابت^۴، نظریه سلسله مراتبی^۵، نظریه نمایندگی^۶ و نظریه موقعیت سنتی بازار^۷ می‌شود. هر یک از این نظریه‌ها درصدد برآمدن تا ساختار سرمایه شرکت‌ها را تفسیر کنند. از این رو مدل‌های یادشده از نظر تجربی چندان کارآمد نبودند. با این حال، نسخه‌های پویای دو نظریه توازن و سلسله مراتبی همچنان گزینه‌های اصلی پژوهش‌های تجربی ساختار سرمایه‌اند. در مدل توازن پویا^۸ که در دهه اخیر تحقیقات زیادی را به خود اختصاص داده است، شرکت سعی می‌کند که سطح بدهی و اهرام خود را در زمان‌های مختلف تعدیل کند. البته این امر هزینه‌های تعدیل را نیز به همراه دارد (فیشر و همکاران^۹، ۱۹۸۹).

همزمان با ورود هزینه‌های تعدیل به حوزه ساختار سرمایه، مفهوم سرعت تعدیل^{۱۰} نیز به این حوزه وارد شد؛ به‌گونه‌ای که هزینه‌های تعدیل بیشتر با سرعت کمتر تعدیل ساختار سرمایه همراه می‌شوند و برعکس. با توجه به پیامدهای مهمی که برآورد سرعت تعدیل به همراه دارد، پژوهش‌های زیادی در این زمینه اجرا شده است. بنابراین، سرعت حرکت شرکت‌ها به سوی نسبت بهینه، به عوامل متعددی بستگی دارد که در اغلب مطالعات انجام شده، عامل هزینه به عنوان عامل بازدارنده سرعت شرکت‌ها برای تعدیل اهرم بهینه این بررسی شده است (اصولیان و باقری، ۱۳۹۵).

یکی از اصلی‌ترین تصمیمات مدیران مالی در شرکت‌های سهامی عام، تعیین ترکیب بدهی و سهام است که این تصمیمات باید در راستای به حداکثر رساندن ثروت سهامداران، اتخاذ شود (پورزمانی و همکاران، ۱۳۸۹). شناخت و آگاهی از ساختار سرمایه شرکت‌ها از سویی برای سهامداران و سرمایه‌گذاران بالقوه حائز اهمیت و از سوی دیگر، اطلاعات در مورد ساختار سرمایه، مورد استفاده اعتباردهندگان قرار می‌گیرد (کردستانی و پیردودی، ۱۳۹۱).

نسبت بدهی بهینه (هدف) بر اساس توازن بین منافع و هزینه‌های تأمین مالی از طریق بدهی تعیین می‌شود. نسخه پویای این نظریه که در دهه اخیر نیز تحقیقات زیادی را به خود اختصاص داده است، بیان می‌کند که ممکن است هزینه‌های تعدیل مانع از حرکت مداوم شرکت‌ها به سمت اهرم هدفشان شوند. بنابراین، ممکن است شرکت‌ها تنها زمانی برای تعدیل اهرم خود اقدام کنند که مزایای تعدیل بیش از هزینه‌های آن باشد (هاشمی و کشاورزمهر، ۱۳۹۴). نظریه توازن پویا، نظریه‌ای است که فرآیند تعدیل ساختار سرمایه شرکت‌ها را فرآیندی هزینه بر می‌داند و با در نظر گرفتن هزینه‌های تعدیل، معتقد است که شرکت‌ها تنها زمانی به اصلاح نسبت‌های اهرمی روی می‌آورند که مزایای این اصلاح بر هزینه‌های آن فزونی یابد. لذا شرکت‌ها همواره تحت ساختار سرمایه بهینه فعالیت نمی‌کنند، بلکه با شناسایی هزینه‌های تعدیل، دامنه‌ای قابل قبول از اهرم‌ها را تعریف کرده و سعی می‌کنند تا ساختار سرمایه را در این دامنه حفظ کنند. هوآنگ و ریتز^{۱۱} (۲۰۰۹) معتقدند، تخمین سرعت حرکت شرکت‌ها به سمت اهرم هدف، مهم‌ترین مسئله این روزهای تحقیقات ساختار سرمایه است.

از طرفی شرکت‌های سودآور به احتمال زیاد سود انباشته در دسترس بالایی دارند، به‌طوری که ممکن است دچار محدودیت‌های شدید تأمین مالی (داخلی) نشوند و قادر به انتظار اوراق بهادار با کم‌ترین هزینه باشند. در واقع، شرکت‌های با سودآوری بالا به احتمال زیاد از مزایای انعطاف‌پذیری مالی و تعدیل اهرم بهره‌مند می‌شوند؛ و در نتیجه قادر به ایجاد تعدیل سریع‌تر به سمت اهرم هدف می‌باشند. از سوی دیگر، شرکت‌های با سودآوری پایین، تمایل دارند که وجوه داخلی محدود داشته باشند، در نتیجه با عدم ثبات و محدودیت‌های مالی روبه‌رو هستند، که از تعدیل اهرم جلوگیری می‌کند (دانگ و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۲).

- 1 . Traditional theory
- 2 . Net Operating Income
- 3 . Net Income
- 4 . Static Trade-off Theory
- 5 . Pecking order Theory
- 6 . Agency Costs Theory
- 7 . Timing Market Theory
- 8 . Dynamic Trad-off Theory
- 9 . Fisher et al
- 10 . Speed of adjustment
11. Huang & Ritter
12. Dang & et al

۲- پیشینه پژوهش

فالکندر و همکاران^۱ (۲۰۱۲)، در پژوهشی با عنوان جریان‌های نقدی و تعدیلات ساختار سرمایه به بررسی تاثیر جریان‌های نقدی و متغیرهای محدودیت‌های تامین مالی و موقعیت سنجی بازار بر تعدیلات به سمت ساختار سرمایه بهینه پرداختند. نتایج به دست آمده از بررسی اطلاعات مربوط به نمونه انتخاب شده طی سال‌های ۲۰۰۶-۱۹۶۵ نشان داد ویژگی‌های جریان نقدی شرکت نه تنها ساختار سرمایه بهینه را تحت تاثیر قرار می‌دهد، بلکه بر سرعت تعدیل به سمت آن نیز تاثیر می‌گذارد.

موستافا و چویی^۲ (۲۰۱۲) در پژوهشی عوامل تعیین‌کننده رابطه میان نسبت اهرمی و جریان وجوه نقد را در کشور در حال توسعه مالزی بررسی کردند. آنان با استفاده از تئوری علامت‌دهی، رابطه مثبتی میان جریان وجوه نقد و اهرم یافتند و طبق تئوری سلسله مراتبی، بین جریان وجوه و اهرم رابطه منفی گزارش کردند. نتایج مطالعه آنان هیچ رابطه معناداری میان اهرم و جریان وجوه نقد نشان نداد؛ این استنباط شاید به دلیل تفاوت‌های سبک تأمین مالی در کشورهای در حال توسعه، تأثیر سهولت دسترسی به وجوه خارجی با هزینه کمتر یا انعطاف‌پذیری مالی شرکت در صدور بدهی جدید در برابر وابستگی آن‌ها به وجوه خارجی مدنظر باشد. در سال ۲۰۱۳ دانگ و همکاران^۳، به بررسی سرعت تعدیل ساختار سرمایه در شرکت‌های آمریکایی در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که بحران مالی جهانی دارای اثر منفی بر سرعت تعدیل اهرم مالی بوده است. آن‌ها همچنین به این نتیجه رسیدند که در دوران قبل از بحران، شرکت‌های دارای محدودیت مالی، با سرعت بیشتری اقدام به تعدیل ساختار سرمایه خود به سمت اهرم بهینه می‌کرده‌اند.

ماتهمیلولا و همکاران^۴ (۲۰۱۷)، به بررسی تاثیر تجربه مدیران بر ساختار سرمایه شرکت پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که رابطه مثبتی بین تجربه مدیرعامل و ساختار سرمایه شرکت وجود دارد و همچنین با افزایش تجربه مدیران، نسبت ارزش دفتری بدهی‌ها و نسبت بدهی‌های بلندمدت افزایش می‌یابد و در ادامه، یافته‌های تحقیق نشان داد که مدیران باتجربه می‌توانند سود را به حداکثر رسانده و باعث بالا رفتن ارزش شرکت خود شوند.

سو و همکاران^۵ (۲۰۱۷)، در مقاله خود با عنوان «ساختار سرمایه و واکنش شرکت‌ها به شوک‌های منفی بازده سهام» نشان دادند که شرکت‌ها معمولاً پس از این شوک‌ها ارزش سهام را افزایش می‌دهند و همچنین بعد از این شوک‌ها به جای اینکه بدهی خود را برای متعادل کردن ساختار سرمایه تعدیل کنند، با بازخرید آن باعث منحرف شدن ساختار سرمایه می‌شوند. همچنین به این نتیجه رسیدند که انگیزه‌های اقتصادی و مالی شرکت‌ها (به عنوان مثال وجوه نقد بالا یا تقریباً صفر) نقش مهم‌تری در تعیین چگونگی واکنش شرکت‌ها به نوسانات قیمت سهام نسبت به تمایل مدیران برای حفظ اهرم بهینه ایفا می‌کنند.

وینه‌وو و الیس^۶ (۲۰۱۷)، در مقاله خود به بررسی رابطه بین ساختار سرمایه و ارزش سهام شرکت‌ها در ویتنام طی سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۱۳ پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که رابطه معکوسی بین اهرم مالی و ارزش سهام شرکت‌ها وجود دارد و نشان‌دهنده هزینه نسبتاً بالاتر برای تأمین مالی بدهی، نسبت به سود برای شرکت‌های ویتنامی است. علاوه بر این چنین استنباط شد که شرکت‌هایی که اهرم مالی کمتری دارند، ارزش بیشتری برای سهامداران خود ایجاد می‌کنند.

محسنی ملکی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی رابطه میان انعطاف‌پذیری مالی و سرعت تعدیل ساختار سرمایه را مورد بررسی قرار دادند. برای این منظور از میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ۱۰۸ شرکت را در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که برای شرکت‌های بالای اهرم بهینه، انعطاف‌پذیری مالی عامل تعیین‌کننده‌ای برای سرعت تعدیل اهرم این نوع شرکت‌ها نمی‌باشد؛ اما برای شرکت‌هایی که زیر اهرم بهینه هستند، رابطه مثبت و معناداری با سرعت تعدیل اهرم یافت شد. اصولیان و باقری (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی تاثیر جریان وجوه نقد بر شکاف میان نسبت اهرم واقعی و بهینه پرداختند. برای تحقق این هدف، ۱۰۱ شرکت بزرگ تهران که اطلاعات مالی آن‌ها طی دوره زمانی پژوهش ۱۳۸۸-۱۳۹۳ در دسترس بود، بررسی شدند. نتایج پژوهش نشان داد که جریان وجوه نقد بر شکاف میان نسبت اهرم واقعی و بهینه، اثر می‌گذارد. این شکاف، در شرکت‌هایی که نسبت اهرمی بالایی دارند، به دلیل مواجهه با هزینه‌های بحران مالی زیاد، بیشتر است. همچنین از این نتایج درمی‌یابیم که شرکت‌هایی که فرصت رشد و

- 1 . Faulkender et al
- 2 . Mustapha& Chyi
- 3 . Dang et al
- 4 . Matemilola et al
- 5 . Seo et al
- 6 . Vinh Vo & Ellis

سرمایه‌گذاری، سودآوری و اندازه متفاوتی دارند با سرعت‌های مختلفی به سمت ساختار سرمایه بهینه خود حرکت می‌کنند. به‌طور کلی، این نتایج تأییدی بر قابلیت تشریح رفتار تأمین مالی شرکت‌ها از طریق نظریه توازن است. هم‌چنین رامشه و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «بررسی سرعت تعدیل ساختار سرمایه بر اساس پیش‌بینی تئوری‌های توازن و سلسله مراتبی در بورس اوراق بهادار تهران» نشان دادند که در شرکت‌هایی که اهرم واقعی بالاتر از اهرم هدف بوده و با کسری وجوه نقد مواجهند، سرعت تعدیل اهرم بیشتر خواهد بود. به‌علاوه شرکت‌هایی که سرعت تعدیل بالاتری دارند، سودآوری و فرصت‌های رشد بیشتری نیز دارند. به‌طور کلی یافته‌های پژوهش ایشان شواهدی در حمایت از تئوری توازن پویا را فراهم نمود.

دیدار و بیکی (۱۳۹۶)، در مطالعه خود به بررسی تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین ساختار سرمایه و مازاد بازده در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. برای اندازه‌گیری کیفیت حاکمیت شرکتی ۶۹ عامل در نظر گرفته شد. برای آزمون فرضیه‌ها، از اطلاعات مربوط به ۱۰۳ شرکت طی دوره زمانی ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۳ استفاده کردند. نتایج پژوهش بیان کرد که ساختار سرمایه با مازاد بازده رابطه مثبت و معنادار دارد، هم‌چنین کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین ساختار سرمایه و مازاد بازده، اثر تعدیل‌کننده ندارد. در مقاله‌ای تحت عنوان «تعدیل ساختار سرمایه: روش گشتاورهای تعمیم یافته» هاشمی و همکاران (۱۳۹۶)، اطلاعات ۱۱۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را برای بازه زمانی ۱۳۹۴-۱۳۸۱ بررسی کردند. در پژوهش صورت گرفته چند ویژگی تأثیرگذار بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه شامل اندازه، دارایی‌های ثابت مشهود، سودآوری و انحراف از اهرم هدف را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاکی از آن بود که شرکت‌های دارای اندازه و سودآوری کمتر و انحراف از اهرم هدف بیشتر با سرعت بیشتری به سمت اهرم هدفشان حرکت می‌کنند.

۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیه، یک حدس عالمانه در خصوص ارتباط بین متغیرها است که به‌صورت جمله خبری بیان می‌شود و قابلیت آزمون دارد. به‌عبارت دیگر، فرضیه دربرگیرنده یک رابطه احتمالی بین متغیرها است که به‌صورت گزاره‌ای قابل آزمون ارائه می‌شود. در واقع، فرضیه پاسخی موقتی به پرسش‌های پژوهش است که پس از آزمون با روش‌های آماری، تأیید یا رد می‌شود. فرضیه برگرفته از مبانی نظری و نتایج پژوهش‌های پیشین می‌باشد. در پژوهش حاضر، با توجه به مسئله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه زیر مطرح می‌گردد.

فرضیه اول پژوهش: بین جریان وجوه نقد و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم پژوهش: بین جریان وجوه نقد و ساختار سرمایه بهینه شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد.

۴- روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل ۹۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ هجری شمسی می‌باشد. نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق با توجه به معیارهای زیر انتخاب می‌گردد:

- ۱- به منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، پایان سال مالی شرکت‌ها منتهی ۲۹ اسفند باشد.
 - ۲- در سال‌های مورد مطالعه تغییر سال مالی نداده باشند.
 - ۳- اطلاعات مربوط به متغیرهای انتخاب شده در این تحقیق در دسترس باشد.
 - ۴- در سال‌های مورد مطالعه ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها مثبت باشد.
 - ۵- در گروه شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری‌های مالی، هلدینگ، بانک، بیمه و لیزینگ نباشند.
- در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات از صورت‌های مالی سالانه شرکت‌ها، بانک‌های اطلاعاتی از قبیل نرم‌افزار ره‌آوردنویس، سایت‌های *irbourse*، *codal*، *tsetmc* و دیگر سایت‌های معتبر استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار اکسل طبقه‌بندی شده و تجزیه و تحلیل نهایی نیز به کمک نرم‌افزار اقتصادسنجی *Eviews* انجام شده است.

۵- متغیرهای پژوهش

۵-۱ متغیر وابسته

سرعت تعدیل ساختار سرمایه (*SOCSA*) و ساختار سرمایه بهینه (*STRUCTURE**)

متغیر وابسته، متغیر اصلی مورد توجه پژوهش گر بوده که مشاهده یا اندازه گیری می شود تا تأثیر متغیر مستقل بر آن مشخص شود. در پژوهش حاضر، متغیر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار سرمایه بهینه به عنوان متغیر وابسته پژوهش در نظر گرفته می شود.

مدلی که برای تخمین سرعت تعدیل ساختار سرمایه مورد استفاده قرار می گیرد، یک مدل تعدیل جزئی^۱ می باشد که توسط مارک نرلاو^۲ مطرح شده است. مدل تعدیل جزئی نرلاو به صورت زیر قابل نمایش است:

$$STRUCTURE_{it} - STRUCTURE_{it-1} = \lambda(STRUCTURE^*_{it} - STRUCTURE_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

STRUCTURE: ساختار سرمایه؛ STRUCTURE*: ساختار سرمایه بهینه؛ λ : سرعت تعدیل ساختار سرمایه؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛ ε : جملات خطا؛

در واقع این مدل اجازه می دهد که هر سال، شرکت نام شکاف بین ساختار واقعی سرمایه و ساختار سرمایه بهینه خود را به مقدار λ کاهش دهد.

از طریق الگوی زیر که به کمک متغیرهای مؤثر بر ساختار سرمایه طراحی شده است، به تخمینی معقول از ساختار سرمایه بهینه شرکت، دست پیدا می کنیم. در واقع الگوی زیر بر این اساس که ساختار سرمایه بهینه شرکت های مختلف می تواند در گذر زمان با تأثیرپذیری از عوامل تعیین کننده ساختار سرمایه دستخوش تغییر شود، شکل گرفته می شود. پس خواهیم داشت:

$$STRUCTURE^*_{it} = \beta X_{it-1} \quad (2)$$

که در رابطه فوق X_{it-1} برداری از ویژگی های شرکت نام در زمان t-1 است که با مزایا و هزینه های فعالیت تحت نسبت های اهرمی متفاوت مرتبط است، β هم ضریب تخمینی این بردار خواهد بود. طبق نظریه توازی، $\beta \neq 0$ است. بردار X_{it-1} دربرگیرنده مجموعه عواملی است که بر ساختار سرمایه شرکت ها مؤثر هستند. اگرچه این عوامل در مطالعات گوناگون با تغییرات اندکی همراه بوده اند، اما بخش اعظم ادبیات ساختار سرمایه بر روی تعدادی از این عوامل اتفاق نظر دارند که در حقیقت متغیرهای این پژوهش را شامل می شوند.

(۱) سود عملیاتی (EBIT): اولین متغیر توضیحی مدل، نسبت سود عملیاتی سالانه شرکت (سود قبل از بهره و مالیات سالانه) به کل دارایی های آن در پایان سال است. تأثیر این متغیر بر روی ساختار سرمایه شرکت مبهم است. زیرا که نسبت بالاتر این متغیر، می تواند توانایی شرکت در بازپرداخت بدهی ها را افزایش داده و مشوقی برای اهرمی تر کردن شرکت باشد و از طرفی می تواند مشوقی برای کاهش پرداخت های بهره و اطمینان از دریافت هرچه بیش تر این درآمدها توسط سهامداران باشد.

(۲) شاخص رقابت بازار محصول (نسبت کیوتوبین) (Q): از اصلی ترین متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش می باشد. از نظر عملیاتی درجه رقابت بازار محصول، نشان دهنده قدرت انحصار یک جانبه^۳، انحصار چندجانبه فروش^۴ و یا قدرت رقابتی شرکت است. برای محاسبه این قدرت رقابتی بازار، از شاخص های مختلفی از جمله شاخص لرنر^۵، شاخص هرفیندال-هیرشمن^۶ و یا نسبت کیوتوبین^۷ استفاده شده است. لیندنبرگ و راس (۱۹۸۱) نشان دادند که نسبت کیوتوبین از توانایی قابل ملاحظه ای برای نمایش قدرت رقابت بازار شرکت برخوردار است. ما نیز در این پژوهش به مانند مطالعه گونی و فرچایلد^۸ (۲۰۱۱)، از شاخص کیوتوبین برای نمایش قدرت رقابت بازار شرکت ها استفاده می کنیم و آن را به صورت زیر تعریف می کنیم.

$$Q_{it} = \frac{MVE_{it} + TD_{it}}{TA_{it}} \quad (3)$$

Q: شاخص رقابت بازار محصول؛ MVE: ارزش بازار سهام؛ TD: جمع بدهی ها؛ TA: جمع دارایی ها؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

1. Partial Adjustment Model
2. Mark Nerlove
3. Monopoly
4. Oligopoly
5. Lerner Index
6. Herfindahl-Hirschman Index
7. Tobin's Q
8. Guney & Fairchild

در واقع هرچه بازار رقابتی تر باشد، شرکت توانایی کمتری برای افزایش ارزش خود خواهد داشت و بنابراین می توان انتظار Q کمتری را داشت (گونی و فرچایلد، ۲۰۱۱).

۳) لگاریتم طبیعی دارایی ها ($LnTA$): می توان انتظار داشت که شرکت های بزرگ تر، به دلایل مختلف از جمله دسترسی آسان تر به بازارهای بدهی (تأمین مالی خارجی) و یا شفافیت بیش تر عملیاتی اهرم بزرگ تر به کار گیرند. اندازه شرکت به وسیله شاخص های مختلفی از جمله میزان فروش سالانه، ارزش دارایی ها، ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام و یا ارزش بازار سهام، مشخص می شود. در این پژوهش با توجه به هدف پژوهش و ادبیات پژوهش، از متغیر ارزش دارایی های شرکت به عنوان متغیر توضیح دهنده این عامل استفاده می شود. از آنجایی که این متغیر بر خلاف سایر متغیرهای مدل نسبی نیست، از آن لگاریتم گرفته می شود تا تغییرات واقعی دارایی های شرکت را به ما نشان دهد.

۴) دارایی های ثابت (FA): می توان فرض کرد که شرکت هایی که سهم بیش تری از دارایی هایشان را دارایی های محسوس و ثابت تشکیل می دهد، از نسبت بدهی بزرگ تری نیز برخوردارند. یک دلیل این امر می تواند این باشد که سرمایه گذاری بیش تر در دارایی های ثابت نیاز به استقراض را افزایش می دهد. دلیل دیگر می تواند امکان استفاده از دارایی های ثابت به عنوان وثیقه در هنگام استقراض و در نتیجه کم تر شدن هزینه بدهی باشد. بنابراین می توان انتظار داشت که ضریب این متغیر در مدل، مثبت باشد. البته لازم است که این متغیر به وسیله جمع دارایی ها در پایان سال مالی، تعدیل شود.

با توجه به متغیرهای توضیحی ذکر شده، الگوی محاسبه ساختار سرمایه بهینه به صورت زیر توسعه می یابد.

$$STRUCTURE_{it} = \beta_0 + \beta_1 EBIT_{it-1} + \beta_2 Q_{it-1} + \beta_3 LnTA_{it-1} + \beta_4 FA_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad (۴)$$

$$STRUCTURE^*_{it} = \beta_0 + \beta_1 EBIT_{it-1} + \beta_2 Q_{it-1} + \beta_3 LnTA_{it-1} + \beta_4 FA_{it-1} \quad (۵)$$

STRUCTURE: ساختار سرمایه؛ $STRUCTURE^*$: ساختار سرمایه بهینه؛ EBIT: سود عملیاتی؛ Q: شاخص رقابت بازار محصول؛ $LnTA$: لگاریتم طبیعی دارایی ها؛ FA: دارایی های ثابت؛ β : مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛ ε : جملات خطا؛

۵-۲ متغیر مستقل

جریان وجوه نقد (CF):

متغیر مستقل به متغیری اطلاق می شود که بر متغیرهای دیگر تأثیر می گذارد. پژوهش گر متغیر مستقل را انتخاب، اندازه گیری و یا دستکاری می کند تا تأثیر یا رابطه آن را بر متغیر یا متغیرهای دیگر اندازه گیری کند. در پژوهش حاضر، متغیر جریان وجوه نقد به عنوان متغیر مستقل پژوهش در نظر گرفته می شود.

برای محاسبه جریان وجوه نقد عملیاتی می توان از تعریف فالكندر و همکارانش (۲۰۱۲) استفاده کرد:

$$CF_{it} = \frac{OIBD_{it} - T_{it} - Int_{it}}{A_{it-1}} - Industry - Capex_t \quad (۶)$$

که در آن جریان وجوه نقد عملیاتی از طریق درآمد عملیاتی قبل از استهلاک و مالیات و بهره پرداخت شده توسط شرکت، تقسیم بر ارزش کل دارایی های شرکت منهای میانگین هزینه سرمایه محاسبه می شود که به دلیل بی دقت بودن و انطباق نداشتن با صورت های مالی ایرانی، به طور مستقیم از بخش جریان های نقدی عملیاتی صورت جریان وجوه نقد شرکت ها به دست می آید. در واقع این جریان شامل جریان های نقدی ورودی و خروجی ناشی از فعالیت های عملیاتی است که بر ارزش دفتری کل دارایی ها تقسیم می شود.

۵-۳ متغیرهای کنترل

متغیر کنترل متغیری است که بر رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تأثیر دارد. اما، پژوهش گر قصد دارد اثر آن را حذف کند. به بیان دیگر، متغیر کنترل متغیری است که تأثیرگذاری آن در جریان پژوهش کنترل می شود.

فرصت رشد (MTB):

این متغیر از نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به دست می آید.

$$MTB_{it} = \frac{MVE_{it}}{BVE_{it}} \quad (7)$$

MTB: فرصت رشد؛ MVE: ارزش بازار سهام؛ BVE: ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

نسبت سودآوری (PROF):

برابر است با نسبت سود خالص قبل از کسر بهره، مالیات و استهلاک به جمع کل دارایی‌ها.

$$PROF_{it} = \frac{EBITD_{it}}{TA_{it}} \quad (8)$$

PRF: نسبت سودآوری؛ EBITD: سود خالص قبل از کسر بهره، مالیات و استهلاک؛ TA: ارزش دفتری کل دارایی‌ها؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

ریسک شرکت (RISK):

برابر است با انحراف معیار سه ساله نرخ بازده دارایی‌ها.

$$Risk_{it} = \sigma (ROA_{it-2}, ROA_{it-1}, ROA_{it})$$

RISK: ریسک شرکت؛ ROA: نرخ بازده دارایی‌ها؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

نرخ بازده دارایی‌ها (ROA):

برابر است با نسبت سود خالص قبل از کسر بهره و مالیات به جمع کل دارایی‌ها.

$$ROA_{it} = \frac{\text{سود خالص} + \text{هزینه بهره} + \text{مالیات}}{\text{جمع دارایی‌ها}}$$

سپر مالیاتی غیربدهی (TAXSH):

$$TAXSH_{it} = \frac{Dep_{it}}{TA_{it}}$$

TAXSH: سپر مالیاتی غیربدهی؛ Dep: هزینه استهلاک؛ TA: ارزش دفتری کل دارایی‌ها؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

دارایی‌های ثابت (TANG):

$$TANG_{it} = \frac{PPE_{it}}{TA_{it}}$$

TANG: دارایی‌های ثابت؛ PPE: اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات؛ TA: ارزش دفتری کل دارایی‌ها؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛

۶- آمار توصیفی متغیرها

در تحقیق حاضر آماره‌های توصیفی برای متغیرهای مدل‌های رگرسیون ارائه می‌شوند. شاخص‌های توصیف داده‌ها، شامل شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی و شاخص‌های شکل توزیع می‌باشند که برای تک‌تک متغیرهای تحقیق محاسبه می‌شوند. این آماره‌ها شمای کلی از تک‌تک متغیرهای مدل‌ها را ارائه می‌کنند.

جدول (۱): آمار توصیفی مدل‌های پژوهش

نماد متغیر	میانگین	میانه	کمینه	بیشینه	انحراف معیار	ضریب چولگی
SOCSA	۲/۰۱۳	۱/۹۵۸	-۵/۴۸۳	۱۰/۵۶۱	۲/۲۶۴	۰/۰۹۹
Structure*	۰/۵۵۸	۰/۵۷۶	۰/۱۲۶	۰/۸۹۸	۰/۱۷۵	-۰/۵۲۳
CF	۰/۱۳۳	۰/۱۱۴	-۰/۱۸۱	۰/۵۱۹	۰/۱۲۴	۰/۵۴۱
MTB	۰/۶۰۹	۰/۵۰۵	۰/۱۳۵	۲/۲۵۰	۰/۳۹۰	۱/۵۶۹
PROF	۰/۱۷۶	۰/۱۵۱	-۰/۰۶۶	۰/۶۰۸	۰/۱۲۴	۰/۸۷۸
Risk	۰/۰۵۰	۰/۰۴۰	۰/۰۰۰۹	۰/۲۶۰	۰/۰۳۹	۱/۷۴۱
ROA	۰/۲۳۰	۰/۲۰۰	-۰/۰۷۰	۰/۶۹۱	۰/۱۴۹	۰/۸۹۰
TAXSH	۰/۰۲۳	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰۱	۰/۱۱۱	۰/۰۲۰	۱/۶۹۰
TANG	۰/۲۳۹	۰/۱۹۲	۰/۰۱۹	۰/۷۹۴	۰/۱۶۸	۱/۱۳۵
تعداد مشاهدات ۶۷۹						

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، آماره‌های توصیفی شامل تعداد مشاهدات، میانگین، میانه، بیشینه، کمینه، انحراف معیار، ضریب چولگی می‌باشند که معروف‌ترین و در عین حال پرمصرف‌ترین شاخص‌های آمار توصیفی‌اند. میانگین، متوسط داده‌ها را نشان می‌دهد. چولگی شاخص تقارن داده‌ها و نشان‌دهنده وضعیت آن‌ها نسبت به توزیع نرمال است. با توجه به مطالب فوق و با نگاهی به جدول، می‌توان دریافت که میانگین عمده متغیرها فاصله چندانی با هم ندارند. میانگین متغیر سرعت تعدیل ساختار سرمایه برابر با ۲/۰۱۳ می‌باشد. این مقدار نشان می‌دهد که شرکت-سال‌های نمونه پژوهش به‌طور متوسط هر سال شکاف بین ساختار واقعی سرمایه و ساختار سرمایه بهینه خود را به مقدار ۲/۰۱۳ از کل دارایی‌های خود، کاهش می‌دهند. مقدار میانه برای این متغیر برابر با ۱/۹۵۸ می‌باشد. در بین متغیرها، SOCSA با مقدار ۲/۰۱۳ دارای بیش‌ترین میانگین می‌باشد. با درنظر گرفتن انحراف معیار متغیرها مشخص می‌شود که توزیع متغیر SOCSA با مقدار ۲/۲۶۴، از پراکندگی بیش‌تری نسبت به توزیع سایر متغیرها برخوردار است و این بدان معنا است که این متغیر نوسانات شدیدتری نسبت به سایر متغیرها دارد. با درنظر گرفتن ضریب چولگی متغیرها مشخص می‌شود که توزیع متغیر Structure* از چولگی به سمت چپ (چولگی منفی) برخوردار هستند؛ این بدان معنا است که توزیع این متغیرها کاملاً متقارن نبوده و در مقایسه با توزیع نرمال، حجم بیش‌تری از داده‌های مشاهده شده بزرگتر از مقدار میانگین آن‌ها است. برای سایر متغیرها چولگی به سمت راست (چولگی مثبت) بوده و عکس موارد ذکر شده دلالت می‌کند.

۷- آمار استنباطی

۷-۱- هم‌خطی چندگانه

هم‌خطی به معنای وجود رابطه شدید بین متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل می‌باشد. در صورت وجود هم‌خطی، ضرایب برآوردی الگو دارای خطای معیار بالایی خواهد بود و در نتیجه این مسئله باعث می‌شود که تعداد متغیرهای معنی‌دار در معادله کاهش یابد. در این پژوهش برای بررسی عدم وجود هم‌خطی از معیار عامل تورم واریانس (VIF) استفاده می‌شود. وقتی که شاخص تورم واریانس کم‌تر از ۱۰ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی می‌باشد. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که میزان تورم واریانس متغیرهای مستقل و کنترلی در حد مجاز خود قرار داشته و لذا از این بابت مشکلی وجود ندارد. نتایج عامل تورم واریانس برای متغیرهای کل فرضیه‌ها در جدول (۴) آمده است.

۷-۲- نرمال بودن توزیع متغیرهای وابسته

به‌منظور بررسی نرمال بودن توزیع متغیر وابسته پژوهش (سرعت تعدیل ساختار سرمایه، ساختار سرمایه بهینه) از آزمون جاک-برا استفاده می‌شود که فرض صفر این آزمون، نرمال بودن توزیع متغیر است. نتایج حاصل از انجام این آزمون در جدول (۲) ارائه شده است. همان‌طور که از جدول (۲) مشخص است، احتمال آماره آزمون جاک-برا، برای متغیر سرعت تعدیل ساختار سرمایه بیش از ۰/۰۵ بود بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که دارای توزیع نرمال است. اما احتمال این آزمون برای متغیر ساختار سرمایه بهینه کم‌تر از ۰/۰۵ است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که دارای توزیع نرمال نیست.

گجراتی (۱۹۹۵) بیان می‌کند در صورتی که سایر فروض کلاسیک رگرسیون برقرار باشند، عدم نرمال بودن توزیع به دلیل قضیه حد مرکزی، مشکلات اساسی در نتایج تخمین مدل ایجاد نمی‌کند و می‌توان از این فرض صرف نظر کرد.

جدول (۲): نتایج آزمون جارک-برا

نام متغیر	نماد متغیر	احتمال	نتیجه
سرعت تعدیل ساختار سرمایه	SOCSA	۰/۲۱۰	نرمال بودن توزیع
ساختار سرمایه بهینه	Structure*	۰/۰۰۰۲	عدم نرمال بودن توزیع

۷-۳- عدم وجود خودهمبستگی

به‌منظور آزمون وجود یا عدم وجود خودهمبستگی از آماره دوربین واتسون استفاده می‌شود. اگر مقدار این آماره برای مدل رگرسیونی در دامنه $1/5$ تا $2/5$ قرار داشته باشد، عدم وجود خودهمبستگی بین باقیمانده‌ها تأیید می‌شود. مقادیر دوربین واتسون برای مدل‌های پژوهش در جدول (۴) ارائه شده است.

۷-۴- پایایی متغیرهای پژوهش

در این قسمت پایایی متغیرها و آزمون‌های آن در داده‌های ترکیبی مورد بحث قرار می‌گیرد. پایایی متغیرهای پژوهش بدین معنی است که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است؛ در نتیجه، استفاده از این متغیرها در مدل، باعث به‌وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود. بدین منظور در این پژوهش، از آزمون لوین، لین و چو استفاده می‌شود. لوین، لین و چو نشان دادند که در داده‌های ترکیبی، استفاده از آزمون ریشه واحد برای ترکیب داده‌ها، دارای قدرت بیش‌تری نسبت به استفاده از آزمون ریشه واحد برای هر مقطع به‌صورت جداگانه است. در این آزمون فرض صفر، نشان‌گر وجود ریشه واحد در سری است. نتایج آزمون لوین، لین و چو در جدول ارائه شده است. همان‌طور که از جدول (۳) پیدا است، تمام متغیرهای پژوهش، در سطح مانا هستند.

جدول (۳): نتایج آزمون لوین، لین و چو

نام متغیر	نماد متغیر	آماره t	احتمال	نتیجه
سرعت تعدیل ساختار سرمایه	SOCSA	-۲۲/۹۶۲	۰/۰۰۰	مانا
ساختار سرمایه بهینه	Structure*	-۸/۱۸۴	۰/۰۰۰	مانا
جریان وجوه نقد	CF	-۱۸/۸۵۰	۰/۰۰۰	مانا
فرصت رشد	MTB	-۱۶/۵۸۴	۰/۰۰۰	مانا
نسبت سودآوری	PROF	-۱۱/۲۵۸	۰/۰۰۰	مانا
ریسک شرکت	Risk	-۹/۹۱۱	۰/۰۰۰	مانا
نرخ بازده دارایی‌ها	ROA	-۱۱/۶۳۹	۰/۰۰۰	مانا
سپر مالیاتی غیربدهی	TAXSH	-۱۳/۹۰۶	۰/۰۰۰	مانا
دارایی‌های ثابت	TANG	-۱۱/۳۸۴	۰/۰۰۰	مانا

۷-۵- انتخاب الگوی مناسب

به‌منظور انتخاب یکی از روش‌های داده‌های تلفیقی یا داده‌های تابلویی از آزمون F لیمر استفاده می‌شود که فرض صفر آن بیان‌کننده مناسب بودن داده‌های تلفیقی است. بدین ترتیب، در صورتی که احتمال آماره آزمون F لیمر بیش‌تر از $0/05$ باشد، فرض صفر رد نمی‌شود و از روش داده‌های تلفیقی استفاده می‌شود؛ در غیر این صورت از روش داده‌های تابلویی بهره گرفته می‌شود؛ و به‌منظور انتخاب بین اثرات ثابت و اثرات تصادفی در داده‌های تابلویی، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود که فرض صفر آن بر مناسب بودن اثرات تصادفی دلالت دارد. بدین ترتیب، اگر احتمال آماره آزمون هاسمن کم‌تر از $0/05$ باشد، از داده‌های تابلویی با اثرات ثابت استفاده می‌شود و در غیر این صورت از داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی بهره گرفته می‌شود. نتایج آزمون‌های F لیمر و هاسمن برای مدل‌های پژوهش در جدول (۴) ارائه شده است.

۸-آزمون فرضیه‌ها

آزمون فرضیه اول

فرضیه اول پژوهش بیان می‌کند که بین جریان وجوه نقد و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد. به منظور آزمون فرضیه پژوهش از مدل (A) استفاده می‌شود. معنادار بودن ضریب متغیر جریان وجوه نقد (α_1) در مدل (A)، موجب تأیید فرضیه پژوهش می‌شود.

$Model(A)$:

$$SOCSA_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CF_{it} + \alpha_2 MTB_{it} + \alpha_3 PROF_{it} + \alpha_4 RISK_{it} + \alpha_5 ROA_{it} + \alpha_6 TAXSH_{it} + \alpha_7 TANG_{it} + \varepsilon_{it}$$

SOCSA: سرعت تعدیل ساختار سرمایه؛ CF: جریان وجوه نقد؛ MTB: فرصت رشد؛ PROF: نسبت سودآوری؛ RISK: ریسک شرکت؛ ROA: نرخ بازده دارایی‌ها؛ TAXSH: سپر مالیاتی غیر بدهی؛ TANG: دارایی‌های ثابت؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛ ε : جملات خطا؛

آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم پژوهش بیان می‌کند که بین جریان وجوه نقد و ساختار سرمایه بهینه شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد. به منظور آزمون فرضیه پژوهش از مدل (B) استفاده می‌شود. معنادار بودن ضریب متغیر جریان وجوه نقد (α_1) در مدل (B)، موجب تأیید فرضیه پژوهش می‌شود.

$Model(B)$:

$$STRUCTURE^*_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CF_{it} + \alpha_2 MTB_{it} + \alpha_3 PROF_{it} + \alpha_4 RISK_{it} + \alpha_5 ROA_{it} + \alpha_6 TAXSH_{it} + \alpha_7 TANG_{it} + \varepsilon_{it}$$

STRUCTURE*: ساختار سرمایه بهینه؛ CF: جریان وجوه نقد؛ MTB: فرصت رشد؛ PROF: نسبت سودآوری؛ RISK: ریسک شرکت؛ ROA: نرخ بازده دارایی‌ها؛ TAXSH: سپر مالیاتی غیر بدهی؛ TANG: دارایی‌های ثابت؛ i: مؤلفه شرکت؛ t: مؤلفه دوره زمانی سالانه؛ ε : جملات خطا؛

جدول (۴): نتایج آزمون فرضیه‌ها

متغیرها	فرضیه اول	فرضیه دوم	VIF (عامل تورم واریانس)
C	-۰/۸۳۰ (۰/۰۰۴)	۰/۵۲۷ (۰/۰۰۰)	-
CF	-۳/۰۶۳ (۰/۰۰۰)	-۰/۰۴۹ (۰/۱۹۶)	۱/۳۲۵
MTB	۰/۶۶۹ (۰/۰۰۰)	۰/۰۲۷ (۰/۰۱۱)	۱/۱۵۱
PROF	۲/۵۱۰ (۰/۱۱۹)	-۰/۱۱۴ (۰/۱۷۱)	۶/۴۵۳
Risk	۴/۶۱۷ (۰/۰۲۸)	-۰/۲۵۶ (۰/۰۲۲)	۱/۰۷۵
ROA	۳/۲۰۶ (۰/۰۱۲)	۰/۱۲۵ (۰/۰۵۷)	۶/۲۲۸
TAXSH	۳۱/۵۴۱ (۰/۰۰۰)	۰/۵۲۶ (۰/۰۵۰)	۱/۴۸۳
TANG	۲/۸۶۶ (۰/۰۰۰)	۰/۰۵۲ (۰/۲۱۶)	۱/۴۹۶
ضریب تعیین	۰/۴۵۴	۰/۷۹۷	-

ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۳۵۶	۰/۷۶۱	-
F لیمر	۱/۷۳۲ (۰/۰۰۰)	۱۹/۲۱۵ (۰/۰۰۰)	-
هاسمن	۲۰/۶۳۷ (۰/۰۰۴)	۲۹/۵۵۶ (۰/۰۰۰)	-
دوربین واتسون	۱/۸۸۵	۱/۶۲۵	-
آماره F فیشر (احتمال)	۴/۶۴۴ (۰/۰۰۰)	۲۱/۹۷۴ (۰/۰۰۰)	-

در فرضیه اول، مقدار آماره F فیشر و احتمال مربوط به این آماره، به ترتیب برابر با ۴/۶۴۴ و ۰/۰۰۰ است که بیانگر این است که مدل رگرسیون برآورد شده در کل معنادار است. در این مدل، ضریب تعیین برابر ۰/۴۵۴ است، یعنی ۴۵/۴٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل قابل توضیح است. مقدار دوربین واتسون در این مدل برابر ۱/۸۸۵ است، با توجه به این که آماره به دست آمده در دامنه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بیانگر عدم وجود خود هم بستگی سریالی بین باقیمانده ها است. ضریب آماره t به دست آمده برای متغیر جریان وجوه نقد برابر با ۳/۰۶۳- می باشد و احتمال آماره آن ۰/۰۰۰ است. بنابراین می توان ادعا کرد که بین جریان وجوه نقد و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت ها، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

در فرضیه دوم، مقدار آماره F فیشر و احتمال مربوط به این آماره، به ترتیب برابر با ۲۱/۹۷۴ و ۰/۰۰۰ است که بیانگر این است که مدل رگرسیون برآورد شده در کل معنادار است. در این مدل، ضریب تعیین برابر ۰/۷۹۷ است، یعنی ۷۹/۷٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل قابل توضیح است. مقدار دوربین واتسون در این مدل برابر ۱/۶۲۵ است، با توجه به این که آماره به دست آمده در دامنه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بیانگر عدم وجود خود هم بستگی سریالی بین باقیمانده ها است. ضریب آماره t به دست آمده برای متغیر جریان وجوه نقد برابر با ۰/۰۴۹- می باشد و احتمال آماره آن ۰/۱۹۶ است. بنابراین می توان ادعا کرد که بین جریان وجوه نقد و ساختار سرمایه بهینه شرکت ها، رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه گیری

ساختار سرمایه پازل جذاب ادامه داری برای بسیاری از محققان و سیاست گذاران می باشد. ساختار سرمایه جایگشتی از سهام و بدهی است که برای استخراج هزینه سرمایه مورد استفاده قرار می گیرد. هدف شرکت ها صرف نظر از صنعت یا بخش، کاهش هزینه سرمایه می باشد. ساختار سرمایه یک شرکت، فعالیت های تأمین مالی شرکت را با استفاده از ترکیبی از بدهی ها و سهام برای بهینه سازی ارزش شرکت را توضیح می دهد (اوینو و یوکانگبو^۱، ۲۰۱۵). انتخاب ساختار بهینه (مطلوب) سرمایه و شیوه های مختلف تأمین مالی، دغدغه اصلی مدیران مالی شرکت ها است. ساختار سرمایه نامناسب در هر شرکتی زمینه های مختلف فعالیت شرکت را تحت تأثیر قرار می دهد و می تواند به بروز مسائلی نظیر عدم کارایی در بازاریابی محصولات، کارآمدی نداشتن و ناتوانی در به کارگیری مناسب نیروی انسانی و موارد مشابه منجر شود. ساختار بهینه سرمایه هنگامی حاصل خواهد شد که ارزش بازار هر سهم حداکثر گردد. تعیین ساختار بهینه سرمایه در شرایط واقعی وظیفه دشواری بوده و شمول آن فراتر از مباحث صرفاً نظری است (نیکومرام و همکاران، ۱۳۸۸). اکثر مطالعات انجام شده در سرعت تعدیل ساختار سرمایه از تجزیه و تحلیل عوامل در انتخاب ساختار سرمایه و هم چنین در مورد نقش عوامل اقتصاد کلان در انتخاب ساختار سرمایه به دست آمده است (کوک و تانگ^۲، ۲۰۱۰). با توجه به اینکه بهبود ثروت سهامداران از اهداف اصلی بنگاه هاست. در این خصوص تعیین ترکیب ساختار سرمایه و ارتباطی که با ثروت سهامداران دارد، از نگرانی های اغلب مدیران است. وجود بدهی در ساختار مالی شرکت ها به دلیل مزیت مالیاتی، موجب افزایش سود و به تبع آن نرخ درآمد هر سهم می شود و از سوی دیگر، به دلیل وجود پرداخت هزینه بهره، زمینه افزایش ریسک مالی و در نتیجه کاهش قیمت بازار سهم و به تبع آن کاهش بازده سهام فراهم می آید. شرکت هایی که وجه نقد زیادی دارند، معمولاً وجوه نقد را به فرصت های سرمایه گذاری سودآور اختصاص می دهند و سرانجام مازاد آن را میان سهامداران توزیع می کنند. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر جریان وجوه نقد بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و ساختار سرمایه بهینه در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بود. نتایج این تحقیق می تواند نقش مهمی در تحقیقات آینده در مورد ساختار سرمایه

1. Oino & Ukaegbu

2. Cook & Tang

داشته باشد. بررسی تاثیر جریان وجوه نقد به این دلیل حائز اهمیت است که یک جریان وجوه نقد مثبت منجر به کاهش هزینه معاملات می شود. همواره باید توجه داشت، تصمیماتی که درمورد ساختار سرمایه گرفته می شوند و سود و هزینه های تامین مالی - بدهی را متعادل می کنند و باعث افزایش ارزش شرکت می شوند بازتابی از تجربه بالای مدیران است و همچنین برآورد سرعت تعدیل ساختار سرمایه پیامدهای مهمی را برای نظریه توازن به همراه دارد. هر چه مقدار سرعت تعدیل برآورد شده بیشتر باشد، نشان دهنده با اهمیت بودن اهرم هدف در تصمیمات ساختار سرمایه و در نتیجه، کاربرد نظریه توازن در توضیح ساختار سرمایه شرکت ها می باشد. نتایج حاصل از فرضیه اول پژوهش نشان داد که بین جریان وجوه نقد و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت ها، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد و همچنین نتایج حاصل از فرضیه دوم پژوهش نشان دهنده عدم وجود رابطه معنادار بین جریان وجوه نقد و ساختار سرمایه بهینه شرکت ها بود.

پیشنهادهایی برای پژوهش های آینده

بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش به مدیران، سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان شرکت ها پیشنهاد می گردد برای اینکه بتوانند اطلاعات بهتر و کامل تری در مورد نحوه مدیریت و ترکیب منابع مالی شرکت ها در اختیار داشته باشند به سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت های مورد نظرشان توجه نمایند. همچنین به مسئولین ذیربط در بازار سرمایه نیز توصیه می شود زمینه ایجاد بازار سازمان یافته برای انتشار اوراق بدهی شرکت های سهامی عام را فراهم آورند، تا همه شرکت ها به راحتی بتوانند در صورت نیاز اقدام به تعدیل ساختار سرمایه خود نمایند.

به پژوهشگران نیز پیشنهاد می شود برای درک بهتر عوامل موثر بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه و استفاده هر چه بیشتر از نتایج پژوهش، موضوعات زیر را مورد توجه قرار دهند:

- مطالعه رابطه بین ثبات مدیرعامل و سرعت تعدیل ساختار سرمایه شرکت ها.
- مطالعه رابطه بین تأثیر ویژگی های مدیران بر انحراف از ساختار سرمایه بهینه شرکت ها.
- مطالعه رابطه بین ساختار سرمایه و واکنش شرکت ها به شوک های منفی بازده سهام.

منابع

- ۱- اصولیان محمد، باقری الهام. (۱۳۹۵). «بررسی تاثیر جریان وجوه نقد بر شکاف میان نسبت اهرم واقعی و بهینه». بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۳، شماره ۳، پاییز ۹۵، صص ۳۳۲-۳۱۱.
- ۲- پورزمانی زهرا، جهاننشد آریتا، نعمتی علی، فرهودی زارع پروین. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل مؤثر بر ساختار سرمایه در شرکت ها». حسابداری مالی و حسابرسی، صص ۴۶-۲۶.
- ۳- دیدار حمزه، بیکی خدیجه. (۱۳۹۶). «بررسی تاثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه ی بین ساختار سرمایه و مازاد بازده در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۲، تابستان ۹۶، صص ۲۲۰-۱۹۷.
- ۴- رامشه منیژه، سلیمانی امیری غلامرضا، اسکندری رسول. (۱۳۹۵). «بررسی سرعت تعدیل ساختار سرمایه بر اساس پیش بینی تئوری های توازن و سلسله مراتبی در بورس اوراق بهادار تهران». پژوهش های تجربی حسابداری، سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۲۰۹-۱۸۷.
- ۵- رسائیان امیر، اخلاقی حسنعلی، نوروزی محمد. (۱۳۹۳). «بررسی میزان حساسیت جریان های نقدی وجوه نقد در شرایط وجود عدم تقارن اطلاعاتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، سال ششم، شماره ۲۳، پاییز ۹۳، صص ۱۴۶-۱۲۸.
- ۶- شباهنگ رضا. (۱۳۸۲). «تئوری حسابداری (جلد اول)». انتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، صص ۹۴-۷۱.
- ۷- صراف فاطمه، حق پرست ثمنه. (۱۳۹۵). «رابطه بین جریان وجوه نقد عملیاتی و ویژگی های چرخه عمر شرکت در بورس اوراق بهادار تهران». پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، سال هفتم، شماره سیزدهم، بهار ۹۵، صص ۷۹-۶۷.
- ۸- کردستانی غلامرضا، پیرداوری طناز. (۱۳۹۱). «ساختار سرمایه، آزمون تجربی نظریه زمانبندی بازار». مجله دانش حسابداری، سال سوم، شماره ۹، تابستان ۹۱، صص ۱۴۲-۱۲۳.

- ۹- نیکومرام هاشم، رهنمای رودپشتی، فریدون؛ هیبتی، فرشاد. (۱۳۸۸). «مبانی مدیریت مالی». جلد دوم، انتشارات ترمه.
- ۱۰- محسنی ملکی، بهرام؛ شعری آناقیز، صابر؛ رحمانی، علی؛ بولو، قاسم. (۱۳۹۴). «انعطاف‌پذیری مالی و سرعت تعدیل ساختار سرمایه». دانش حسابداری مالی، دوره دوم، شماره ۲، صص ۷۳-۸۷.
- ۱۱- هاشمی، سید عباس؛ کشاورزمهر، داود. (۱۳۹۴). «بررسی عدم تقارن سرعت تعدیل ساختار سرمایه: مدل آستانه‌ای پویا». مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره ۲۳، صص ۷۸-۵۹.
- ۱۲- هاشمی، عباس و کشاورزمهر، داود و شهریاری، مجتبی. (۱۳۹۶). «تعدیل ساختار سرمایه: روش گشتارهای تعمیم یافته. فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی»، شماره ۱۸۰، تابستان ۹۶، صص ۱۰۲-۷۷.
- 13- Cook, D. O., & Tang, T. (2010). Macroeconomic conditions and capital structure adjustment speed, *Journal of Corporate Finance*. 16: 73-87.
- 14- Dang, V. A., Kim, M. & Shin, Y, (2012), Asymmetric Capital Structure Adjustments: New Evidence from Dynamic Panel Threshold Models. *Journal of Empirical Finance*, 19(4), 465-482.
- 15- Dang, Viet Anh and Kim Minjoo and Shin, Yongcheol, , (2013), Asymmetric Adjustment Toward Optimal Capital Structure: Evidence from a Crisis International Review of Financial Analysis, Forthcoming. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2399451>.
- 16- Faulkender, M., Flannery, M.J., Hankins, K.W. & Smith, J.M. (2012). Cash flows and leverage adjustments. *Journal of Financial Economics*, 103(3), 632-646.
- 17- Fisher, E.O., Heinkel, R. & Zechner, J. (1989). Dynamic Capital Structure Choice: Theory and Tests. *Journal of Finance*, 44(1), 19-40.
- 18- Matemilola, B.T and Bany-Ariffin, A.N and Bany-Ariffin, W. N.W and Nassir, Annuar. (2017). Does top managers' experience affect firms' capital structure?, *Research in International Business and Finance*, 184, 1-11.
- 19- Mustapha, M. & Chyi, N.H. (2012). Determinants of Firm Leverage and Cash Flow Relationship: The Developing Country Evidence. *Journal of Financial Economics*, 104, 236-251.
- 20- Oino, I. and Ukaegbu, B. (2015). The impact of profitability on capital structure and speed of adjustment: An empirical examination of selected firms in Nigerian stock exchange, *Research in International Business and finance*, Vol. 35:111-121.
- 21- Vinh Vo, Xuan and Ellis, Craig. (2017). An empirical investigation of capital structure and firm value in Vietnam, *Finance Research Letters*, 22, 90-94.
- 22- Won Seo, Sung and Chung, Hae Jin. (2017). Capital structure and corporate reaction to negative stock return shocks, *International Review of Economics and Finance*, 42, 292-312.

تأثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی و ریسک تسهیلات بانکی

شیدا مازندرانی^۱، پرویز سعیدی^۲

۱- گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی لامعی، گرگان، ایران

shayda.mazandarani@gmail.com

۲- گروه حسابداری و مدیریت، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آباد کتول، ایران

parvzsaedi@yahoo.com

چکیده

برخورداری از روابط سیاسی می‌تواند رفتار شرکت‌ها را از نظر عملکرد مالی تحت تأثیر قرار دهد. و یکی از مزایای ارتباطات سیاسی شرکت‌ها، دسترسی مجدد به وام از دولت یا بانک‌های وابسته به دولت است. در این راستا، هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه بین ارتباطات سیاسی و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ می‌باشد. برای سنجش عملکرد مالی از دو شاخص بازده دارایی و ریسک عدم دریافت بدهی استفاده شده است. برای انجام این تحقیق نمونه‌ای متشکل از ۹ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید و با بهره‌گیری از الگوی رگرسیون چند متغیره مبتنی بر تکنیک داده‌های تابلویی فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون قرار گرفتند. یافته‌های بدست آمده حاکی از آن است که ارتباطات سیاسی موجب افزایش بازده دارایی و رابطه منفی و معنادار دارد. همچنین بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: ارتباطات سیاسی، عملکرد مالی، ریسک.

مقدمه

بانک‌ها به واسطه کارکردهای مهمی که در نظام مالی دارند از جمله، ارائه خدمات دسترسی به نظام پرداخت‌ها و نقدینگی، تبدیل دارایی‌ها، مدیریت ریسک و پردازش اطلاعات و نظارت بر قرض‌گیرندگان، از اجزای مهم نظام مالی هر کشور محسوب می‌شوند. در ایران این نقش با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نقصان بازار سرمایه و نیاز مبرم اقتصاد به توانمندسازی بخش خصوصی بسیار حساس تر شده است. درواقع، بخش بانکی در اقتصاد ایران، به عنوان مهم‌ترین مجرای ارتباطی میان بخش پولی و حقیقی، به حدی مهم است که هرگونه نقصان در ساختار این بخش و ناکارآمدی عملکرد آن، زمینه‌های بروز اختلال در سایر بخش‌ها را نیز فراهم می‌آورد (طالب‌لو و بهمن‌پور، ۱۳۹۱). بانک‌ها همیشه به عنوان نهادی شکننده نگرسته شده‌اند که برای محیطی سالم و مطمئن نیاز به کمک دولت دارند (که معمولاً این وظیفه را بانک مرکزی از طرف دولت انجام می‌دهد). در حالت کلی، تنظیم بخش عمومی به واسطه شکست بازار توجیه می‌شود که می‌تواند ناشی از وجود پدیده‌هایی همچون، قدرت بازاری (که موجب بازارهای ناکامل می‌شود)، پیامدهای خارجی (هجوم سپرده‌گذاران به بانک به بحران بانکی منجر می‌شود و این پدیده به سایر نهادهای مالی سرایت می‌کند) و یا اطلاعات نامتقارن بین خریداران و فروشندگان (همانند مشکل مخاطرات اخلاقی) باشد (طالب‌لو و بهمن‌پور، ۱۳۹۱). در اقتصاد مبتنی در بازار، نظام بانکی مسئولیت بسیار سنگینی برعهده دارد و یکی از مهم‌ترین اجزای اقتصادی کشور است. بانک‌ها می‌توانند با فراهم آوردن سرمایه مالی برای بخش‌های اقتصادی، شرایط مناسبی را برای سرمایه‌گذاری فراهم آورند و باعث افزایش اشتغال و تولید ملی شوند. بانک‌ها حتی با تأمین اعتبار برای متخصصان می‌توانند باعث ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و توزیع بهتر درآمد در سطوح جامعه شوند. افزون بر این، بانک‌ها با نگهداری پول نقد و تسهیل در نقل و انتقال آن حافظ اموال شخصی، دولتی و مبادلات داخلی و خارجی هستند. بانک‌ها همچنین به عنوان عامل اجرای سیاست‌های پولی نقش مهمی در ثبات اقتصادی دارند. تهدیدات و فشارهای ناشی از جهانی شدن و رشد روزافزون مؤسسات مالی و اعتباری غیربانکی در سال‌های اخیر بانک‌ها را برآن داشته برای بقا و رقابت در بازار با ایجاد مراکز تحقیقات و انجام فعالیت‌های تحقیقی در زمینه وضعیت خود در مقایسه با سایر بانک‌ها نسبت به بهبود

عملکرد خود در بازار داخلی و خارجی اقدام نمایند. در این راستا راه حل منطقی و بسیار کارساز می تواند وضعیت بانک ها را از نظر عملکرد کلی مشخص نماید، انجام فرایندهای مرتبط با ارزیابی عملکرد و محک زدن وضعیت خود در بازار، تا به این طریق آنها بتوانند ضمن شناسایی نقاط ضعف و قوت خود وضعیت موجود خود را بهبود دهند تا آنجا که محققین اطلاع حاصل نموده اند ارزیابی عملکرد و متعاقب آن رتبه بندی شعب به صورت روش های سنتی با استفاده از نسبت های مالی و شاخص های مالی رایج صورت می پذیرد که این امر مسئله ارزیابی عملکرد را به چالش واداشته است لذا استفاده از سیستم ارزیابی عملکرد که تنها بر شاخص های مالی متکی هستند می توانند باعث مشکلاتی برای سازمان شود (کرد و همکاران، ۱۳۹۰).

در ادبیات نظری به طور گسترده ای بیان شده است که ارتباطات سیاسی ارزش شرکت ها را افزایش می دهد (فیزمان ۱، ۲۰۰۱؛ جانسون و میتون ۲۰۰۳؛ لی و همکاران ۲۰۰۸؛ گلدمن و همکاران ۲۰۰۹). یکی از مزایای ارتباطات سیاسی شرکت ها، دسترسی مجدد به وام از دولت یا بانک های وابسته به سیاست است (خوایا و میان ۵، ۲۰۰۵). هرچند این مطالعات عمدتاً بر دیدگاه وام گیرندگان متمرکز شده اند و مشخص نیست که آیا ارتباط با دولت می تواند به ارزش بانک هایی که به شرکت های سیاسی وابسته وام می دهند، بیفزاید. تعجب آور است که یافته های تجربی کمی در مورد ارتباطات سیاسی بر وام دهندگان وجود دارد. خوایا و میان ۶ (۲۰۰۵) نشان می دهد که شرکت های قدرتمند سیاسی می توانند با اعمال فشار از بانک های دولتی وام بگیرند و این شرکت های وابسته به سیاست از این وام ها بهره مند خواهند شد، در حالی که بانک ها تحت فشار قرار می گیرند. علاوه بر این بانک ها برای تضمین امنیت بانکی تمایل دارند اولویت را به جای سهامداران بانک به اعتبار دهندگان بدهند (اونالی و همکاران ۷، ۲۰۱۶). در نتیجه، به جای تلاش برای به حداکثر رساندن ارزش سهام، هیئت مدیره بانک های وابسته به سیاست، ممکن است به علت فشار از سوی مقامات به نفع دولت عمل کنند. چنین مشکلات نمایندگی همچنین می تواند در قالب وام های سیاسی و یا گرایش به اهداف سیاسی بوجود آید که می تواند به عملکرد بانک آسیب برساند (برگر و همکاران ۸، ۲۰۰۹؛ گل ۹، ۲۰۰۶). از این رو، روابط قوی با دولت ممکن است به تمرکز کمتر بر حداکثر سازی ارزش سهام و عملکرد پایین منجر شود. از طرف دیگر، فاسیو و همکاران ۱۰ (۲۰۰۶) استدلال می کنند که وام دهندگان ممکن است تمایل داشته باشند به شرکت وابسته به سیاست وام دهند، زیرا زمانی که با بحران اقتصادی مواجه می شوند می توانند زودتر از همتایان غیر وابسته خود از آن خارج شوند. همچنین معتقدند وام دهندگان تمایل دارند به شرکت های وابسته به سیاست با وجود پرمخاطره بودن و داشتن ریسک بالا وام دهند زیرا این شرکت ها می توانند هنگام مشکلات مالی کمک های مالی از سمت دولت دریافت کنند. علاوه بر این، بانک های وابسته به سیاست ممکن است دسترسی بهتری به منابع تامین مالی، پشتیبانی نقدینگی به موقع از بانک مرکزی یا بانک های وابسته به سیاست دیگر داشته باشند و در صورت امکان فشار ناشی از مراجع قانونی را کاهش دهد، مانند عبور آسان از بازرسی قانونی. یک بانک متصل به سیاست همچنین می تواند از ارتباطات برای تبادل مساعدت برای دستیابی به اهداف سازمان استفاده کند (گو و همکاران ۱۱، ۲۰۰۸)، و در نتیجه عملکرد بانک را بهبود بخشد. در مقایسه با یک بانک بدون ارتباط سیاسی، یک بانک متصل به دولت بیشتر قادر است مسائل سیاسی مرتبط به بانک را شناسایی و تفسیر کند، و در واکنش به آن اقدامات مناسب انجام دهد و به این ترتیب عملکرد بهتر را به دست می آورد. بر اساس این استدلال، یک بانک وابسته به سیاست نیز ممکن است از روابط با دولت بهره مند شود. ارتباطات سیاسی ممکن است در عملکرد بانک هم تاثیر مثبت و هم تاثیر منفی بگذارد، که برای تشخیص تاثیر آن به یک تجزیه و تحلیل تجربی قوی نیاز است. لذا تحقیق حاضر در پی یافتن شواهد تجربی جهت پاسخ به این سوال اصلی تحقیق است که آیا بین ارتباطات سیاسی و عملکرد مالی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ نوع رابطه چگونه است؟

1 Fisman, R

2 Johnson, S., & Mitton, T

3 Li and all

4 Goldman and all

5 Khwaja, A. I., & Mian, A

6 Khwaja & Mian

7 Onali, E and all

8 Berger, A

9 Gul, F. A.

10 Faccio, M., Masulis, R. W., & McConnell, J.

11 Gu, F et al

مبانی نظری

ارتباط سیاسی

مدیران ممکن است در سازمان‌ها با استفاده از وسایل غیر موجه برای بدست آوردن نتایجی که از طرف سازمان توجیه نشده است، معنی تحقق هدف‌های شخصی خود، با متوسل شدن به حربه‌های غیر اخلاقی ترغیب شوند. در آن صورت رفتار آنان سیاسی خوانده می‌شود اصولاً دو دیدگاه در مورد این واژه وجود دارد، بعضی‌ها آن را بسیار ناپسند می‌شمارند و با حيله و نیرنگ و یا از پشت خنجر زدن مترادف می‌دانند. اما بعضی‌ها نیز آن را به عنوان شمشیر دو لبه قلمداد می‌کنند که یک لبه آن همان بر اساس فلسفه ماکیاوِل بنا نهاده شده و لبه دیگر به عنوان هنری خلاق است که منتفع و رقیب را با هم آشتی می‌دهد بعضی افراد باید با هم کنار بیایند و از مواجهه با یکدیگر بپرهیزند و با هم همزیستی داشته باشند و سازمان نیز جایی است که در آن افراد به هم ملحق می‌شوند و با هم کار می‌کنند چون منافع شخصی آنان تامین می‌شود (رحمان سرشت و پیلوار، ۱۳۹۴).

عوامل موثر بر رفتارهای سیاسی

عامل موثر بر شکل‌گیری رفتار سیاسی را به دو دسته عوامل فردی سازمانی تقسیم کرد. عوامل فردی موثر بر شکل‌گیری رفتار سیاسی عبارتند از: خود کنترلی زیاد، کنترل درونی، ریاست طلبی، بکار انداختن سرمایه سازمانی، گزینه‌های شغلی انتظار موفقیت. از عوامل سازمانی شکل‌گیری رفتارهای سیاسی می‌توان به مواردی همچون تخصیص مجدد منابع، فرصت‌های ارتقا، اعتماد کم، ابهام در نقش، سیستم ارزیابی عملکرد نامشخص، به میزان ثابت پاداش (به این صورت که اگر به یک نفر داده شود به دیگری داده خواهد شد) یا سیستم پاداش برد و باخت سیستم تصمیم‌گیری دموکراتیک (مردمی) فشار کار زیاد مدیران خود خواه اشاره کرد (رحمان سرشت و پیلوار، ۱۳۹۴).

مفهوم عملکرد شرکت

مروری بر فرهنگ‌های لغات نشان‌دهنده تنوع معانی واژه عملکرد است. به نظر می‌رسد منطقی است که ابتدا لیستی از تمام این معانی ضمنی ارائه شود و از تجمیع آن‌ها بتوان یک تعریف قابل استفاده برای عملکرد ارائه داد:

- عملکرد، قابل اندازه‌گیری به وسیله عدد یا یک اصطلاح است.
- عملکرد، انجام دادن چیزی است با یک قصد و نیت خاص (مثلاً ایجاد ارزش).
- عملکرد، نتیجه یک عمل است (ارزش قابل اندازه‌گیری ایجاد می‌شود).
- توانایی انجام یک نتیجه یا قابلیت ایجاد آن را عملکرد گویند (برای مثال، رضایت مشتری به نظر می‌رسد معیار قابلیت سازمان برای فروش آینده است).
- عملکرد، مقایسه نتایج با چند الگو یا مرجع انتخاب شده یا تحمیل شده داخلی یا خارجی است.
- عملکرد، نتایج مقایسه با انتظارات است.
- عملکرد در روانشناسی، آن چیزی است که بروز داده می‌شود.
- عملکرد در هنرهای نمایشی، نمایشی است که شامل ایفای نقش یا اعمال و نتایج اعمال است.
- عملکرد، یک قضاوت توسط رقباست (مشکل اینجاست که تعریف کنیم چه کسی قاضی است و بدانیم در چه شرایطی قضاوت صورت می‌گیرد).

لذا می‌توان گفت که عملکرد هم به عمل، هم به نتیجه عمل اشاره دارد. به عبارت دیگر، عملکرد به عنوان عمل امروز که مقدمه تولید مقدار مشخصی از ارزش خروجی فرد است، تعریف می‌شود

به طور کلی عملکرد سازمانی معیاری برای اندازه‌گیری میزان دستیابی خوب و موثر یک اقدام بر اهداف تعیین شده تعریف می‌شود که می‌تواند به وسیله کارایی و اثربخشی سازمان در دستیابی به اهداف برآورد شود (آذربایجانی، ۱۳۹۰).

عملکرد در لغت یعنی حالت یا کیفیت کارکرد. بنابراین، عملکرد سازمانی یک سازه‌ی کلی است که بر چگونگی انجام عملیات سازمانی اشاره دارد. معروف‌ترین تعریف عملکرد توسط «نیلی ۱» و همکاران (۲۰۰۲) ارائه شده است: «فرایند تبیین کیفیت اثربخشی و کارایی اقدامات گذشته». طبق این تعریف نیز، عملکرد به دو جزء تقسیم می‌شود:

۱) کارایی که توصیف‌کننده‌ی چگونگی استفاده سازمان از منابع در تولید خدمات یا محصولات است؛ یعنی رابطه بین ترکیب واقعی و مطلوب درونداها برای تولید برونداها می‌عین؛ و

۲) اثربخشی که توصیف‌کننده‌ی درجه‌ی نیل به اهداف سازمانی است (رهنورد، ۱۳۸۷).

در واقع، اشخاصی که درون یا بیرون سازمان هستند، می‌توانند تعاریف متفاوتی برای عملکرد ارائه دهند. تعاریف ارائه شده توسط فردی از درون سازمان، بر ایجاد نتایج از طریق اعمال انجام شده تمرکز دارد. در این حالت اگر افراد داخل سازمان، دیدگاه‌های متفاوتی به عملکرد نداشته باشند، یک تعریف یکتا و مشترک از عملکرد ارائه خواهد شد که در عمل کاری بس دشوار است. در مقابل یک فرد خارج از سازمان به شاخص‌های عمومی بر مبنای تعاریف آماری محتمل و از قبل تعریف شده نظیر آنچه در آنالیزهای مالی پیدا می‌شود، نظر دارد و کارهای واقعی سازمان در جعبه سیاه باقی خواهد ماند. در این صورت تعریف عملکرد توسط چنین فردی، بر پیش‌بینی اعمال و نیز بر تخمین احتمال نتایج مشخص آینده تمرکز دارد (آذربایجانی، ۱۳۹۰).

معیارهای اندازه‌گیری عملکرد را با توجه به مفاهیم حسابداری و مفاهیم اقتصادی می‌توان به دو دسته حسابداری و اقتصادی تقسیم کرد. در معیارهای حسابداری، عملکرد شرکت با توجه به داده‌های حسابداری ارزیابی می‌شود. در حالی که در معیارهای اقتصادی، عملکرد شرکت با توجه به قدرت کسب سود دارایی‌های موجود و سرمایه‌گذاری بالقوه و با عنایت به نرخ بازده و نرخ هزینه سرمایه ارزیابی می‌گردد. عملکرد مالی عبارت است از: «اندازه‌گیری پولی نتایج فرایندها و عملیات شرکت مانند بازگشت سهام، دارایی، سرمایه‌گذاری و غیره» (احمدخان، ۲۰۱۲).

ارزیابی عملکرد

با ظهور شرکت‌های بزرگ و شکل‌گیری مبحث عظیم جدایی مالکیت از مدیریت و ایجاد یک تضاد منافع عظیم بین مالکان و مدیران، ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌ها و مدیران و رهبران آن‌ها از موضوعات مورد توجه اقشار مختلف مثل اعتباردهندگان، مالکان دولت و حتی مدیران است. از نظر سهامداران نیز میزان افزایش ثروت چه از طریق افزایش قیمت و ارزش شرکت و چه از طریق سود نقدی حایز اهمیت است. این ارزیابی‌ها از نظر مدیران به لحاظ ارزیابی عملکرد خودشان و سایر بخش‌ها و نیز میزان پاداش صحیحی که به آن‌ها پرداخت می‌شود و حق مسلم آن‌ها است اهمیت اساسی دارد. از نظر دولت‌ها این ارزیابی‌ها برای رسیدن به سه هدف تخصیص بهینه منابع به‌عنوان هدف اصلی، توزیع عادلانه درآمد و تثبیت شرایط اقتصادی با مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی حایز اهمیت است (شان و لین، ۲۰۱۱).

از سال‌ها قبل ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌ها بخش عمده‌ای از مباحث حسابداری و مدیریت، اقتصاد و... را تشکیل داده است. اصولاً عملکرد با هدف رابطه مستقیمی دارد. ارزیابی عملکرد؛ یعنی اندازه‌گیری این مطلب که شرکت تا چه میزان به اهداف تعیین شده در برنامه‌های خود دست یافته است. نتیجه حاصل از ارزیابی عملکرد، خود هدف نیست؛ بلکه ابزاری برای پیش‌بینی برنامه‌های آتی و نیز بهبود نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف شرکت است. ارزیابی عملکرد شرکت بدون مدنظر قراردادن ویژگی‌های تجاری و شرایط حاکم بر بازار کالاها و خدمات آن است. در بحث ارزیابی عملکرد معمولاً این سؤال مطرح می‌شود که کدام یک از معیارهای ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌ها از اعتبار بیشتری برخوردار است. اصولاً یک شاخص مطلق و ایده‌آل برای سنجش عملکرد مالی شرکت‌ها وجود ندارد. ارزیابی عملکرد مالی شرکت یک ضرورت است و برای انجام آن باید از معیارهای تا حد امکان پذیرفته‌شده‌ای استفاده شود که جنبه‌های متفاوت از لحاظ محدودیت در فعالیت‌ها و امکان بهره‌مندی از امکانات را مورد توجه قرار می‌دهد (فرگوسن و استوک، ۲۰۰۷).

ریسک مالی

ریسک را می‌توان امکان زیان دانست، در رویکرد کلی ریسک به معنای خطر احتمال زیان‌های متمادی یا زیان‌های احتمالی که می‌توان با یک سیاست اقتصادی مدرن آن را کاهش و به حداقل رساند. اقتصاددانان ریسک را به عنوان یک نتیجه نامطلوب امکان زیان دریافته‌اند اما هنوز اعتقاد دارند که ریسک با بازده هم بسته شده است. بطور کلی می‌توانیم بگوییم که هر فعالیتی که در جهان انجام می‌گیرد دارای ریسک مخصوص به خود می‌باشد. این مطلب فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و هرگونه فعالیتی که در سطح جامعه انسانی انجام می‌گیرد را دربر دارد. تلاش برای حداکثر سازی منافع یا حداقل سازی زیان‌های مورد تصور در هر زمینه فعالیتی باعث می‌شود که در بسیاری از مواقع این خطر کمتر مورد توجه قرار گیرد و همین امر یکی از عواملی است که احتمال زیان وارده به فعالیت‌های ما را بیشتر می‌کند. بسیاری از فعالیت‌هایی که ما در سطح جامعه انجام می‌دهیم درنهایت به تهدیدهای جدی نسبت به منافع عمومی تبدیل می‌شوند و خسارات جانی و مالی فراوان در کوتاه مدت یا دراز مدت به جامعه تحمیل می‌کند. دسته بندی از ریسک‌های مالی در ارتباط با محیط های اقتصادی به شرح زیر می‌باشند:

1 Shan & Lin

2 Ferguson & Stokes

- نرخ ریسک کشور
 - ساختار، عملکرد و کنترل سیستم بانکی و مالی
 - شناسایی و انعطاف پذیری قوانین و سیستم حقوقی
 - ساختار و کارکرد سیستم بیمه
 - رشد کلی اقتصاد و رشد تورم
 - پویایی (تحرك) نرخ بهره وری بازارهای داخلی و خارجی (بارسان ۱، ۲۰۰۳)
- ریسک‌های مالی، ریسک‌هایی هستند که به شدت به یکدیگر وابسته بوده و مجموع ریسک کلی بانک را افزایش می‌دهند و به دو دسته ریسک خاص و بازار تقسیم می‌شوند. ریسک خاص شامل ریسک‌های نقدینگی، اعتباری و ریسک ساختار سرمایه و ریسک بازار شامل ریسک‌های نوسان نرخ بهره، ارزی و قیمت است (جول ۲، ۱۹۹۹).

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق در خارج از کشور

هشمی و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان "ارتباطات سیاسی، مالکیت خانوادگی و کیفیت سود" انجام دادند. نتایج نشان داد که شرکت‌های وابسته به سیاست، به طور قابل توجهی کیفیت سود پایین‌تری در مقایسه با شرکت‌های غیر وابسته دارند. نتایج همچنین نشان می‌دهد که شرکت‌های خانوادگی دارای کیفیت سود بالاتری نسبت به شرکت‌های غیرخانوادگی دارند. علاوه بر این، مالکیت خانوادگی تاثیر منفی بر رابطه بین ارتباطات سیاسی و کیفیت سود دارد. این بدان معنی است که مالکیت خانوادگی هزینه‌های ارتباطات سیاسی را کاهش می‌دهد و کیفیت سود شرکت را بهبود می‌بخشد. هانگ و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه ارتباطات سیاسی با عملکرد مالی و ریسک در بانک‌های چین پرداختند. برای این منظور تعداد ۷۰ بانک بین سال‌های ۲۰۰۷ الی ۲۰۱۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان داد بین ارتباطات سیاسی با عملکرد مالی و ریسک بانک‌های چین رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. حبیب، محمودی و جیانگ (۲۰۱۷) در تحقیق خود با عنوان "ارتباطات سیاسی، معاملات با اشخاص وابسته و انتخاب حسابرس" در شرکت بورس سهام اندونزی پرداخته‌اند. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه و تجزیه تحلیل داده‌ها حاکی از آن بود که شرکت‌های وابسته به سیاستمداران در اندونزی مجبور هستند حسابرسان معتبرتر را انتخاب کنند. همچنین زمانی که شرکت‌های دارای ارتباط سیاسی در معاملات با اشخاص وابسته بطور قابل توجهی شرکت می‌کنند، انتصاب حسابرسان معتبر را کمتر ترجیح می‌دهند. لین و فو (۲۰۱۷) تحقیقی تحت عنوان "آیا مالکیت نهادی عملکرد شرکت را تحت تاثیر قرار می‌دهد؟ شواهد از چین" انجام دادند. جامعه آماری تحقیق شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار شانگهای و شنژن در کشور چین بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ بود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مالکیت نهادی بر عملکرد شرکت تاثیر مثبت و معنادار دارد. لاجب و اسلیم (۲۰۱۷) در تحقیقی به بررسی تاثیر جریان نقد آزاد و هزینه‌های نمایندگی بر عملکرد شرکت پرداختند. جامعه آماری تحقیق شرکت‌های فرانسوی طی یک دوره ۴ ساله بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ بود. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که بین جریان نقدی آزاد و عملکرد شرکت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. تینگ و همکاران (۲۰۱۷) تحقیقی تحت عنوان "قدرت مدیرعامل و تاثیر آن بر عملکرد مالی و حاکمیت" طی دوره زمانی ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۱ در بانک‌های چین انجام دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که بین مالکیت مدیرعامل و دوره تصدی مدیرعامل با بازده دارایی‌ها رابطه مثبت و معنادار وجود دارد، بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و بازده دارایی‌ها رابطه منفی و معنادار و همچنین بین عضویت همزمان مدیرعامل در هیئت مدیره دیگر با بازده دارایی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. حبیب و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی ارتباطات سیاسی و معاملات با اشخاص وابسته در نمونه متشکل از ۱۷۷۵ شرکت پذیرفته‌شده در شرکت بورس سهام اندونزی پرداخته‌اند دوره زمانی پژوهش بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ بوده و نتایج نشان داد که شرکت‌های دارای ارتباطات سیاسی نسبت به همتایان خود که دارای روابط سیاسی نیستند از میزان معاملات با اشخاص وابسته بیشتری برخوردارند و بین ارتباطات سیاسی و معاملات با اشخاص وابسته در شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد. گئورگانتوپولوس و فیلوس (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی ساختار هیئت مدیره و عملکرد بانک: شواهدی از صنعت بانکداری یونان در دوران بحران مالی پرداختند. برای این منظور تعداد ۱۳ بانک در دوران بحرانی مالی بین سال‌های ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به

دست آمده در این پژوهش نشان می دهد ارتباط مثبت و معناداری بین استقلال هیئت مدیره با شاخص های عملکرد مالی (شامل بازده دارایی، بازده حقوق صاحبان سهام، حاشیه سود خالص و درآمدهای عملیاتی قبل از مالیات) وجود دارد. ژانگ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان "ارتباطات سیاسی و مسئولیت محیط زیستی شرکت: پذیرش یا فرار؟" در کشور چین انجام دادند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد که بین ارتباطات سیاسی و مسئولیت محیط زیستی شرکت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. دیکو (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان "ارتباطات سیاسی، ساختار مالکیت و کیفیت حاکمیت شرکتی" با استفاده نمونه ای متشکل از ۲۵۹ شرکت بورس اوراق بهادار تورنتو به استثنای شرکت های مالی در سال ۲۰۱۵ به بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و کیفیت حاکمیت شرکتی با نقش تعدیلی ارتباطات سیاسی پرداخت. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه و تجزیه تحلیل داده ها حاکی از آن بود که ارتباطات سیاسی و تمرکز مالکیت با حاکمیت شرکتی رابطه معناداری ندارد و همچنین ارتباطات سیاسی در رابطه تمرکز مالکیت و حاکمیت شرکتی تاثیری ندارد و رابطه آن ها را تعدیل نمی کند. خان و همکاران (۲۰۱۶) به بررسی ارتباط میان ارتباطات سیاسی و هزینه نمایندگی در نمونه متشکل از ۹۶۸ شرکت پذیرفته شده در شرکت بورس سهام بنگلادش پرداخته اند. دوره زمانی پژوهش بین سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۳ بود و نتایج نشان داد که شرکت های دارای روابط سیاسی نسبت به هم تایان خود که دارای روابط سیاسی نیستند هزینه های نمایندگی بالاتری دارند و بین ارتباطات سیاسی و هزینه های نمایندگی شرکت ها رابطه معناداری وجود دارد. نالت و همکاران (۲۰۱۶)، در تحقیقی با عنوان "مسئولیت اجتماعی شرکتی و عملکرد مالی" (با رویکرد غیرخطی). به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکت ها پرداختند. دوره زمانی تحقیق از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۱ بود. که به این نتیجه رسیدند که بین عملکرد مسئولیت اجتماعی و نرخ بازده سرمایه رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

پیشینه تحقیق در ایران

محسنی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی ارتباطات سیاسی و هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نمونه آماری تحقیق متشکل از ۱۱۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ است. یافته های تحقیق نشان می دهد که بین ارتباطات سیاسی و هزینه سرمایه حقوق صاحبان شرکت ها، رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. بنابراین با افزایش ارتباطات سیاسی شرکت ها، هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام کاهش می یابد. این نتایج بیان می کند که ارتباطات سیاسی می تواند به عنوان عاملی مهم در ارتباط با هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام در نظر گرفته شود. مهربان پور و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی اثر روابط سیاسی شرکت ها بر بکارگیری معاملات غیرعادی با اشخاص وابسته با نمونه ای متشکل از ۸۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که روابط سیاسی، بطور معناداری موجب کاهش اعطای اعتبار و فروش غیرعادی به اشخاص وابسته می شود. همچنین، بر اساس شواهد تجربی بدست آمده، روابط سیاسی، مدیریت سود از طریق اعطای اعتبار غیرعادی به اشخاص وابسته را بطور معناداری کاهش می دهد. با این وجود، روابط سیاسی تأثیر معناداری بر مدیریت سود از طریق فروش غیرعادی به اشخاص وابسته ندارد. عسکرنژاد نوری و امکانی (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان "تأثیر مدیریت اثربخش ریسک در عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران: نقش واسطه ای سرمایه فکری و اهرم مالی" در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ انجام دادند. نتایج تحقیق آن ها نشان می دهد مدیریت اثربخش ریسک بر نرخ بازده دارایی ها و رشد ارزش بازار، تأثیر مثبت دارد. اهرم مالی تنها در ارتباط بین مدیریت اثربخش ریسک و نرخ بازده دارایی ها نقش واسطه ای داشته، نقش واسطه ای سرمایه فکری نیز فقط در ارتباط بین مدیریت اثربخش ریسک و رشد ارزش بازار تأیید شد. پورقدمی و همکاران (۱۳۹۵)، در تحقیقی به بررسی تأثیر مکانیسم های حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. با استفاده از روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۱ بانک فعال در بورس اوراق بهادار تهران که اطلاعات آنها برای سال های مالی ۸۹ تا ۹۲ در دسترس بود انتخاب شد. نتایج آزمون فرضیات نشان داد که دو کمیته ریسک و حسابرسی به عنوان معیارهای حاکمیت شرکتی داخلی تأثیر معناداری بر عملکرد شرکت نداشتند. همچنین استقلال هیئت مدیره توانست در سطح خطای ۵ درصد تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی شرکت داشته باشد و نهایتاً در فرضیه سوم و فرضیات فرعی منبعث نتایج نشان داد که دو شاخص درصد مالکیت هیئت مدیره و درصد مالکیت سهامداران نهادی با عملکرد مالی بانک رابطه مثبت معناداری دارند و شاخص تمرکز مالکیت در بانک های پذیرفته شده در بورس تهران هیچ رابطه معناداری با عملکرد مالی بانک ندارد. پیشنهاد می شود برای افزایش عملکرد مالی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، استقلال اعضای هیئت مدیره و درصد مالکیت سهامداران نهادی و درصد مالکیت اعضای هیئت مدیره را در سطح مناسبی

قرار دهند. محفوظی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد موسسات مالی در ایران پرداختند. هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک های ایرانی بادر نظر گرفتن نسبت سود قبل از مالیات و ذخیره مطالبات به کل دارایی ها می باشد برای بررسی های مورد نظر تعداد ۱۵ بانک ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۳ به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است به منظور آزمون فرضیه ها از روش رگرسیون خطی و مدل داده های ترکیبی بهره گرفته شده است نتایج این تحقیق بطور خلاصه حاکی از وجود ارتباط معکوس و معنادار بین حاکمیت شرکتی کیفیت حسابرسی با عملکرد موسسات مالی نسبت تسهیلات غیر جاری به کل دارایی ها بادر نظر گرفتن نسبت سود قبل از مالیات و ذخیره مطالبات به کل دارایی ها می باشد در حالیکه نتایج تحقیق ارتباط معنادار بین حاکمیت شرکتی کمیته حسابرسی با عملکرد موسسات مالی نسبت تسهیلات غیر جاری به کل دارایی ها و حاکمیت شرکتی کیفیت حسابرسی با عملکرد موسسات مالی بازده حقوق صاحبان سهام و حاکمیت شرکتی کمیته حسابرسی با عملکرد موسسات مالی بازده حقوق صاحبان سهام بادر نظر گرفتن نسبت سود قبل از مالیات و ذخیره مطالبات به کل دارایی ها را تایید نمی کند. ثقفی و طالبی نجف آبادی (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر عملکرد شرکت های عرضه اولیه شده در بورس اوراق بهادار تهران در ۱۲۴ شرکت دولتی و غیر دولتی عرضه اولیه شده در بازه زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲ انجام دادند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بر خلاف نظریه های مطرح شده، اصول حاکمیت شرکتی شامل وجود کمیته حسابرسی، تفکیک نقش مدیرعامل از رئیس هیئت مدیره و اندازه هیئت مدیره با ارزش شرکتی که عرضه اولیه شده رابطه معناداری ندارد. به نظر می رسد رقابت در محیط بورس و اوراق بهادار تهران، به اندازه کافی نیست و ساختار کمیته های حسابرسی عمدتاً مشکل داشته و زیر نظر همان اداره کنندگان شرکت است و اختیارات منظور در منشور کمیته های حسابرسی عملاً غیر قابل اجرا است. شکری (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین سیاست تقسیم سود و ارتباطات سیاسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت؛ در این تحقیق دو فرضیه بررسی رابطه ارتباطات سیاسی با سود نقدی و بازده سهام در قلمرو زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۹ شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از طریق نرم افزار Eviews8 برای تشخیص رابطه موجود بین متغیرها بررسی شد و به طور خلاصه یافته های فرضیه اول نشان می دهد که در سطح اطمینان ۱۹٪، ارتباطات بر سود نقدی سهام تأثیر مثبت و معنی داری دارد به عبارتی با افزایش ارتباطات، سود نقدی سهام نیز افزایش می یابد. همچنین یافته های حاصل از فرضیه دوم نشان می دهد که بین ارتباطات سیاسی و بازده سهام رابطه معناداری وجود دارد. رفیع زاده و برزگر (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر ارتباطات سیاسی هیئت مدیره بر رابطه بین کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند، قلمرو مکانی در این تحقیق شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی سال های بین ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲ است. بر اساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۳۳۶ شرکت به عنوان جامعه آماری انتخاب و بر اساس جدول مورگان تعداد ۷۵ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شد. در این تحقیق، کمیته حسابرسی به عنوان متغیر مستقل، حق الزحمه حسابرسی به عنوان متغیر وابسته و ارتباطات سیاسی هیئت مدیره به عنوان متغیر تعدیل گر در نظر گرفته شد. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها و اطلاعات، از روش کتابخانه ای استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد بین کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد. ارتباطات سیاسی هیئت مدیره بر رابطه بین کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

پلنگی و پور آقا جان سرحمامی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر ارتباطات سیاسی هیئت مدیره بر رابطه بین وجه نقد نگهداری شده و کیفیت سود پرداختند، برای این منظور، تعداد ۱۲۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۸۸ مورد بررسی قرار گرفته است. برای سنجش کیفیت سود از معیار کیفیت اقلام تعهدی معرفی شده توسط دیچو و دیچاو استفاده شد. برای آزمون فرضیه ها از مدل رگرسیون چند متغیره، به روش حداقل مربعات با داده های ترکیبی استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین وجه نقد نگهداری شده و کیفیت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد. نتایج همچنین نشان داد که ارتباطات سیاسی هیئت مدیره تأثیری بر رابطه بین وجه نقد نگهداری شده و کیفیت سود ندارد. کامیابی و شکریان (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر مدیریت سود واقعی بر رابطه بین مدیریت سود تعهدی و ارتباطات سیاسی پرداختند؛ در این تحقیق از اطلاعات ۱۲۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار اقتصادسنجی Eviews نسخه ۷ و از مدل رگرسیونی چند متغیره برای آزمون فرضیه ها در این تحقیق استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد مدیریت سود واقعی با ارتباطات سیاسی رابطه مثبت و معناداری دارد و اما مدیریت سود تعهدی رابطه ای با ارتباطات سیاسی ندارد. همچنین مدیریت سود واقعی اثری بر رابطه بین مدیریت سود

تعهدی و ارتباطات سیاسی ندارد. داودی نصر و حبیبی (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر ارتباطات سیاسی بر مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند؛ نمونه آماری مشتمل بر ۹۶ شرکت می‌باشد که با روش حذف سیستماتیک انتخاب شده است. که در مجموع ۴۸۰ سال شرکت بودند، در این تحقیق برای بررسی فرضیات پژوهش از رگرسیون خطی و همبستگی استفاده شده است. جهت تجزیه تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات تحقیق از نرم‌افزار Eviews استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ارتباطات سیاسی شرکت‌ها بر مؤلفه‌های مدیریت سود بر اساس اقلام تعهدی اختیاری تأثیرگذار است. و همچنین ارتباطات سیاسی شرکت‌ها بر مؤلفه‌های مدیریت سود تأثیرگذار است.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر بیان می‌شوند:

فرضیه اول: بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیه دوم: بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی رابطه معنادار وجود دارد

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از منظر فرآیند اجرا (نوع داده‌ها) یک پژوهش کمی، از منظر نتیجه اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش تحلیلی به روش همبستگی، از منظر منطق اجرا یک پژوهش قیاسی - استقرایی و از منظر بعد زمانی، یک پژوهش طولی (پس رویدادی) است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ تشکیل می‌دهد. در این پژوهش برای انتخاب نمونه آماری از نمونه گیری حذف سیستماتیک استفاده می‌شود و بر اساس این نمونه گیری، بانک‌هایی که دارای ویژگی‌های زیر بوده اند انتخاب می‌گردد.

۱- قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۵ از فهرست شرکت‌های بورسی حذف نشده باشند. همچنین، از آنجا که برای محاسبه متغیر ریسک عدم دریافت بدهی به داده‌های ۲ سال قبل آن نیاز بوده است، از این رو داده‌های مورد نیاز بانک‌های نمونه باید برای دوره ۷ ساله (سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵) در دسترس باشد.

۲- برای افزایش قابلیت مقایسه سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند باشد.

۳- اطلاعات آن‌ها در دسترس و وقفه معاملاتی نداشته باشند.

پس از اعمال محدودیت‌های فوق تعداد ۹ بانک به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. داده‌های تحقیق حاضر با مراجعه به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موجود در سامانه کدال، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج گردید. جهت تجزیه و تحلیل نهایی داده‌ها نیز از نرم افزارهای اقتصادسنجی Eviews استفاده شده است.

متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها

متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق شامل متغیرهای وابسته، مستقل و کنترلی به شرح زیر اندازه‌گیری شده‌اند:

متغیرهای وابسته:

در این پژوهش عملکرد مالی متغیر وابسته می‌باشد و مشابه با مطالعات هانگ و همکاران (۲۰۱۷) از دو شاخص بازده دارایی و ریسک عدم دریافت بدهی برای سنجش عملکرد مالی استفاده شده است که این دو شاخص به صورت زیر تعریف می‌شوند:

بازده دارایی (ROA): برابر است با نسبت سود خالص بر ارزش دفتری مجموع دارایی‌ها.

ریسک عدم دریافت بدهی (ZScore): ZScore معمولاً برای نشان دادن احتمال عدم پرداخت بدهی بانک توسط مشتریان است مقادیر بالای آن نشان می‌دهد که بانک دارای ریسک پایین‌تر است و شرایط پایدارتر است. از این رو برای تفسیر بهتر ارقام نهایی، می‌بایست مقادیر ریسک در عدد ۱- ضرب شوند. برای نرمال شدن داده‌ها از لگاریتم طبیعی Z-score استفاده می‌کنیم که فرمول آن به شرح زیر است:

$$Zscore = \text{Log} \left[\frac{ROA + \frac{\text{Capital}}{\text{Asset}}}{\text{StDev ROA}} \right] * (-1)$$

که در آن:

ROA: بازده دارایی شرکت در سال جاری

Capital: مجموع سرمایه شرکت در سال جاری

Asset: مجموع دارایی شرکت در سال جاری

StDev ROA: انحراف معیار بازده دارایی سال جاری بعلاوه دو سال قبل

متغیر مستقل:

متغیر مستقل این پژوهش، ارتباطات سیاسی (PCON) می‌باشد. متغیر مذکور یک متغیر مجازی بوده که چنانچه شرکت دارای ارتباطات سیاسی باشد، مقدار آن ۱ و در غیر صورت، عدد صفر در نظر گرفته می‌شود. نشانه‌های ارتباطات سیاسی شرکت عبارت‌اند از: وجود اعضای هیئت‌مدیره وابسته به دولت، مجلس و مانند این نوع نهادهای سیاسی، و یا وجود سهامدار عمده (دارای حداقل ده درصد سهام دارای حق رأی) دولتی و شبه‌دولتی در شرکت (نیکومرام و همکاران، ۱۳۹۲).

متغیرهای کنترلی:

به پیروی از پژوهش هانگ و همکاران (۲۰۱۷) تعدادی از متغیرهای کنترلی در پژوهش حاضر بهره گرفته شده است که در ادامه به تعریف هر یک از این متغیرها پرداخته شده است.

اندازه بانک (SIZE): برابر است با لگاریتم طبیعی کل دارایی بانک.

نسبت درآمد غیرمشاع به سود عملیاتی بانک (NITI): برابر است با نسبت درآمد غیرمشاع به سود عملیاتی بانک.

نسبت هزینه به سود (CTI): برابر است با نسبت هزینه کل به سود بانک.

اهرم مالی (LEV): برابر است با نسبت مجموع بدهی به مجموع دارایی بانک.

نسبت درآمد بهره به وام (IITL): برابر است با نسبت سود تسهیلات اعطایی به کل وام های بانک

مدل‌های مورد استفاده برای آزمون فرضیه‌های تحقیق

به منظور آزمون فرضیه پژوهش از مدل‌های بکار گرفته شده توسط هانگ و همکاران (۲۰۱۷) که با توجه به شرایط محیطی ایران تعدیل شده، استفاده شده است که مدل‌های مذکور به صورت زیر است:

$$ROA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 PCON_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 NITI_{i,t} + \beta_4 CTI_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 IITL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$ZScore_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 PCON_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 NITI_{i,t} + \beta_4 CTI_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 IITL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در مدل‌های فوق:

ROA_{i,t}: بازده دارایی‌های بانک i در سال t،

ZScore_{i,t}: ریسک بانک i در سال t،

PCON_{i,t}: ارتباطات سیاسی بانک i در سال t،

SIZE_{i,t}: اندازه بانک i در سال t،

NITI_{i,t}: نسبت درآمد غیرمشاع به کل درآمد بانک i در سال t،

CTI_{i,t}: نسبت هزینه به درآمد بانک i در سال t،

LEV_{i,t}: اهرم مالی بانک i در سال t،

IITL_{i,t}: نسبت درآمد سود به کل وام بانک i در سال t و

ε_{i,t}: جزء خطای مدل رگرسیون می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها، همچنین برآورد مدل و تجزیه و تحلیل دقیق آنها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. آمار توصیفی به محاسبه پارامترهای جامعه می‌پردازد و شامل شاخص‌های مرکزی و پراکندگی جامعه و ... می‌باشد. در جدول شماره (۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین، میانه، بیشینه، کمینه و انحراف معیار آورده شده است. به عنوان مثال برای متغیر بازده دارایی (ROA) میانگین، میانه، بیشترین، کمترین و انحراف معیار به ترتیب ۰/۰۱، ۰/۰۳، ۰/۰۲، -۰/۰۱ می‌باشد.

جدول (۱) - آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	مشاهدات	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
بازده دارایی	ROA	45	0.0102	0.0100	0.0394	-0.0284	0.0124
ریسک	ZSCORE	45	-1.1590	-1.2198	-0.3465	-2.6346	0.5015
اندازه بانک	SIZE	45	19.5732	19.6457	21.3268	16.9462	1.1633
نسبت درآمد غیر مشاع به سود عملیاتی	NITA	45	1.2975	0.8981	7.8999	-6.3360	2.7161
نسبت هزینه به سود	CTI	45	3.3614	1.9949	28.4871	-4.6911	6.0542
اهرم مالی	LEV	45	0.9301	0.9395	0.9716	0.8443	0.0298
نسبت درآمد بهره به وام	IITL	45	0.1752	0.1797	0.3029	0.0723	0.0503

جدول شماره (۲) شاخص‌های درصد فراوانی و نما (مد) را برای متغیر دو وجهی ارتباطات سیاسی ارائه می‌کند. درصد فراوانی عدد ۱ (شرکت دارای ارتباطات سیاسی) برابر با ۵۷,۷۸ درصد است که نشان می‌دهد به طور متوسط ۵۷ درصد از بانک‌های مورد بررسی دارای ارتباطات سیاسی هستند.

جدول (۲) - درصد فراوانی و نما (مد) برای متغیرهای دو وجهی

متغیر	نماد	مشاهدات	درصد فراوانی *	درصد فراوانی ۱	مد
ارتباطات سیاسی	PCON	۴۵	٪۴۲/۲۲	٪۵۷/۷۸	۱

نتایج آزمون فرضیه‌ها

در داده‌های ترکیبی ابتدا از آزمون F لیمر استفاده می‌شود تا تلفیقی یا تابلویی بودن داده‌ها مشخص گردد. با توجه به نتایج بدست آمده که در جدول (۳) ارائه شده است، سطح معناداری آماره F لیمر برای هر دو مدل کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرضیه صفر آزمون رد شده و بیانگر آن است که برای تخمین مدل‌های پژوهش باید از روش داده‌های تابلویی استفاده شود.

جدول (۳) - نتایج آزمون F لیمر برای مدل‌های تحقیق

مدل	مقدار آماره F	سطح معناداری	نتیجه
مدل (۱)	۴/۰۱۵۷	۰/۰۰۲۴	داده‌های تابلویی
مدل (۲)	۲/۹۶۰۶	۰/۰۳۷۱	داده‌های تابلویی

سپس با توجه به تابلویی بودن مدل، باید برای تعیین نوع داده‌های تابلویی (روش اثرات ثابت یا تصادفی) از آزمون هاسمن استفاده شود. همان‌طور که در جدول (۴) نیز ملاحظه می‌شود، با توجه به نتایج این آزمون و سطح معناداری آن، در تمامی مدل‌ها فرضیه صفر رد می‌شود. لذا لازم است که مدل‌ها به روش اثرات ثابت برآورد گردد.

جدول (۴) - نتایج آزمون هاسمن برای انتخاب بین اثرات ثابت و اثرات تصادفی

مدل	مقدار آماره χ^2	سطح معناداری	نتیجه
مدل (۱)	۱۸/۶۳۰۱	۰/۰۰۴۸	اثرات ثابت
مدل (۲)	۸/۲۴۳۲	۰/۲۲۰۸	اثرات ثابت

برای بررسی وجود مشکل ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاگان-گادفری استفاده شده است. بنابر نتایج حاصل از این آزمون که در جدول شماره (۵) آورده شده است، با توجه به اینکه زیر سطح معناداری محاسبه شده کمتر از ۰/۰۵ است در مدل‌های پژوهش مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد. که برای رفع این مشکل، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته برای برآورد مدل‌ها استفاده شده است. تا فرض همسانی واریانس‌ها در تحلیل رگرسیون برقرار بماند و مشکل ناهمسانی واریانس‌ها به این ترتیب حل شود.

جدول (۵) - نتایج آزمون بروش پاگان-گادفری برای کشف ناهمسانی واریانس

مدل	مقدار آماره χ^2	سطح معناداری	نتیجه
مدل (۱)	۱/۵۷۰۹	۰/۱۸۲۳	وجود ناهمسانی واریانس
مدل (۲)	۰/۵۹۱۲	۰/۷۳۵۲	وجود ناهمسانی واریانس

همچنین، برای اطمینان از عدم وجود مشکل همخطی بین متغیرهای توضیحی، آزمون همخطی با استفاده از عامل تورم واریانس (VIF) مورد بررسی قرار گرفت که با توجه آن که مقادیر این آماره برای متغیرهای توضیحی کمتر از ۵ است، لذا هم خطی بین آن‌ها وجود ندارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، در جدول (۶) و (۷) نشان داده شده است:

جدول (۶) - نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 PCON_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 NITI_{it} + \beta_4 CTI_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 IITL_{it} + \varepsilon_{it}$					
متغیر	نماد	ضریب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
عرض از مبدا	B0	0.4953	0.1026	4.8258	0.0000
ارتباطات سیاسی	PCON	-1.0489	0.4876	-2.1511	0.0322
اندازه بانک	SIZE	-0.0165	0.0066	-2.5068	0.0178
نسبت درآمد غیر مشاع به سود عملیاتی	NITI	0.0002	0.0006	0.2972	0.7683
نسبت هزینه به سود	CTI	-0.0001	0.0002	-0.6104	0.5462
اهرم مالی	LEV	-0.1755	0.1047	-1.6759	0.1042
نسبت درآمد بهره به وام	IITL	0.0248	0.0396	0.6256	0.5363
فیشرف آماره		7.0699			2.3163
F سطح معناداری آماره		0.0000		آماره دوربین واتسون	
ضریب تعیین		0.7674		ضریب تعیین تعدیل شده	0.6589

ملاحظه مقدار آماره F در این جدول، بیانگر معناداری کلی مدل رگرسیونی برازش شده در سطح اطمینان ۰/۹۹ است. با توجه ضریب تعیین تعدیل شده مدل می توان ادعا نمود که حدود ۶۵ درصد از تغییرات عملکرد مالی، توسط متغیرهای مدل توضیح داده می شود. همچنین، مقدار آماره دوربین- واتسن (۲/۳۱۶۳) حکایت از عدم وجود مشکل خود همبستگی در میان جملات پسماند دارد. باتوجه به معناداری و مناسب بودن مدل رگرسیون برازش شده می توان فرضیه پژوهش را به صورت زیر تجزیه و تحلیل نمود:

فرضیه اول تحقیق بیان می کند که بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی رابطه معنادار وجود دارد. همان طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، ضریب برآوردی و آماره t مربوط به متغیر ارتباطات سیاسی (PCON) منفی و در سطح خطای ۵ درصد معنادار می باشد. بر این اساس فرضیه اول تحقیق پذیرفته می‌شود.

جدول (۷) - نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

$ZScore_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 PCON_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 NITI_{i,t} + \beta_4 CTI_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 IITL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$					
متغیر	نماد	ضرایب	انحراف معیار	t آماره	سطح معناداری
عرض از مبدا	B0	-10.4602	2.6340	-3.9712	0.0003
ارتباطات سیاسی	PCON	0.0251	0.0118	2.1185	0.0391
اندازه بانک	SIZE	-0.0844	0.0911	-0.9259	0.3604
نسبت درآمد غیر مشاع به سود عملیاتی	NITI	-0.0167	0.0310	-0.5378	0.5938
نسبت هزینه به سود	CTI	-0.0076	0.0110	-0.6920	0.4931
اهرم مالی	LEV	11.3649	3.1488	3.6093	0.0009
نسبت درآمد بهره به وام	IITL	2.2665	1.5995	1.4170	0.1646
فیشرف آماره	3.7844	آماره دوربین واتسون		1.8827	
F سطح معناداری آماره	0.0047				
ضریب تعیین	0.3740	ضریب تعیین تعدیل شده		0.2752	

ملاحظه مقدار آماره F در این جدول، بیانگر معناداری کلی مدل رگرسیونی برازش شده در سطح اطمینان ۰/۹۹ است. با توجه ضریب تعیین تعدیل شده مدل می توان ادعا نمود که حدود ۲۷ درصد از تغییرات ریسک عدم دریافت بدهی، توسط متغیرهای مدل توضیح داده می شود. همچنین، مقدار آماره دوربین- واتسن (۱/۸۸۲۷) حکایت از عدم وجود مشکل خود همبستگی در میان جملات پسماند دارد. باتوجه به معناداری و مناسب بودن مدل رگرسیون برازش شده می توان فرضیه پژوهش را به صورت زیر تجزیه و تحلیل نمود:

فرضیه دوم تحقیق بیان می کند که بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی رابطه معنادار وجود دارد. همان طور که در جدول فوق ملاحظه می شود، ضریب برآوردی و آماره t مربوط به متغیر ارتباطات سیاسی (PCON) مثبت و در سطح خطای ۵ درصد معنادار می باشد. بر این اساس فرضیه دوم تحقیق پذیرفته می شود.

نتیجه گیری

در این بخش بر اساس مبانی نظری و پژوهش های پیشین و همچنین مدل ها و متغیرهای استفاده شده در این پژوهش، به تفسیر نتایج حاصل از آزمون فرضیه ها پرداخته می شود:

فرضیه اول پژوهش رابطه بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی را آزمون نموده است. نتیجه حاصل از آزمون این فرضیه حاکی از آن است که بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی رابطه منفی معناداری وجود دارد. نتایج بدست آمده در این پژوهش با یافته پژوهش هانگ و همکاران (۲۰۱۷) مبنی بر اینکه بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد، مغایرت دارد.

فرضیه دوم پژوهش رابطه بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی را آزمون نموده است. نتیجه حاصل از آزمون این فرضیه حاکی از آن است که بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته مطابق با دیدگاه مطرح شده هانگ و همکاران (۲۰۱۷) است که بیان می کنند بین ارتباطات سیاسی و ریسک ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

نتایج تحقیق بیانگر این مطلب می باشد که شرکت های قدرتمند سیاسی می توانند با اعمال فشار از بانک های بورسی وام بگیرند و این شرکت های وابسته به سیاست از این وام ها بهره مند خواهند شد، در حالی که بانک ها تحت فشار قرار می گیرند. علاوه بر این بانک ها برای تضمین امنیت بانکی تمایل دارند اولویت را به جای سهامداران بانک به اعتباردهندگان بدهند. در نتیجه، به جای تلاش برای به حداکثر رساندن ارزش سهام، هیئت مدیره بانک های وابسته به سیاست، ممکن است به علت فشار از سوی مقامات به نفع دولت و شرکت های سیاسی عمل کنند. چنین مشکلات نمایندگی همچنین می تواند در قالب وام های سیاسی که احتمال عدم دریافت به موقع آن زیاد است و یا گرایش به اهداف سیاسی بوجود آید که می تواند به عملکرد بانک آسیب برساند. از این رو، روابط سیاسی ممکن است به تمرکز کمتر بر حداکثر سازی ارزش سهام و در نتیجه عملکرد پایین و ریسک عدم دریافت بدهی منجر شود.

منابع

- ۱- پورقدمی، کیومرث. بحری ثالث، جمال (۱۳۹۵)، تأثیر مکانیسم های حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، نخستین کنفرانس سراسری پیشرفت های نوین در مهندسی صنایع، مدیریت و اقتصاد و حسابداری.
- ۲- پلنگی، جواد و عباسعلی پورآقاجان سرمامی، ۱۳۹۵، بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی هیئت مدیره بر رابطه بین وجه نقد نگهداری شده و کیفیت سود، کنفرانس بین المللی مدیریت و حسابداری، تهران، موسسه آموزش عالی نیکان.
- ۳- ثقفی، علی، طالبی نجف آبادی، عبدالحسین. (۱۳۹۵). تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر عملکرد شرکت های عرضه اولیه شده در بورس اوراق بهادار تهران. مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۳(۵۰)، ۹-۳۲.
- ۴- داودی نصر، مجید؛ حبیبی، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی بر مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کنفرانس بین المللی مدیریت و علوم اجتماعی، دبی، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا.
- ۵- رحمان سرشت، حسین، پیلوار، فریبا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین رفتارهای سیاسی و ساختار سازمانی با اثربخشی سازمانی (مورد مطالعه یک دانشگاه غیرانتفاعی سراسری ایران). مطالعات کمی در مدیریت، ۲۲، ۱۰۴-۱۳۹.
- ۶- رفیع زاده، هادی؛ برزگر، قدرت اله. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی هیات مدیره بر رابطه بین کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کنفرانس بین المللی کسب و کار: فرصت ها و چالش ها، رشت، دانشگاه فنی و حرفه ای میرزا کوچک صومعه سرا.
- ۷- محسنی، عبدالرضا. (۱۳۹۷). ارتباطات سیاسی و هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، ۹(۳۴)، ۲۷۳-۲۹۱.
- ۸- محفوظی، غلامرضا. نوریخش لنگرودی، محمد. پورسیدیان، ناهید (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد مؤسسات مالی در ایران، نخستین کنفرانس بین المللی پارادایم های نوین مدیریت هوشمندی تجاری و سازمانی.
- 9- Ahmad Khan, F. (2012), Impact of Intellectual Capital on Financial Performance of Banks in Pakistan: Corporate Restructuring and Its Effect on Employee Morale and Performance, International Journal of Business.
- 10- Berger, A. N., Hasan, I., & Zhou, M. (2009). Bank ownership and efficiency in China: What will happen in the world's largest nation?. Journal of Banking & Finance, 33(1), 113-130.
- 11- Habib, A., Muhammadi, A.H., Jiang, H. (2017). Political Connections and Related Party Transactions: Evidence from Indonesia, The International Journal of Accounting, 52(1), 45-63.
- 12- Hung, C-HD, Jiang, Y, Liu, FH. (2017) Bank Political Connections and Performance in China. Journal of Financial Stability, 32. pp. 57-69. ISSN 1572-3089.
- 13- Khwaja, A. I., & Mian, A. (2005). Do lenders favor politically connected firms? Rent provision in an emerging financial market. The Quarterly Journal of Economics, 120(4), 1371-1411.
- 14- Lachheb , Achjen Slim , Chokri, (2017) . " The Impact of Free Cash Flow and Agency Costs on Firm Performance " , International Journal of Management and Applied Science (IJMAS) , pp. 94-101, Volume-3, Issue-7 .
- 15- Li, H., Meng, L., Wang, Q., & Zhou, L. A. (2008). Political connections, financing and firm performance: Evidence from Chinese private firms. Journal of Development Economics, 87(2), 283-299.
- 16- Lin, Yongjia Rebecca & Fu, Xiaoqing Maggie, 2017. "Does institutional ownership influence firm performance? Evidence from China," International Review of Economics & Finance, Elsevier, vol. 49(C), pages 17-57.
- 17- Shan, L. Lin, W. (2011)" Understanding the impact of risks on performance in internal and outsourced information technology projects: The role of strategic importance.
- 18- Zhang, C. (2017). Political connections and corporate environmental responsibility: Adopting or escaping?. Energy Economics, 68, 539-547.

Investigating the Effect of Political Relationships on Financial Performance and Risk of Banking Facilities

shayda.mazandarani, parvizaeeedi

Abstract

Having a political relationship can affect the behavior of companies in terms of financial performance. In this way So, the purpose of our paper is to study the relationship between political affiliations and bank economic performance that is accepted in Tehran Stock Exchange, over the period of 1391 to 1395 For examine economic performance is used two factors, return on assets (ROA) and default risk. We focused on 9 banks which are accepted in Tehran Stock Exchange, and we used multi variable regression model based on sign data technique to examine them. Our results offer that there is a negative and meaningful relationship between political connections And return on assets (ROA). And also the results show there is a positive and meaningful relationship between political connections and default risk.

key words: Political communication, financial performance, risk

نقش سرمایه فکری بین مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد شرکت

عطااله محمدی ملقرنی^۱، زینب احمدی^{۲*}، یونس پرواره^۳

۱- استادیار حسابداری، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد سنندج

۲- دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد سنندج

۳- دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد سنندج

Ahmadizeynab888@ymail.com

چکیده

در سال های اخیر، بسیاری از سازمان ها با استفاده از چارچوب ERM برای مدیریت، طیف وسیعی از خطرات عملکرد خود را بهبود داده اند، زیرا مدیریت ریسک سازمانی (ERM) به عنوان قابل توجه ترین عمل در این دوره محسوب می شود. بنابراین مطالعه حاضر به بررسی تاثیر ERM بر عملکرد شرکت با نقش تعدیل کننده سرمایه فکری و رابطه بین ERM و عملکرد شرکت خواهد پرداخت. به عنوان مثال، شرکت هایی با سرمایه فکری بالاتر می توانند به احتمال زیاد در برابر اثرات تغییرات غیر منتظره در اقتصادها و بازارها مقاوم شوند. یافته ها حاکی از آن است که، کشورهای توسعه یافته مسائل ریسک خود را از طریق سیستم های مدیریت ریسک پیچیده رفع کرده اند، اما کشورهای در حال توسعه مثل پاکستان هنوز با این معضل مواجه هستند. کشورهای توسعه یافته استراتژی های ERM را در بازارهای سرمایه خود اتخاذ کرده اند، اما کشورهای در حال توسعه مانند نپال، هند، بنگلادش و پاکستان هنوز از کشورهای توسعه یافته در زمینه اتخاذ شیوه های ERM استفاده می کنند.

واژگان کلیدی: ERM، سرمایه فکری، عملکرد شرکت

۱- مقدمه

عملکرد شرکت ها از اهمیت پویایی برای توسعه اقتصادی، سهامداران و سرمایه گذاران برخوردار است. سرمایه گذاران نیاز به بازده بالا در سرمایه گذاری خود دارند و سازماندهی کسب و کار به خوبی می تواند سود سهام درازمدت را برای ذینفعان خود به ارمغان بیاورد. شرکت های دارای عملکرد مالی بالاتر و سودآورتر ممکن است واحدهای تولید محیطی مناسب تر داشته باشند، محصولات با کیفیت بهتر را برای مشتریان خود به ارمغان بیاورند و درآمد کارکنان را افزایش دهند (میرزا و جاوید، ۲۰۱۳). با این وجود، شرکت ها باید برای رسیدن به بازده بالا، با انواع خطرات مواجه شوند. بنابراین، مدیریت باید چشم انداز را متمایز کند تا سازمان بتواند سود را افزایش دهد در حالی که ریسک را کاهش می دهد.

طبق نظر نوکو و استولز (۲۰۰۶)، شرکت هایی که تکنیک های مدرن مدیریت ریسک را تمرین نمی کنند، ممکن است با توجه به بازار رقابتی و تغییرات سریع تکنولوژیکی، با از دست دادن تولید مواجه شوند یا سود کمتری داشته باشند. بنابراین، از چند سال گذشته، شرکت ها سیستم های مدیریت ریسک متعارف خود را به مدیریت ریسک سازمانی تغییر داده اند (رابینسون، ۲۰۰۲).

از نظر بنهام (۲۰۰۴)، مدیریت ریسک سازمانی یک روش جامع و کامل است که مانع از نظارت بالا بر روی ریسک شرکت می شود، علی رغم تجزیه و تحلیل یک به یک خطرات. مفاهیم اساسی ERM این است که هزینه انتظار برای سرمایه و همچنین درآمد را برای افزایش بازده سرمایه شرکت تثبیت کند (استولزی و ایکسیو، ۲۰۱۶). به عنوان مثال، طبق نظر سبحانی و عثمان (۲۰۱۱)، پاکستان در میان کشورهایی که از تکنیک مدیریت ریسک سازمانی (ERM) در بازارهای سرمایه خود استفاده می کنند، پایین ترین رتبه را کسب کرده است. این وضعیت بسیار نامطلوب است برای پاکستان زیرا بنگلادش قبل از استقلال پاکستان استقلال یافته است و نمره بالاتری از پاکستان داراست. بنابراین، اهمیت ERM باید در زمینه پاکستان برجسته شود. با این وجود، تا به امروز هیچ مطالعه تجربی در چشم انداز پاکستان وجود ندارد که تأثیر ERM بر عملکرد شرکت را تأمین کند.

تصویب ERM مزایای متعددی را برای سازمان ایجاد می کند از قبیل هماهنگی موثر با مسائل، انطباق، استفاده کارآمد از منابع، گزارش ریسک استاندارد و فرهنگ متمرکز بر ریسک موثر. با این حال، پیشنهاد شده است که سرمایه فکری می تواند رابطه بین ERM و عملکرد شرکت را به طور قابل توجهی کاهش دهد. سرمایه فکری یک شرکت، تعیین کننده اصلی موفقیت آن به ویژه در اقتصاد رقابتی و مبتنی بر دانش است. سرمایه فکری در ادبیات گذشته به عنوان دارایی های نامشهود و دانش محسوب می شود که شامل اطلاعات دقیق در مورد تامین کنندگان و مشتریان، فن آوری ها، راز تجاری، مهارت های کارکنان، نام های تجاری و ثبت اختراعات است که می تواند ثروت سهامداران را افزایش دهد (استوارت، ۱۹۹۷). شرکت ها توجه خود را از دارایی های ملموس به سرمایه فکری جابجا می کنند، زیرا این کار مزیت رقابتی را برای آنها ایجاد می کند (سرمدی، ۲۰۱۳). سرمایه فکری، در مقایسه با دارایی های ملموس، مزیت رقابتی و کارایی را بهبود می بخشد (ادوینسون، ۱۹۹۷؛ بنتیس، ۱۹۹۸؛ کارل، ۲۰۰۷). بنابراین تصور می شود که سرمایه فکری سریع در یک شرکت می تواند به تطبیق ERM کمک کند تا ارزش شرکت را افزایش دهد.

۲- مدیریت ریسک شرکت

مدیریت ریسک سازمانی (ERM)، یک رویکرد است که از طریق آن سازمان نظارت، تأمین مالی، بهره برداری، کنترل و ارزیابی انواع خطرات از منابع مختلف را به منظور تقویت روابط کوتاه مدت و بلندمدت، مدت اعتبار شرکت انجام می دهد. با این وجود ERM برای بهره مندی نوع خاصی از سهامداران طراحی نشده است، اما ارزش تمام سهامداران را افزایش می دهد. هر نوع کسب و کار با چالش ها، خطرات و عدم اطمینان مواجه است، ERM مشخص می کند که چقدر ریسک ها قابل قبول است تا بتوانند تمام ارزش ذینفعان حفظ شوند. هرچند عدم اطمینان هم در فرصت و هم در ریسک وجود دارد. هدف اصلی ERM هدایت مدیران در جهت انتخاب یک خطر و یا یک فرصت است. سازمان می تواند به هنگام به دست آوردن توازن بین خطرات مرتبط، اهداف بازگشت و رشد، ارزش مطلوبی به دست آورد (کوزو، ۲۰۰۴). فلسفه اصلی کوزو این بود که "ارزش حداکثر می شود زمانی که مدیریت مجموعه ای از استراتژی و اهداف را برای به دست آوردن توازن مطلوب بین اهداف رشد و بازگشت و ریسک های مرتبط، بکار برد و به طور مؤثر و کارآمد منابع را در پی یافتن اهداف سازمان قرار می دهد." (مرتضایی و سانجی، ۲۰۱۷).

منافع بسیاری در استفاده از ERM در سازمان وجود دارد، زیرا به گسترش استقرار سرمایه، به دست آوردن فرصت ها، مدیریت و شناسایی خطرات متقابل سازمانی، کاهش زیان های عملیاتی، افزایش تصمیم گیری های خطرپذیری و ریسک بوسیله استراتژی می پردازد. اساساً، ERM راهنمایی برای مدیریت و کنترل انواع خطرات در شرکت هایی که دارای استراتژی و مدل یکپارچه هستند، می باشد. با وجود خطرات مختلف به طور جداگانه، ERM ارزیابی می کند که عدم اطمینان می تواند تاثیر مثبت یا منفی بر عملکرد شرکت داشته باشد. ERM خطرات مختلف را با همبستگی آنها و رعایت طیف وسیعی از خطرات در یک روش جامع، تجزیه و تحلیل می کند (والکر و همکاران، ۲۰۰۲).

خطر در صورتی که به خوبی مدیریت نشود ممکن است منجر به فروپاشی بیشتر سازمانها شود به ویژه آنهایی که تجارت اصلی آنها در معرض خطرات روزمره قرار دارد. این شامل شناسایی و تجزیه و تحلیل خطرات، ایجاد و اجرای تکنیک های مدیریت ریسک و نظارت بر پیشرفت آن ها جهت جلوگیری و یا کاهش تاثیر ریسک بر عملکرد مالی شرکت می باشد. (کوکوبی و دمچیو، ۲۰۱۶) پس از بحران مالی جهانی و شکست های شرکت ها، نهاد ذینفعان خواستار نظارت بیشتر بر خطرات اصلی شرکت می شوند تا اطمینان حاصل شود که ارزش های سهامداران حفظ و تقویت می شود. یک پاسخ به این انتظارات رو به رشد، ظهور پارادایم جدید "مدیریت ریسک سازمانی" است که به عنوان یک سیستم کنترل داخلی شناخته می شود. انتظار می رود که مدیریت ریسک با تعیین و کاهش ریسک در دستیابی به اهداف استراتژیک، سیستم اندازه گیری عملکرد را تکمیل کند. (کوکوبی و دمچیو، ۲۰۱۶)

همانطور که توسط پاچا و وار (۲۰۰۷)، پیشنهاد شده است، مدیریت ریسک سازمانی ارزش افزایی را ایجاد می کند، اگر جریان نقدی خالص منفی را کاهش دهد و شرکت ها در زمان انتخاب یک پروژه رنج می برند. هویت و لینبرگ دریافتند که مدیریت ریسک سازمانی در سطح ۱ درصد مثبت و قابل توجه است. نتایج تجربی حاکی از آن است که مدیریت ریسک سازمانی ارزش شرکت را ۳٫۶٪ و ۱۷٪ افزایش می دهد (هویت و لینبرگ ۲۰۰۶، ۲۰۰۸). تحقیقی دیگر نشان می دهد که اگر شرکت تحت مدیریت ریسک پروژه قرار گیرد، ارزش شرکت ۳٫۶ درصد (یعنی ۱۷ درصد) بالاتر از شرکتی است که مدیریت ریسک

سازمانی را انجام نمی دهند. بنابراین، استدلال می شود که مدیریت ریسک سازمانی یکی از عواملی است که می تواند ارزش یک شرکت را افزایش دهد. (ایزاه و رازالی، ۲۰۱۱).

۳- مدیریت ریسک سازمانی (ERM) در پاکستان

تصویر روشن در مورد وضعیت فعلی عملیات ERM در پاکستان به علت فقدان ادبیات و گزارش های علمی، دشوار است. تحلیل گران قرن های گذشته استدلال می کنند که ERM آینده تجزیه و تحلیل ریسک و استراتژی است. با وجود پیاده سازی پیچیده آن در سازمان، ERM از شیوه های معمول مدیریت ریسک متفاوت است و در طولانی مدت به سازمان کمک خواهد کرد. سبحانی و عثمان (۲۰۱۱)، ارزیابی کرده اند که کشورهای توسعه یافته استراتژی های ERM را در بازارهای سرمایه خود اتخاذ کرده اند، اما کشورهای در حال توسعه مانند نپال، هند، بنگلادش و پاکستان هنوز از کشور های توسعه یافته در زمینه اتخاذ شیوه های ERM استفاده می کنند. پاکستان با چندین چالش مانند: کمبود کارکنان فناوری اطلاعات و تصویر امنیتی منفی مواجه است اما با وجود این چالش ها، پاکستان در حال پیشرفت است تا آگاهی ریسک را در میان موسسات آموزشی و سازمان ایجاد کند که از طریق آن عدم اطمینان اقتصادی، حملات تروریستی و اعتصابات، کمتر بر تجارت تاثیر گذار باشد. بانک های تجاری پاکستان قبلاً اقدامات مدیریت ریسک پیشرفته شامل ERM را سازماندهی کرده اند و نیز زودتر از سایر بخش ها آنها را برای به دست آوردن مزیت رقابتی در نظر می گیرند. مطابق با بحث قبلی، ERM یک مفهوم تازه در بازار سرمایه پاکستان است. شرکت های پاکستان چارچوب ERM را توسعه داده اند تا تصمیمات خود را تسهیل کنند و دانش کلی در مورد ریسک هایی که می تواند در آینده در شرکت ایجاد شود، را به دست آورند. (چودری، ۲۰۱۰)

۴- سرمایه فکری و عملکرد سازمانی

دانش، اطلاعات، تجربه و غیره که به طور کلی به عنوان سرمایه فکری نامیده می شود، پایه ای برای موفقیت در قرن بیست و یکم است (موسی خان و روشن، ۲۰۱۷). تکنیک های متعارف اندازه گیری عملکرد قادر به اندازه گیری ابعاد مختلف عملکرد نیستند، زیرا تنها به جنبه های مالی سازمان تمرکز می کنند. در واقع، مزایای سرمایه فکری مانند کارایی مدیریت، ارتباط با مشتری، تحقیق و توسعه، نوآوری و غیره، با اندازه گیری های سنتی سنجش و اندازه گیری بسیار دشوار است (ادوینسون و ملون، ۱۹۹۷). بسیاری از مطالعات برای تعریف و اندازه گیری سرمایه فکری انجام شده است، اما از لحاظ اقتصادی دشوار بوده است. بعضی از محققان مدل VAICTM را برای شناسایی ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت ها اعمال کرده اند اما نتایج در همه مطالعات مشابه نیستند. (ویلیامز و فیرر، ۲۰۰۳)

برای سازمان های فعال در اقتصاد جدید، سرمایه فکری نه سرمایه فیزیکی به عنوان یکی از ارزشمندترین دارایی های سازمان محسوب می شود. دلیل اینکه سرمایه فکری ارزشمند در نظر گرفته شده مربوط به این واقعیت است که دارایی های نامشهود مهم تر از دارایی های ملموس است (چن و همکاران، ۲۰۱۲)

بر اساس (ادوینسون و ملون، ۱۹۹۷)، IC شامل چهار جزء است: انسان، مشتری، فرآیند و نوآوری. IC عمدتاً به صلاحیت فردی، ساختار داخلی و ساختار خارجی تقسیم می شود. اما قابل مشاهده است که پذیرفته ترین چارچوب IC شامل سه جزء است که عبارتند از: سرمایه انسانی (منابع انسانی)، سرمایه ساختاری (ارزش های سازمانی) و سرمایه ارتباطی (روابط). (بنتیس، ۲۰۰۰؛ چن، ۲۰۰۸؛ هسو و فانگ، ۲۰۰۹؛ شی و همکاران، ۲۰۱۰). علاوه بر این، کمیوکم و همکاران (۲۰۱۰)، ذکر می کنند که این سه ابعاد IC با هم در ارتباط هستند و از این رو تأثیر قابل توجهی در موقعیت و عملکرد ارزش شرکت دارند. این توسط (نگاه و ابراهیم، ۲۰۱۱)، پشتیبانی می شود و اشاره کردند که سرمایه فکری باید شامل سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه ارتباطی برای سازمان ها برای دستیابی به اهداف خود باشند. به عنوان وابستگی متقابل و همسو با یکدیگر، بهبود عملکرد شرکت چیزی است که اکثر سازمان ها در تلاش برای دستیابی به آن هستند (ازکورت و همکاران، ۲۰۱۳).

سرمایه فکری به لحاظ افزایش عملکرد سازمانی و سودآوری سازمانی اهمیت دارد (فیرر و استینبانک، ۲۰۰۳). سرمایه فکری را می توان با اتخاذ شیوه های مدیریتی و استراتژی هایی که ارزش را از طریق نیروی کار سازمان ایجاد می کنند، توسعه داد و استفاده بهتر از آن، بر عملکرد سازمانی در بلندمدت تأثیر می گذارد (اسچیوما و لرو، ۲۰۰۸). بنابراین، سازمان ها در سرتاسر جهان نه تنها تلاش بیشتری در سرمایه گذاری در دارایی های ملموس بلکه در موارد غیرمستقیم نیز انجام می دهند. با این وجود، تمام مطالعات انجام شده برای بررسی رابطه سرمایه فکری و عملکرد سازمانی مطلوب نبوده است. به عنوان مثال فیرر و استینبانک

(۲۰۰۳)، دریافتند که سرمایه انسانی رابطه منفی با عملکرد شرکت دارد. علاوه بر این کاماس (۲۰۰۸)، اشاره کرد که بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت ارتباطی وجود ندارد. این را می توان با این واقعیت توضیح داد که رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی غیرمستقیم است که نشان می دهد که برخی از متغیرهایی وجود دارند که رابطه را میانه یا متوسط می دانند. دلیل دیگر این است که مطالعات قبلی عمدتاً بر روی دارایی های ملموس تمرکز می کنند که توجه کمتر به دارایی های نامشهود و تاثیر آن بر عملکرد سازمانی دارد. این مطالعه نشان می دهد که رابطه مثبت بین سرمایه فکری و اشتراک دانش در شرکت های تولیدی اثبات شده است که منجر به افزایش سطح مشارکت کارکنان و افزایش عملکرد سازمان می شود. این نتیجه با یافته های (چن و همکاران، ۲۰۱۲؛ نگاه و ابراهیم، ۲۰۱۱؛ ریوتا و مچیتلا، ۲۰۰۸؛ نهاپیت و گوشال، ۱۹۹۸؛ سلیم و خلیل، ۲۰۱۱) سازگار است، (ابیدات و همکاران، ۲۰۱۷).

دانش ایجاد شده و انباشته از استراتژی های سرمایه فکری باید در همه سطوح سازمانی به اشتراک گذاشته و مبادله شود تا مزایای سازمانی استفاده از استراتژی سرمایه فکری را ارتقا دهد (شی و همکاران، ۲۰۱۱). نتیجه این مطالعه رابطه مثبت بین اشتراک دانش و عملکرد سازمانی را ثابت می کند. این نتیجه با نتایج (کیو، ۲۰۱۱؛ زاک و همکاران، ۲۰۰۹؛ کیم، ۲۰۱۳؛ قارخانی و موساخانی، ۲۰۱۲؛ نگاه و ابراهیم، ۲۰۱۱؛ یئو، ۲۰۰۶) سازگار است. به اشتراک گذاری دانش و توانایی به دست آوردن و به کارگیری دانش، مهارت های ضروری است که می تواند به طور مستقیم به افزایش عملکرد سازمانی کمک کند (کیم، ۲۰۱۳). تحقیقات دیگر نشان داد که کاربرد و استفاده از شیوه های مدیریت منابع انسانی با مشارکت بالا نیز می تواند به ارتقاء عملکرد سازمانی کمک کند (مویدن خانی و همکاران، ۲۰۱۱). نتایج این تحقیق نشان داد که به اشتراک گذاری دانش در حقیقت رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی را به نحو قابل توجهی میانجی می کند. اشتراک اطلاعات یک عامل اصلی است که مزایای عملکردی حاصل از سرمایه فکری را افزایش می دهد. شرکت های غافلگیر کننده به اشتراک گذاری دانش ممکن است مزایای کامل سرمایه فکری را جذب نکنند (ابیدات و همکاران، ۲۰۱۷). تأثیر بر عملکرد سازمانی و بهبود آن عبارتند از: فرهنگ سازمانی (آبجولی، ۲۰۱۱)، محیط زیست و استراتژی سازمان (تیونمات و اسمیت، ۲۰۱۱)، یادگیری فردی و سازمانی (مولینا و کالاهان، ۲۰۰۹)، مشارکت کارکنان و تعهد به اهداف سازمانی (بهاتی و همکاران، ۲۰۱۱). تعاریف زیادی برای عملکرد سازمانی فراهم شده است، با توجه به قارخانی و موساخانی (۲۰۱۲)، عملکرد به توانایی یک سازمان در ایجاد نتایج و اقدامات در سطح قابل قبول اشاره دارد. علاوه بر این رامایا و همکاران (۲۰۱۱)، اشاره کرد که عملکرد سازمانی اشاره به درجه ای است که یک سازمان با نیازهای خود و نیازهای ذینفعان خود برای زنده ماندن به آن نیاز دارد. زاک و همکاران (۲۰۰۹)، پنج بعد برای سنجش عملکرد سازمانی پیشنهاد کرد که شامل نوآوری، نرخ توسعه محصول جدید، رضایت مشتری، حفظ مشتری و هزینه های عملیاتی است. از سوی دیگر کلارک و همکاران (۲۰۱۱)، چهار بعد برای سنجش عملکرد سازمانی پیشنهاد می کند: بازده دارایی، بازده حقوق صاحبان سهام، رشد درآمد و بهره وری کارکنان. (ابیدات و همکاران، ۲۰۱۷)

با توجه به (بنیتس، ۲۰۰۰)، می توان نتیجه گرفت که صرف نظر از صنعتی که در آن یک سازمان فعالیت می کند، سرمایه فکری ارتباط معنی داری با عملکرد شرکت دارد. با سرمایه فکری زیاد، الزام گزارشگری مالی ممکن است افزایش یابد، اما ارزش شرکت را نیز افزایش می دهد. دارایی های معنوی ارزشمند در یک سازمان می تواند مسائل برجسته ای را حل کند مانند: سیاست ریسک، نظارت بر کنترل داخلی، مسئولیت پذیری و گزارش دهی به سهامداران، استراتژی هیئت مدیره و نظارت بر مدیریت ارشد (کرک پاتریک، ۲۰۰۶).

مطالعات پیشین نیز بیان داشتند که بنگاهها با سرمایه فکری، سریع تر و بهتر قادر به تحمل تغییرات پیش بینی نشده در اقتصادها و بازارها هستند. این شرکت ها می توانند به طور معقول در معرض خطر قرار گیرند و می توانند به روش بهتر آنها را اداره کنند (سوفیان و همکاران، ۲۰۰۴). سهم عناصر خاص سرمایه فکری در عملکرد شرکت ها ممکن است بسته به صنعت متفاوت باشد (کیانتو و همکاران، ۲۰۱۰).

۵- مدیریت ریسک شرکت و عملکرد شرکت

در محیط پر جنب و جوش جهانی امروز، مدیریت ریسک یک نگرانی ضروری برای کسب و کار است (گوردون و همکاران، ۲۰۰۹). محققان تخمین زده اند که مدیریت ریسک سازمانی (ERM) یکی از ابزارهای موثر است که توسط شرکت ها برای کاهش خطرات احتمالی آنها استفاده می شود (کیولپ، ۲۰۰۲). به طور کلی، هدف اصلی مدیریت ریسک این است که نظارت مستمر بر عملیات روزانه، ساخت برنامه های بازبایی و نشان دادن فعالیت های خطرناکی که گاهی اوقات درآمد غیرمستقیم به

سازمان ارائه می دهند، باشد. (آندرسن، ۲۰۰۸؛ گوردون و همکاران، ۲۰۰۹؛ مشان و همکاران، ۲۰۱۱). عملکرد مدیریت ریسک پیشرفت قابل توجهی در سه بعد مهم داشته است: ادغام، فناوری و مردم. آینده "موفقیت" عملکرد ریسک بستگی به سرمایه گذاری متوازن در تمام سه حوزه دارد تا بتواند کار خود را به طور کلی انجام دهد.

در طی دهه های گذشته، مدیریت ریسک طیف وسیعی از اقدامات ریسک و همچنین ریسک چندگانه را به خود اختصاص داده است (نوکو و استولز، ۲۰۰۶). اولویت اول و نگرانی عمده شرکت ها در این روزها درک و فهم انواع خطرات مختلف است (لیو، ۲۰۱۲). در صورت برخورد با معضل، ممکن است خطراتی ایجاد شود (آبو و همکاران، ۲۰۰۵). در این روزها، کسب و کارها کمتر در مورد برخورد با خطرات مختلف به صورت جداگانه نگران هستند، در نتیجه، شرایط مانند مدیریت یکپارچه ریسک، مدیریت ریسک شرکت و مدیریت ریسک در سطح گسترده ای از شرکت ها به وجود آمده است (کالیتا، ۲۰۰۴). ERM توانایی حفظ برخی از خطرات را در مقابله با دیگران دارد و از طریق مدیریت پورتال ریسک پیچیده، ارزش سهام را افزایش می دهد. در اکثر شرکت ها، تنها ریسک اصلی مسئولیت رسیدگی به همه نوع خطرات را دارد، اما در واقع، ارتباطات و ساختار ریسک باید در همه سطوح شرکت توسعه یابد (مولر، ۲۰۰۷). اگر چه کشورهای توسعه یافته قبلاً اقدامات ERM را پذیرفته اند، اما اقتصادهای در حال ظهور هنوز در تلاش برای پیاده سازی چارچوب ERM در بازارهای سرمایه خود هستند. به عنوان مثال، سلطانی زاده و همکاران (۲۰۱۴)، بررسی کردند که پیاده سازی ERM در سراسر صنایع مالی متفاوت است، هتل ها و بخش های زیربنایی بیشتر احتمال دارد که طرح اولیه ERM را اجرا کنند. برتین تی و همکاران (۲۰۱۳)، از متغیرهای ساختگی برای اندازه گیری ERM در شرکت های اروپایی استفاده کردند.

۶-پیشینه تحقیق

فیرر و استینبانک (۲۰۰۳)، دریافت که سرمایه انسانی رابطه منفی با عملکرد شرکت دارد. اریک (۲۰۰۵)، در تحقیق خود نشان داد که تکنیکهای مدیریت ریسک در شرکت های بیمه کشور اوگاندا مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین نتایج حاکی از این است که عملکرد مالی شرکت های بیمه در این تحقیق، نسبت های نوسان را با اندازه ROE نشان می دهند.

کاماس (۲۰۰۸)، اشاره کرد که بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت ارتباطی وجود ندارد. کوجانسیویو و لونکویست (۲۰۰۸)، یک مطالعه برای بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت با توجه به سودآوری و بهره وری انجام داد. نتایج نشان داد که سرمایه فکری با بهره وری رابطه معنی داری دارد، اما هیچ رابطه ای با سودآوری ندارد. موا و همکاران (۲۰۰۹)، با استفاده از نمونه ای از شرکت های چینی، به بررسی تاثیر استراتژی مدیریت ریسک بر عملکرد توسعه محصول جدید پرداختند. یافته های آنها نشان می دهد که استراتژی های مدیریت ریسک که بر عوامل تکنولوژیکی، سازمانی و بازاریابی تمرکز می کنند، به صورت جداگانه و تعاملی عملکرد توسعه محصول جدید را بهبود می بخشد.

گوردون و همکاران (۲۰۰۹)، رابطه بین مدیریت ریسک و عملکرد سازمانی را مورد بررسی قرار داد. آنها نشان دادند که این رابطه بستگی به پنج عامل خاص شرکت دارد، عدم اطمینان محیط زیست، رقابت در صنعت، پیچیدگی شرکت، اندازه شرکت، و نظارت بر هیئت مدیره. در نهایت، آنها اظهار داشتند که برای اجرای ERM، شرکتها باید به متغیرهای متنی که در اطراف شرکت وجود دارد توجه کنند. آنها یک رویکرد جامع برای ارزیابی اثر مدیریت ریسک سازمانی (ERM) بر عملکرد شرکت ارائه کردند. با در نظر گرفتن ۱۱۲ شرکت آمریکایی به عنوان نمونه، آنها ادعا کردند که ارتباط بین ERM و عملکرد شرکت بستگی به رابطه مناسب بین ERM و پنج عامل موثر بر یک سازمان دارد، نظارت هیئت مدیره، پیچیدگی شرکت، اندازه شرکت، رقابت صنعت و عدم قطعیت محیط زیست.

زقال و ملول (۲۰۱۰)، در تحقیقی که در ۳۰۰ شرکت انگلستانی بود نشان داد که رابطه معنادار مثبتی بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت وجود دارد. تسنگ (۲۰۱۰)، نشان داد که سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی تأثیر قابل توجهی دارد. پاچاج و وار (۲۰۱۰)، نیز تأثیر پذیرش ERM بر عملکرد شرکت را مورد بررسی قرار دادند. آنها یک نمونه ۱۰۶ تایی از شرکت ها را انتخاب کردند و تصمیم گرفتند ERM را از طریق استخدام مدیر ارشد ریسک اندازه گیری کنند. آنها تصور می کردند که مدیر ارشد ریسک ممکن است اغلب ERM را در سازمان اداره و پیاده سازی کند. در نتیجه، آنها دریافتند که تصویب ERM می تواند نوسانات درآمد را کاهش دهد. با این وجود، آنها مکانیزم ایجاد ارزش ERM را پیدا نکردند. محسن و همکاران (۲۰۱۱)، در تحقیقی با عنوان "مدیریت ریسک مؤثر و عملکرد شرکت: سرمایه گذاری در نوآوری و سرمایه فکری با استفاده از

رویکرد رفتاری و عملی". که بر توانایی پاسخ مدیریت ریسک به خارج از عوامل کنترل بازار متمرکز شده است تا تسهیل سودآوری سازمانی را افزایش دهد که منجر به بهبود عملکرد شرکت می شود. نتایج تحقیق آنها نشان داد که ارتباط مثبت و معنی دار بین مدیریت ریسک کلیدی و عملکرد شرکت در شرکت هایی که در، توسعه و نوآوری سرمایه گذاری کرده اند و شرکت هایی که در سطح بالایی از سرمایه های فکری و صنایع دارای دانش سریع سرمایه گذاری می کنند، وجود دارد.

گوپتا (۲۰۱۱)، مدیریت ریسک را در شرکت های هند بررسی می کند و دلایل پذیرش یا عدم پذیرش رویکرد یکپارچه در مدیریت ریسک را بررسی می کند. وی نشان می دهد که حتی اگر مدیریت ریسک مؤثر بتواند عملکرد سازمانی را بهبود بخشد، شرکت ها زیرساخت های کافی برای مدیریت ریسک سرمایه گذاری گسترده ای ندارند.

هیت و لینبرگ (۲۰۱۱)، در تحقیقی دریافته اند که پیاده سازی ERM ارزش مثبت نسبت به ارزش شرکت دارد. آرنولد و همکاران (۲۰۱۱)، پیشنهاد کردند، ERM از مهارت سازمانی پشتیبانی می کند. علاوه بر این، ERM به مهارت شرکت در انطباق با قوانین جدید نظارتی کمک می کند. ویلند و والنبرگ (۲۰۱۲)، به این نتیجه رسیدند که مهارت استراتژیک رابطه ی قابل توجهی با عملکرد شرکت دارد و مدیریت ریسک رابطه ی قابل توجهی در مهارت شرکت دارد. کوون و همکاران (۲۰۱۲)، اثر مهمی از ERM بر عملکرد شرکت نیافتند. کیساکا و واورو (۲۰۱۳)، در تحقیق آنها تأیید شده است که پیاده سازی ERM تأثیر قابل توجهی در ارزش ۲۲ شرکت که در بورس اوراق بهادار نایروبی با اندازه گیری Q Tobin ثبت شده است، دارد. همچنین رابطه معنی داری بین سطح اجرای ERM و ارزش شرکت وجود دارد.

جلال کریم (۲۰۱۳)، توضیح داد که استفاده از ERM به افزایش مزایای کسب و کار در بحرین کمک خواهد کرد. ویشنیو و گاپتا (۲۰۱۴)، نشان داد که سرمایه فکری به طور مثبت بر عملکرد شرکت تأثیر می گذارد.

شاد و لای (۲۰۱۵)، چارچوب پیاده سازی ERM را به تصویب رساندند تا اثر آن بر عملکرد شرکت (EVA) تأمین شود. با استفاده از ۱۲۰ شرکت سهامی فهرست شده در مالزی، تأثیر مثبت اجرای ERM در عملکرد شرکت توسط محققان معتبر است. پینگ و مسیوولو (۲۰۱۵)، نیز به ارزیابی اجرای ERM و تأثیر آن بر عملکرد شرکت، در شرکت های ثبت شده در مالزی پرداختند. آنها از طریق روش بررسی، تقریباً ۱۰۳ پاسخ را با مدل معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل کردند. یافته های آنها نشان می دهد که پیاده سازی ERM می تواند بر عملکرد شرکت تأثیر مثبت داشته باشد.

ایکنوورت (۲۰۱۵)، نیز رابطه ناچیزی از اجرای ERM و عملکرد شرکت در شرکت های بیمه هلندی پیدا کرد. احمد و مناب (۲۰۱۶)، از طریق روش بررسی داده ها از ماموران مالی اصلی و مدیران ارشد، ریسک اصلی در نیجریه را جمع آوری کردند. آنها اظهار داشتند که پیاده سازی ERM می تواند به طور مثبت بر عملکرد مالی و غیر مالی شرکت تأثیر بگذارد. فلوریو و لئون (۲۰۱۶)، نیز اثرات مثبتی از پیاده سازی ERM بر عملکرد شرکت در شرکت های ایتالیایی نشان دادند. نواخان و انگوکی علی (۲۰۱۷)، به این نتیجه رسیدند که تأثیر قابل توجه و مثبت مدیریت ریسک سازمانی بر عملکرد شرکت وجود دارد. به ویژه در پاکستان به دلیل کمبود شواهد تجربی، ارتباط بین تصویب ERM و عملکرد شرکت وجود دارد.

سلیمان و آدم (۲۰۱۷)، در تحقیقی به بررسی نحوه اجرای برنامه مدیریت ریسک سازمانی بر عملکرد شرکت ها با استفاده از مدل مدیریت ریسک سازمانی برای بخش بانکی و یک مدل یکپارچه برای اندازه گیری شاخص مدیریت ریسک سازمانی مورد استفاده در مطالعه مختار و سلیمان ۲۰۱۶ می پردازد. ده بانک تجاری ذکر شده با شاخص مدیریت ریسک سازمانی به عنوان متغیر مستقل اصلی و بازده سهام میانگین (ROAE)، بازگشت قیمت سهام (SPR) و ارزش شرکت (FV) به عنوان سه متغیر مستقل جداگانه انتخاب شدند. نتایج تحقیق نشان می دهد که رابطه مثبت بین پیاده سازی مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد در بخش بانکی نیجریه وجود دارد. یافته های این مطالعه سازگار با سایر مطالعات است که از داده های صنایع مختلف استفاده می کنند و مبنایی را فراهم می آورند تا یافته های این مطالعه را به طور کلی به شرکت های صنایع دیگر متصل سازند.

اندریوا و گارنیا (۲۰۱۷)، در تحقیقی به مطالعه، ارائه بینش تجربی در رابطه بین سه عنصر اصلی IC (انسان، ارتباطی و ساختاری) و عملکرد سازمانی شرکت های روسی، از جمله سودآوری سرمایه، رشد خالص فروش و سهم بازار، پرداختند. نمونه شامل ۲۴۰ شرکت روسی است. اطلاعات در مورد عناصر مختلف سرمایه فکری با کمک یک پرسشنامه که توسط مدیریت اجرایی شرکت های موجود در نمونه در طی ماه های ژانویه تا مارس ۲۰۱۵ پاسخ داده شده است جمع آوری گردید. داده ها با استفاده از مقیاس هایی جمع آوری گردید که در حال حاضر در سطح بین المللی مورد استفاده قرار گرفته است. یافته ها بر مبنای تحلیل رگرسیون نشان می دهد که سرمایه ساختاری و انسانی بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت دارد، در حالی که سرمایه ارتباطی تأثیری ندارد. مافرولا و همکاران (۲۰۱۷)، به این نتیجه رسیدند که شرکت های خصوصی اقدامات داوطلبانه مدیریت ریسک پروژه را

انجام می دهند. آنها با استفاده از نتایج یک نظرسنجی که شامل ۷۸ نفر از پاسخ دهندگان بود، در مورد اعمال روش های ERM در شرکت های خصوصی ایتالیا و در مورد اینکه آیا تصویب ERM تحت تاثیر ساختار مالکیت شرکت قرار گرفته است، بررسی کردند. آنها فهمیدند که این آژانس منازعه بین سهامداران و سهامداران اقلیت است که وقتی پراکندگی مالکیت کاهش می یابد، بر ERM اثر می گذارد و زمانی که مالکیت بیشتر پراکنده می شود، شرکت تمرکز بیشتری بر پروژه های ERM دارد. علاوه بر این، نقش های مختلف صاحبان مختلف را مستند کردند. به طور خاص، در راستای تئوری آژانس حامی، شرکت های تحت کنترل دولت تحت شدت بیشتر ERM قرار می گیرند در حالی که در مطابقت با نظریه آژانس رفتاری، شرکت های تحت کنترل فردی و خانوادگی کمتر به تصویب ERM توجه می کنند.

نتیجه گیری

شرکت های دارای عملکرد مالی بالاتر و سودآورتر ممکن است واحدهای تولید محیطی مناسبتر داشته باشند، محصولات با کیفیت بهتر را برای مشتریان خود به ارمغان بیاورند و درآمد کارکنان را افزایش دهند، همچنین شرکت هایی که تکنیک های مدرن مدیریت ریسک را تمرین نمی کنند، ممکن است با توجه به بازار رقابتی و تغییرات سریع تکنولوژیکی، با از دست دادن تولید مواجه شوند یا سود کمتری داشته باشند. بنابراین، از چند سال گذشته، شرکت ها سیستم های مدیریت ریسک متعارف خود را به مدیریت ریسک سازمانی تغییر داده اند. دانش، اطلاعات، تجربه و غیره که به طور کلی به عنوان سرمایه فکری نامیده می شود، پایه ای برای موفقیت در قرن بیست و یکم است (موسی خان و روشن، ۲۰۱۷).

با این حال، پیشنهاد شده است که سرمایه فکری می تواند رابطه بین ERM و عملکرد شرکت را به طور قابل توجهی کاهش دهد. سرمایه فکری یک شرکت، تعیین کننده اصلی موفقیت آن به ویژه در اقتصاد رقابتی و مبتنی بر دانش است. سرمایه فکری، در مقایسه با دارایی های ملموس، مزیت رقابتی و کارایی را بهبود می بخشد. بنابراین تصور می شود که سرمایه فکری سریع در یک شرکت می تواند به تطبیق ERM کمک کند تا ارزش شرکت را افزایش دهد.

مدیریت ریسک سازمانی یک روش جامع و کامل است که مانع از نظارت بالا بر روی ریسک شرکت می شود همچنین مدیریت ریسک سازمانی، انتخاب استراتژی را افزایش می دهد. انتخاب استراتژی نیاز به تصمیم گیری ساختاری دارد که ریسک را تحلیل می کند و منابع را با مأموریت و بینش سازمان ترکیب می کند (کوزو، ۲۰۱۷).

نتیجه اینکه کشورهای توسعه یافته مسائل ریسک خود را از طریق سیستم های مدیریت ریسک پیچیده رفع کرده اند، اما کشورهای در حال توسعه مثل پاکستان هنوز با این معضل مواجه هستند. پاکستان در میان کشورهایی که از تکنیک مدیریت ریسک سازمانی (ERM) در بازارهای سرمایه خود استفاده می کنند، پایین ترین رتبه را کسب کرده است. این وضعیت بسیار نامطلوب است برای پاکستان زیرا بنگلادش قبل از استقلال پاکستان استقلال یافته است و نمره بالاتری از پاکستان داراست.

مدیریت ریسک سازمانی (ERM)، یک رویکرد است که از طریق آن سازمان نظارت، تأمین مالی، بهره برداری، کنترل و ارزیابی انواع خطرات از منابع مختلف را به منظور تقویت روابط کوتاه مدت و بلند مدت، مدت اعتبار شرکت انجام می دهد. با این وجود ERM برای بهره مندی نوع خاصی از سهامداران طراحی نشده است، و ارزش تمام سهامداران را افزایش می دهد. هر نوع کسب و کار با چالش ها، خطرات و عدم اطمینان مواجه است، ERM مشخص می کند که چقدر ریسک ها قابل قبول است تا بتوانند تمام ارزش ذینفعان حفظ شوند. منافع بسیاری در استفاده از ERM در سازمان وجود دارد، زیرا به گسترش استقرار سرمایه، به دست آوردن فرصت ها، مدیریت و شناسایی خطرات متقابل سازمانی، کاهش زیان های عملیاتی، افزایش تصمیم گیری های خطرپذیری و ریسک بوسیله استراتژی می پردازد. اساساً، ERM راهنمایی برای مدیریت و کنترل انواع خطرات در شرکت هایی که دارای استراتژی و مدل یکپارچه هستند، می باشد. با وجود خطرات مختلف به طور جداگانه، ERM ارزیابی می کند که عدم اطمینان می تواند تاثیر مثبت یا منفی بر عملکرد شرکت داشته باشد. همچنین انتظار می رود که مدیریت ریسک با تعیین و کاهش ریسک در دستیابی به اهداف استراتژیک، سیستم اندازه گیری عملکرد را تکمیل کند. نتایج نشان می دهد که پیاده سازی مدیریت ریسک سازمانی بر عملکرد شرکت تاثیر قابل توجه و مثبت دارد.

کشورهای توسعه یافته استراتژی های ERM را در بازارهای سرمایه خود اتخاذ کرده اند، اما کشورهای در حال توسعه مانند نپال، هند، بنگلادش و پاکستان هنوز از کشورهای توسعه یافته در زمینه اتخاذ شیوه های ERM استفاده می کنند. همچنین نتایج سایر مطالعات به شرح زیر می باشد:

نوازخان و انگوکی علی (۲۰۱۷)، در یک بررسی مفهومی تأثیر تعدیل کننده سرمایه فکری را با استدلال های نظری درباره رابطه بین ERM و عملکرد شرکت پیشنهاد کرده اند همچنین پیشنهاد شده است که مطالعات آینده باید این رابطه را به صورت جداگانه در بخش مالی و غیر مالی در پاکستان آزمایش کنند. به منظور گسترش دیدگاه، مطالعات باید تأثیر ERM را بر عملکرد و عملکرد بازار تأمین کند. سیاست افشای پاکستان ضعیف است، بنابراین اثربخشی ERM را نمی توان با شاخص های ERM معمولی توسعه داد که توسط محققان قبلی مورد آزمایش قرار گرفت. پیشنهاد می شود که شاخص ERM در پاکستان توسعه یابد. سلیمان و آدم (۲۰۱۷)، نشان دادند که یک رابطه مثبت بین پیاده سازی مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد در بخش بانکی نیجریه وجود دارد. یافته های این مطالعه سازگار با سایر مطالعات است که از داده های صنایع مختلف استفاده می کنند و مبنایی را فراهم می آورند تا یافته های این مطالعه را به طور کلی به شرکت های صنایع دیگر متصل سازند.

اندریوا و گارنینا (۲۰۱۷)، نشان دادند که سرمایه ساختاری و انسانی بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت دارد، در حالی که سرمایه ارتباطی تأثیری ندارد. ابیدت و همکاران (۲۰۱۷)، به این نتیجه رسیدند که سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی و به اشتراک گذاری دانش تأثیر مثبت دارد و به اشتراک گذاری دانش تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمانی دارد. همچنین، مشخص شد که اشتراک دانش، تأثیر مثبتی بر رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی داشته است.

مافرولا و همکاران (۲۰۱۷)، به این نتیجه رسیدند که در راستای تئوری آژانس حامی، شرکت های تحت کنترل دولت تحت شدت بیشتر ERM قرار می گیرند در حالی که در مطابقت با نظریه آژانس رفتاری، شرکت های تحت کنترل فردی و خانوادگی کمتر به تصویب ERM توجه می کنند. تئو و همکاران (۲۰۱۷)، یافته های تجربی تحقیق آنها نشان می دهد که پیاده سازی ERM ارتباط معنی داری با عملکرد شرکت دارد و چابکی استراتژیک به طور معناداری این ارتباط را میانجی می کند. با این حال، QIAF رابطه بین اجرای ERM و عملکرد شرکت را به طور قابل ملاحظه ای کاهش نمی دهد. مرتضایی و سانجی (۲۰۱۷)، در تحقیقی که به بررسی تغییرات در عملکرد مالی با توجه به اجرای ERM می پردازد. آزمون های یکنواخت مطالعه نمونه نشان می دهد، که استفاده از ERM، نوسان کمتری در قیمت سهام داشته و افزایش معناداری در اندازه و اهرم متغیرها دارد.

منابع

- 1- Andreeva T., Garanina T. (2017). Intellectual Capital and Its Impact on the Financial Performance of Russian Manufacturing Companies. *Foresight and STI Governance*, vol. 11, no 1, pp. 31-40.
- 2- Accenture (2017). *Global Risk Managment Study: Executive Summar*. www.Accenture.com/RiskStudy2017.
- 3- Ahmed, I. and N.A. Manab, 2016. Influence of enterprise risk management framework implementation and board equity ownership on firm performance in Nigerian financial sector: An initial finding. *IOSR Journal of Business and Management*, 18(1): 61-68. View at Google Scholar
- 4- Agbejule, A. (2011) Organizational Culture and Performance: The Role of Management Accounting System. *Journal of Applied Accounting Research*, 12, 74-89.
- 5- Arnold, V., Benford, T., Canada, J., Sutton, S.G. (2011), The role of strategic enterprise risk management and organizational flexibility in easing new regulatory compliance. *International Journal of Accounting Information Systems*, 12(3), 171-188.
- 6- Aabo, T., J.R. Fraser and B.J. Simkins, 2005. The rise and evolution of the chief risk officer: Enterprise risk management at Hydro One. *Journal of Applied Corporate Finance*, 17(3): 62-75. View at Google Scholar | View at Publisher
- 7- Andersen, T.J., 2008. The performance relationship of effective risk management: Exploring the firm-specific investment rationale. *Long Range Planning*, 41(2): 155-176. View at Google Scholar | View at Publisher
- 8- Banham, R., 2004. Enterprising views of risk management. *Journal of Accountancy*, 197(6): 65-71. View at Google Scholar
- 9- Berry-Stölzle, T.R. and J. Xu, 2016. Enterprise risk management and the cost of capital. *Journal of Risk and Insurance*. View at Google Scholar
- 10- Bontis, N., 1998. Intellectual capital: An exploratory study that develops measures and models. *Management Decision*, 36(2): 6376. View at Google Scholar | View at Publisher
- 11- Bhatti, W., Waris, S., Zaheer, A. and Rehman, K. (2011) The Effect of Commitment and Motivation on Human Talent and Its Contribution to Organizational Performance. *Management & Marketing Challenges for the Knowledge Society*, 6, 471- 482.

- 12- Bontis, N. (2000) Managing Organizational Knowledge by Diagnosing Intellectual Capital: Framing and Advancing the State of the Field. In: Bontis, N., Ed., World Congress on Intellectual Capital Readings , Butterworth-Heinemann, Boston, 621- 642.
- 13- Bertinetti, G.S., E. Cavezzali and G. Gardenal, 2013. The effect of the enterprise risk management implementation on the firm value of European companies. Department of Management, Università Ca'Foscari Venezia Working Paper(10).
- 14- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (2017). Enterprise Risk Management Integrating with Strategy and Performance.
- 15- Clarke, M., Seng, D. and Whiting, R. (2011) Intellectual Capital and Firm Performance in Australia. *Journal of Intellectual Capital* , 12, 505-530.
- 16- Chen, M., Wang, Y. and Sun, V. (2012) Intellectual Capital and Organizational Commitment. *Personnel Review* , 41, 321-339.
- 17- Chen, Y.S. (2008) The Positive Effect of Green Intellectual Capital on Competitive Advantages of Firms. *Journal of Business Ethics* , 77, 271-286.
- 18- Carrell, J., 2007. Intellectual capital: An inquiry into its acceptance. *Business Renaissance Quarterly*, 2(1): 67-96. View at Google Scholar
- 19- Choudhry, W., 2010. Enterprise risk management. Retrieved from <http://www.icpap.com.pk/frontend/web/attachments/newsletters/news%20letter%20June-2010.pdf>
- 20- COSO, 2004. Enterprise risk management. Committee of the Sponsoring Organizations of the Treadway Commission.
- 21- Culp, C.L., 2002. The revolution in corporate risk management: A decade of innovations in process and products. *Journal of Applied Corporate Finance*, 14(4): 8-26. View at Google Scholar | View at Publisher
- 22- Edvinsson, L., 1997. Developing intellectual capital at Skandia. *Long Range Planning*, 30(3): 320-373. View at Google Scholar | View at Publisher
- 23- Edvinsson, L. and Malone, M.S. (1997) *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. Harper Business, New York.
- 24- Eric N (2005) Risk management techniques financial performance in the insurance sector in Uga MSc. Makerere University.
- 25- Eikenhout, L., 2015. Risk management and performance in insurance companies. Master's Thesis, University of Twente.
- 26- Firer, S. and Stainbank, L. (2003) Testing the Relationship between Intellectual Capital and a Company's Performance: Evidence from South Africa. *Meditari A ccountancy Research* , 11, 25-44.
- 27- Florio, C. and G. Leoni, 2016. Enterprise risk management and firm performance: The Italian case. *British Accounting Review*: 1-19.
- 28- Gharakhani, D. and Mousakhani, M. (2012) Knowledge Management Capabilities and SMEs' Organizational Performance . *Journal of Chinese Entrepreneurship* , 4, 35-49.
- 29- Gordon LA, Loeb MP, Tseng CY (2009) Enterprise risk management firm performance: A contingency perspective. *Journal of Accounting Public Policy* Paper 28: 301-327.
- 30- Gupta PK (2011) Risk management in Indian companies: EWRM concerns issues *The Journal of Risk Finance* Paper 12: 121-139.
- 31- Gordon, L.A., M.P. Loeb and C.Y. Tseng, 2009. Enterprise risk management and firm performance: A contingency perspective. *Journal of Accounting and Public Policy*, 28(4): 301-327. View at Google Scholar | View at Publisher
- 32- Hoyt, R.E. and A.P. Liebenberg, 2008. The value of enterprise risk management: Evidence from the US insurance industry. In Unpublished Paper. Retrieved http://www.aria.org/meetings/2006papers/Hoyt_Liebenberg_ERM_070606.pdf.
- 33- Hsu, Y.H. and Fang, W. (2009) Intellectual Capital and New Product Development Performance: The Mediating Role of Organizational Learning Capability. *Techno logical Forecasting and Social Change* , 76, 664-677.
- 34- Hoyt, R.E., Liebenberg, A.P. (2011), The value of enterprise risk management. *Journal of Risk and Insurance*, 78(4), 795-822.
- 35- Hoyt, R. E., & Liebenberg, A. P. (2006). The Value of Enterprise Risk Management: Evidence from the U.S. Insurance Industry. Available at: http://www.aria.org/meetings/2006papers/Hoyt_Liebenberg_ERM_070606.pdf
- 36- Hoyt, R. E., & Liebenberg, A. P. (2008). The Value of Enterprise Risk Management: Evidence from the U.S. Insurance Industry. Available at: http://www.risknet.de/typo3conf/ext/bx_elibrary/elibrarydownload.php?&downloaddata=537

- 37- Izah, M. T., Razali, A. R (2011). THE RELATIONSHIP BETWEEN ENTERPRISE RISK MANAGEMENT (ERM) AND FIRM VALUE: EVIDENCE FROM MALAYSIAN PUBLIC LISTED COMPANIES. *International Journal of Economics and Management Sciences*. Vol. 1, No. 2, pp. 32-41
- 38- Jalal-Karim, A. (2013), Leveraging enterprise risk management (ERM) for boosting competitive business advantages in Bahrain. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 9(1), 65-75.
- 39- Kokobe S.A., Gemechu, D (2016) Risk Management Techniques and Financial Performance of Insurance Companies. *Int J Account Res* 4: 127.
- 40- Kamukama, N., Ahiauzu, A. and Ntayi, J. (2010) Intellectual Capital and Performance: Testing Interaction Effects. *Journal of Intellectual Capital* ,
- 41- Kuo, T. (2011) How to Improve Organizational Performance through Learning and Knowledge? *International Journal of Manpower* , 32, 581-603.
- 42- Kim, T., Lee, G., Paek, S. and Lee, S. (2013) Social Capital, Knowledge Sharing and Organizational Performance. *International Journal of Contemporary Hospitality* ,25, 683-704.
- 43- Kujansivu, P. and Lonnqvist, A. (2008) Measuring the Impacts of an IC Development Service: The Case of the Pietari Business Campus. *Electronic Journal of Knowledge Management* , 7, 469-480.
- 44- Kamath, G.B. (2008) Intellectual Capital and Corporate Performance in Indian Pharmaceutical Industry. *Journal of Intellectual Capital* , 9, 684-704.
- 45- Kianto A., Hurmelinna-Laukkanen P., Ritala P. (2010) Intellectual capital in service- and product-oriented companies. *Journal of Intellectual Capital*, vol. 11, no 3, pp. 305–325.
- 46- Kalita, M., 2004. Enterprise-wide risk management: Myth or reality? *Business Credit New York then Columbia MD*, 106(3): 2223. View at Google Scholar
- 47- Kirkpatrick, M.G., 2006. Intellectual assets and value creation: Implications for corporate reporting. Organization for Economic Co-Operation and Development. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/58ce/38b3e456de8d4f8ff884ca19149b59720636.pdf>.
- 48- Liu, X., 2012. Model for evaluating the risk management of trade enterprise with interval intuitionistic trapezoidal fuzzy information. *Advances in Information Sciences & Service Sciences*, 4(4): 11-17. View at Google Scholar | View at Publisher
- 49- Mortezaee M., Sanji D (2017). Enterprise risk management and firm performance evidence from financial market of Iran. *Research Journal of Management Sciences*. ISSN 2319–1171 Res. J. Management Sci. Vol. 6(3), 6-12.
- 50- Musa Khan A., Anas Raushan, M (2017). An Empirical Study of the Impact of Intellectual Capital on Indian IT Industry. *Research Scholar, Aligarh Muslim University, India*.
- 51- Moideenkutty, U., Al-Lamki, A. and Murthy, Y. (2011) HRM Practices and Organizational Performance in Oman. *Personnel Review* , 40, 239-251.
- 52- Molina, C. and Callahan, J. (2009) Fostering Organizational Performance. *Journal of European Industrial Training* , 33, 388-400.
- 53- Mohsen J, Arezoo AC, Vahid B (2011) Effective risk management company's performance: Investment in innovations intellectual capital using behavioural practical approach. *Journal of Economics International Finance* 3: 780-786.
- 54- Mua J, Gang P, Douglas L, Lachlan M (2009) Effect of risk management strategy on NPD performance tec novation Paper, pp: 170-180.
- 55- Mirza, S.A. and A. Javed, 2013. Determinants of financial performance of a firm: Case of Pakistani stock market. *Journal of Economics and International Finance*, 5(2): 43-52. View at Google Scholar | View at Publisher
- 56- McShane, M.K., A. Nair and E. Rustambekov, 2011. Does enterprise risk management increase firm value? *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 26(4): 641-658. View at Google Scholar | View at Publisher
- 57- Moeller, R.R., 2007. COSO enterprise risk management: Understanding the new integrated ERM framework. Hoboken: John Wiley & Sons.
- 58- Mafrolla, E., Matozza, F., D'Amico, E (2016). Enterprise Risk Management In Private Firms: Does Ownership Structure Matter? *The Journal of Applied Business Research – March/April* , Volume 32, Number 2.
- 59- Nocco, B.W. and R.M. Stulz, 2006. Enterprise risk management: Theory and practice. *Journal of Applied Corporate Finance*, 18(4): 8-20. View at Google Scholar
- 60- Ngah, R. and Ibrahim, A. (2011) The Influence of Intellectual Capital on Knowledge Sharing: Small and Medium Enterprises' Perspective. *Communications of the IBIMA* , 2011, Article ID: 444770.

- 61- Nawaz Khan, S., Engku Ali, E.I (2017). The Moderating Role of Intellectual Capital Between Enterprise Risk Management and Firm Performance: A Conceptual Review. *American Journal of Social Sciences and Humanities*, 2(1): 9-15.
- 62- Nahapiet, J. and Ghoshal, S. (1998) Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *The Academy of Management Review* , 23, 242-266.
- 63- Obeidat, B.Y., Abdallah, A.B., Aqqad, N.O., Akhoershiedah, A.H.O.M. and Maqableh, M. (2017). The Effect of Intellectual Capital on Organizational Performance: The Mediating Role of Knowledge Sharing. *Communications and Network* , 9, 1-27.
- 64- Pagach, D.P. and R.S. Warr, 2010. The effects of enterprise risk management on firm performance. Available from SSRN 1155218.
- 65- Ping, T.A. and R. Muthuveloo, 2015. The impact of enterprise risk management on firm performance: Evidence from Malaysia. *Asian Social Science*, 11(22): 149-159. View at Google Scholar | View at Publisher
- 66- Pagach, D., & Warr, R. (2007, August). An Empirical Investigation of the Characteristics of Firms Adopting Enterprise Risk Management. Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1010200_code58675.pdf?abstractid=1010200&mirid=1
- 67- Quon, T.K., D. Zeghal and M. Maingot, 2012. Enterprise risk management and firm performance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62: 263-267. View at Google Scholar
- 68- Ramayah, T., Samat, N. and Lo, M. (2011) Market Orientation, Service Quality and Organizational Performance in Service Organizations in Malaysia. *Asia - Pacific Journal of Business Administration* , 3, 8-27.
- 69- Ruta, C.D. and Macchitella, U. (2008) Fostering Intellectual Capital through Communication Technologies: An Analysis of Knowledge Sharing Determinants. *International Journal of Learning and Intellectual Capital* , 5, 123-152.
- 70- Robinson, G., 2002. Exploring risk management in probation practice contemporary developments in England and Wales. *Punishment & Society*, 4(1): 5-25. View at Google Scholar | View at Publisher
- 71- Sofian, S., M. Tayles and R.H. Pike, 2004. Intellectual capital: An evolutionary change in management accounting practices. Issues 4-29 of Working Paper Series (University of Bradford. School of Management).
- 72- Seleim, A. and Khalil, O. (2011) Understanding the Knowledge Management-In- tellectual Capital Relationship: A Two-Way Analysis. *Journal of Intellectual Capital* , 12, 286-614.
- 73- Shad, M.K. and F.W. Lai, 2015. Enterprise risk management and firm performance validated through economic value added factors. *International Journal of Economics and Statistics*, 3: 148-154.
- 74- Soliman, A., Adam, M (2017). Enterprise Risk Management and firm performance: an integrated model for the banking sector. *Banks and Bank Systems* (open-access) , 12 (2), 116-123. doi:[http://10.21511/bbs.12\(2\).2017.12](http://10.21511/bbs.12(2).2017.12)
- 75- Shih K.H., Chang, C.J. and Lin, B. (2010) Assessing Knowledge Creation and Intellectual Capital in Banking Industry. *Journal of Intellectual Capital* ,11, 74-89.
- 76- Schiuma, G. and Lerro, A. (2008) Intellectual Capital and Company's Performance Improvement. *Measuring Business Excellence* , 12, 3-9.
- 77- Soltanizadeh, S., S.Z.A. Rasid, N. Golshan, F. Quoquab and R. Basiruddin, 2014. Enterprise risk management practices among Malaysian firms. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 164: 332-337. View at Google Scholar | View at Publisher
- 78- Sarmadi, S., 2013. Investigating of relationship between intellectual capital and financial performance of petrochemical companies listed in Tehran stock exchange. Retrieved from SSRN 2251620.
- 79- Subhani, M.I. and A. Osman, 2011. The essence of enterprise risk management in today's business enterprises in developed and developing nations. Available from SSRN 1818862
- 80- Stanton, T.H., 2012. Why some firms thrive while others fail: Governance and management lessons from the crisis. USA: OUP
- 81- Stewart, T.A., 1997. Brainpower: Who owns it and how they profit from it. *Fortune-European Edition*, 135: 64-69.
- 82- Subhani, M.I. and A. Osman, 2011. The essence of enterprise risk management in today's business enterprises in developed and developing nations. Available from SSRN 1818862
- 83- Stanton, T.H., 2012. Why some firms thrive while others fail: Governance and management lessons from the crisis. USA: OUP

- 84- Stewart, T.A., 1997. Brainpower: Who owns it and how they profit from it. *Fortune-European Edition*, 135: 64-69.
- 85- Teoh, A.P., Yeang Lee, K., Muthuveloo, R (2017). The Impact of Enterprise Risk Management, Strategic Agility, and Quality of Internal Audit Function on Firm Performance. *International Review of Management and Marketing* Vol 7. Issue 1. 222-229.
- 86- Tuanmat, T. and Smith, M. (2011) Changes in Management Accounting Practices in Malaysia. *Asian Review of Accounting* , 19, 221-242.
- 87- Tseng, S. (2010) The Correlation between Organizational Culture and Knowledge Conversion on Corporate Performance. *Journal of Knowledge Management* , 14, 269-284.
- 88- Uzokurt, C., Kumar, R., Kimzan, H. and Eminoglu, G. (2013) Role of Innovation in the Relationship between Organizational Culture and Firm Performance. *European Journal of Innovation Management* , 16, 92-117.
- 89- Vishnu, S. and Gupta, K. (2014) Intellectual Capital and Performance of Pharmaceutical Firms in India. *Journal of Intellectual Capital* , 15, 83-99.
- 90- Waweru, N., Kisaka, E. (2013), The effects of enterprise risk management implementation on the value of companies listed on the Nairobi stock exchange. *Journal of Applied Finance and Banking*, 3(3), 81-105.
- 91- Wieland, A., Wallenburg, C.M. (2012), Linking risk management practices and strategies to performance. *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, 43(10), 887-905.
- 92- Walker, P.L., W.G. Shenkir, T.L. Barton and T.L. Barton, 2002. Enterprise risk management: Pulling it all together. Altamonte: Springs: Institute of Internal Auditors Research Foundation.
- 93- Yeo, R.K. (2006) Building Knowledge through Action Systems, Process Leadership and Organizational Learning. *Foresight* , 8, 34-44.
- 94- Zeghal, D. and Maaloul, A. (2010) Analysing Value Added as an Indicator of Intellectual Capital and its Consequences on Company Performance. *Journal of Intellectual Capital* , 11, 39-60.
- 95- Zack, M., McKeen, J. and Singh, S. (2009) Knowledge Management and Organizational Performance: An Exploratory Analysis. *Journal of Knowledge Management* , 13, 392-409.

Role of Intellectual Capital Between Enterprise Risk Management and Firm Performance

Atta Alla Mohammadi mlgharni¹, Zaynab Amadi^{*1}, Younes Parware³

Assistant Professor of Accounting, Accounting Department, Free University of Sanandaj

Ph.D. Student of Accounting, Accounting Department, Free University of Sanandaj

Ph.D. Student of Accounting, Accounting Department, Free University of Sanandaj

Ahmadizeynab888@ymail.com

Abstract

In recent years, many organizations have improved the range of performance risks through the use of the ERM framework for management, as corporate risk management (ERM) is considered to be the most significant action in this period. Therefore, the present study examines the impact of ERM on corporate performance with the role of intellectual capital moderator and the relationship between ERM and corporate performance. For example, companies with higher intellectual capital can be more likely to resist the effects of unexpected changes in economies and markets. The findings indicate that developed countries have eliminated their risk issues through complex risk management systems, but developing countries like Pakistan are still facing this problem. Developed countries have adopted ERM strategies in their capital markets, but developing countries like Nepal, India, Bangladesh and Pakistan still use developed countries to adopt ERM practices.

Keywords: ERM, Intellectual Capital, Corporate Performance

بررسی رابطه بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی (مطالعه موردی: تاکید بر نقش معیارهای مدیریت ریسک عدم رعایت قوانین و مقررات و ریسک گزارشگری مالی بر اساس رویکرد کوزو)

مستانه فرشیدپور^۱، علی لعل بار^۲، علیرضا فرشیدپور^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، آزاد اسلامی واحد اراک
melikafarshidpour@yahoo.com

۲- مربی، دانشجوی دکتری حسابداری، آزاد اسلامی واحد اراک

۳- مربی، دانشجو دکتری مدیریت بازرگانی، آزاد اسلامی واحد اراک

چکیده

حسابرسی سازمان های دولتی نقش مهمی در تسهیل توزیع اطلاعات مالی با کیفیت بالا به سهامداران را دارد. با وجود تحقیقات قبلی درباره عوامل مرتبط با نتایج حسابرسی سازمان های دولتی عاملی که توجه بسیار کمی را دریافت کرده است فاصله جغرافیایی بین سازمان های دولتی و حسابرسان مستقل است. در این پژوهش سعی شده رابطه بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی، ضمن تاکید بر نقش معیارهای مدیریت ریسک عدم رعایت قوانین و مقررات و ریسک گزارشگری مالی بر اساس رویکرد کوزو مورد بررسی قرار گیرد. پس از طراحی شاخص های ارزیابی فاصله جغرافیایی، اطلاعات معاملات انجام شده در دوره پژوهشی چهار ساله ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ از سازمان بورس اوراق بهادار جمع آوری گردید. نمونه آماری مشتمل بر ۱۱۵ شرکت می باشد که با روش حذف سیستماتیک انتخاب شده است. که در مجموع ۳۴۵ سال- شرکت بودند، در این تحقیق برای بررسی فرضیات پژوهش از رگرسیون خطی و همبستگی استفاده شده است. جهت تجزیه تحلیل داده ها و آزمون فرضیات تحقیق از نرم افزار Eviews استفاده شده است. آنچه در جمع بندی و نتیجه گیری کلی آزمون فرضیه های تحقیق می توان عنوان کرد، این است بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد، به علاوه ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات مشتمل بر ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس و ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است. نتایج به دست آمده در این پژوهش با مستندات اشاره شده در چارچوب نظری تحقیق و ادبیات مالی مطابقت دارد.

واژگان کلیدی: استقلال کمیته حسابرسی؛ تخصص کمیته حسابرسی؛ اندازه کمیته حسابرسی؛ تعداد دوره حسابرسی؛ تغییر حسابرس؛ سهم بازار موسسه حسابرسی؛ کیفیت حسابرسی؛ حق الزحمه حسابرسی.

مقدمه

حسابرسی سازمان های دولتی نقش مهمی در تسهیل توزیع اطلاعات مالی با کیفیت بالا به سهامداران را دارد. با وجود تحقیقات قبلی درباره عوامل مرتبط با نتایج حسابرسی سازمان های دولتی عاملی که توجه بسیار کمی را دریافت کرده است فاصله جغرافیایی بین سازمان های دولتی و حسابرسان مستقل است. درک اینکه آیا فاصله جغرافیایی بر نتایج حسابرسی تاثیر می گذارد یا خیر به چند دلیل مهم است. اول پراکندگی سازمان های دولتی و تمرکز اکثر شرکت های حسابرسی در مراکز استان ها و پایتخت می باشد. علاوه بر این، شرکت های حسابرسی با اندازه، تخصص های متفاوت هستند که این در تضاد مستقیم با بازار برای شرکت های تجاری است که توسط شرکت های حسابرسی ممیزی می شوند است. افزایش تنوع موسسات حسابرسی چالش تفاوت در عملکرد حسابرس را آشکار می سازد. در نهایت، وجود نگرانی هایی که در مورد کیفیت حسابرسی در سالیان

اخیر ایجاد شده است. در نتیجه شناخت عوامل مرتبط با کیفیت حسابرسی برای پژوهشگران، قانون گذاران و سهامداران ضروری به نظر می رسد (لوپز و ریچ، ۲۰۱۶).

در این پژوهش دو جریان از ادبیات تحقیق برای ارائه چارچوب نظری، نظریه خوشه ای در مطالعات سازمانی و تحقیقات قبلی در حوزه حسابداری و امور مالی استفاده خواهد شد. نظریه خوشه ای بیان می دارد که نزدیکی شرکت ها در یک منطقه جغرافیایی خاص نشان دهنده یک شبکه اجتماعی است و سطوح بالاتری از مبادلات اجتماعی بین حسابرس و مشتریان را تسهیل می بخشد. این تئوری همچنین نشان می دهد که نزدیکی جغرافیایی باعث ایجاد اعتماد بین حسابرس و مدیریت ارشد می شود. شبکه بندی، تعامل و تبادل روابط اجتماعی که منجر به اعتماد می شود همچنین می تواند منجر به دانش و یادگیری شرکت ها در همان موقعیت جغرافیایی شود. بر اساس نظریه خوشه ای و ادبیات عدم تقارن اطلاعاتی در حوزه حسابداری و امور مالی، انتظار می رود که فاصله جغرافیایی کوتاه تر بین حسابرس مشتری با کاهش ضعف کنترل داخلی حسابرسی شود از این رو حسابرسان در مجاورت نزدیک با مشتریان خود دارای اطلاعات بهتر و یا دانش مشتری خاص از طریق شبکه های اجتماعی و تبادل ایده ها هستند. این یادگیری و دانش با مبادلات اجتماعی توسط حسابرس و مشتری باید به کاهش بروز ضعف کنترل داخلی کمک کند. در مجموع هدف از این تحقیق بررسی این موضوع است که فاصله جغرافیایی بین سازمان های دولتی و حسابرسان مستقل آنها بر عملکرد حسابرس موثر است یا خیر؟ عملکرد حسابرس بر اساس تجزیه و تحلیل از احتمال وقوع و شدت ضعف کنترل داخلی مربوط به صورت های مالی است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل

فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل برابر است با لگاریتم طبیعی فاصله موسسه حسابرسی تا شرکت؛ که برابر است با فاصله جغرافیایی (کیلومتر) بین موسسه حسابرسی و شرکت صاحبکار (لوپز و ریچ، ۲۰۱۶).

استقلال کمیته حسابرسی

استقلال حسابرس عبارت است از رهایی از فشارها و سایر عواملی که توان حسابرس برای تصمیم گیری بیغرضانه را می فرساید یا انتظار می رود بفرساید (شورورزی و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۳۷). حسابرس مستقل در ایفای مسئولیت های حرفه ای خود باید بی طرف بوده و تضاد منافع نداشته باشد. حسابرسان هنگام ارائه ی خدمات حسابرسی و سایر خدمات اعتباردهی باید واقعاً مستقل باشند و مستقل به نظر برسند. در بیانیه چارچوب مفاهیم نظری استقلال حسابرس (۱۳۸۰) آمده است که:

«استقلال حسابرس عبارت است از رهایی از فشارها و سایر عواملی که توان حسابرس برای تصمیم گیری

بی غرضانه را از بین می برند.» البته منظور از این تعریف، این نیست که حسابرس باید از همه ی فشارها و سایر عوامل موثر بر توان تصمیم گیری وی رها و آزاد باشد، بلکه باید از عوامل با اهمیتی که باعث می شود، او تصمیم گیری بی غرضانه نداشته باشد، در امان بماند. آن سطحی از فشارها و دیگر عوامل، تصمیم گیری بی غرضانه حسابرس را می فرساید، یا انتظار می رود که بفرساید، به عنوان مرزی برای تعیین بود یا نبود استقلال حسابرس است. منظور از انتظار معقول، عقاید منطقی یک سرمایه گذار آگاه و سایر استفاده کنندگان اطلاعات مالی است. با این بیان می توان استقلال را دارای دو بعد دانست:

استقلال واقعی (فکری): توانایی حسابرسان مستقل برای حفظ بی طرفی فکری در طول دوره ی قرارداد.

استقلال ظاهری: رابطه ی حسابرس با صاحبکار به گونه ای که از دید اشخاص ثالث مستقل به نظر آید.

استقلال فکری یک خصوصیت فردی است که نمی تواند مستقیماً توسط سرمایه گذاران و سایرین ارزیابی شود. استقلال ظاهری به فقدان فعالیت ها، روابط و دیگر شرایطی اشاره دارد که ممکن است باعث شوند تا سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان آگاه منطقیاً به این نتیجه برسند که استقلال حسابرس به واسطه ی این فعالیت ها مورد تهدید قرار می گیرد (انصاری و همکاران، ۱۳۹۱، ۵۵).

تهدیدهای استقلال حسابرس، سرچشمه ی پیشداوری بالقوه ای هستند که ممکن است توان حسابرس برای تصمیم گیری بیغرضانه را بفرساید یا اینکه انتظار می رود بفرساید. با توجه به پیامدهای تهدیدهای یاد شده، تصمیم گیرندگان استقلال باید اثر تهدیدهایی را که منابع پیشداوری بالقوه هستند، شناسایی و تجزیه و تحلیل کنند (ویلیام و آرتور، ۲۰۰۲).

تخصص کمیته حسابرسی

بیانگر تعداد اعضای کمیته ی حسابرسی است که در زمینه ی حسابداری و حسابرسی و مالی فعالیت دارند و دارای علم و دانش هستند (لوپز و ریچ، ۲۰۱۶). از سوی دیگر موسسات حسابرسی به خوبی دریافتند برای این که سهم بازار خود را از دست ندهند باید موسسات و کارکنان خود را مطابق با الزامات فناوری های به روز در صناعی خاص آموزش دهند. تحقیقات گذشته نشان می دهد حسابرسان متخصص صنعت، خدمات حسابرسی با کیفیت بالاتر ارائه می دهند. (کند ۲۰۰۸)، تخصص حسابرس در صنعت را به صورت زیر تعریف می نماید:

«تخصص حسابرس در صنعت شامل خلق ایده های سازنده جهت کمک (خلق ارزش افزوده) به صاحبکاران، همچنین فراهم نمودن دیدگاه ها و یا راه کارهای تازه برای برخی از موضوعاتی که صاحبکاران در صنایع مربوط به خود با آن مواجه اند، می شود»

از آنجایی که حالات مختلف تخصص حسابرس در صنعت به طور مستقیم قابل مشاهده نیست، تحقیقات گذشته شاخص های مختلفی را برای اندازه گیری تخصص حسابرس در صنعت بکار گرفته اند. رویکردهای سهم بازار و سهم پرتفوی غالباً به عنوان شاخص هایی برای تخصص حسابرس در صنعت به کار گرفته می شوند (اقایی و ناظمی اردکانی، ۱۳۹۱، ۷). حسابرسان به این دلیل به دنبال کسب تخصص در رسیدگی به شرکت های فعال در یک صنعت هستند که می توانند از این طریق بین خود و سایر حسابرسان نوعی تمایز به وجود آورند. وجود این تمایز، به حسابرسان امکان می دهد که به جای برخورداری از فقط یک گزینه جذاب (قیمت کمتر برای انجام حسابرسی) برای جلب نظر مجامع عمومی صاحبان سهام به خود، همزمان از دو گزینه قیمت کمتر و کیفیت خدمات بالاتر (کیفیت افشا بهتر) بهره مند شوند (کیمبرلی و همکاران، ۲۰۰۴).

اندازه کمیته حسابرسی

اندازه مؤسسات حسابرسی کننده، قدمت و نام تجاری مؤسسات نمونه ای از معیارهای متمایز کننده می باشد. یعنی مؤسسات بزرگ تر و دارای نام تجاری مشهورتر نیست به مؤسسات دیگر دارای کیفیت کاری بالاتری هستند اگر موسسه حسابرسی مربوط به سازمان حسابرسی باشد موسسه بزرگ شناخته می شود و اگر مربوط به جامعه حسابداران رسمی یا سایر مؤسسات باشد اینطور نیست (دی آنجلو، ۱۸۹، ۱۹۸۱-۱۸۳).

تعداد دوره حسابرسی

تعداد سال های انباشته از زمانیکه حسابرس فعالیت خود را برای اولین سال در واحد مورد رسیدگی آغاز کرده است و تعداد سال های پیاپی که موسسه حسابرسی فعلی، وظیفه حسابرسی صورت های مالی شرکت مورد بررسی را برعهده داشته است (خلیل زاده و همکاران، ۱۳۹۱، ۹۹).

تغییر حسابرس

عبارت است از تغییر حسابرس از سازمان حسابرسی به یک موسسه حسابرسی خصوصی و یا از یک موسسه خصوصی حسابرسی به یک موسسه حسابرسی خصوصی دیگر عضو جامعه حسابداران رسمی (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۲، ۹۸). ورشکستگی شرکت های بزرگ در ابتدای قرن حاضر، موجب شد تا موضوع قابلیت اتکای صورت های مالی، مورد توجه افکار عمومی قرار گیرد. بعد از فروپاشی شرکت انرون و سقوط بازار سهام آمریکا در سال ۲۰۰۱ میلادی و به موجب قانون از یک طرف و مقررات حاکمیت «ساربنز اکسلی» شرکتی اتحادیه اروپا از طرف دیگر، مقرر شد که به منظور جلوگیری از تکرار فساد مالی شرکت هایی مانند انرون و ورلداکام، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آمریکا هر پنج سال یک بار مدیر حسابرسی خود را تغییر دهند. اگر چه همان موقع هم بسیاری بر این عقیده بودند که تغییر حسابرس، کمک چندانی به جلوگیری از فساد مالی نخواهد کرد اما فضای بحران زده بورس آمریکا و سقوط بازار مالی می خواست به هر دلیل، بهانه ای برای محدودیت حسابرسان به وجود آورد (جواهری، ۲۰۰۶، ۳۶۳).

سهم بازار موسسه حسابرسی

سهم بازار، عبارتست از نسبت جمع درآمد سالانه هر موسسه حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی به جمع درآمد حسابرسی کل مؤسسات خصوصی (رمضانی و همکاران، ۱۳۹۴، ۸۱).

کیفیت حسابرسی

کیفیت حسابرسی به شیوه های مختلفی تعریف شده است. در ادبیات کاربردی، کیفیت حسابرسی را اغلب از طریق تطابق آن با استانداردهای حسابرسی تعریف نموده اند؛ نتایج تحقیقات نشان داد که انگیزه تغییر حسابرسی در شرکت هایی که مشکلات مالی دارند یا در حال ورشکستگی هستند بیش از سایر شرکت هاست. مشکل کیفیت و تقاضا برای حسابرسی به رابطه سه جانبه حسابرسی، صاحب کار و جامعه مربوط می شود. باتوجه به انعقاد قرارداد بین حسابرسی و صاحب کار لزوماً مصرف کننده نهایی محصول حسابرسی صاحب کار نیست. مصرف کننده نهایی به طور عام جامعه می باشد. محصول با کیفیت تر ممکن است صاحب کاران و با تنبه جامعه مواجهه کند این تنبه می تواند در قالب قیمت سهام کمتر مواجه گردد. بدین ترتیب منطق اقتصادی حکم می کند که صاحب کار در بسیاری از موارد انگیزه کمتری برای کیفیت بالاتر خدمات حسابرسی داشته باشد (عزیزی، ۱۳۸۹، ۱۳).

ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات

ریسک مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرسی با ورود سازمان به محیط پیچیده و افزایش تعاملات سازمان با محیط بیرونی، سازمان چاره ای جز رعایت قوانین و مقررات حاکم بر این روابط با محیط خارجی ندارد. (کوزو، ۲۰۰۴) فنون مدیریت ریسک بنگاه، بررسی ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات را در تک تک اجزای چابوب فرایند اجرای مدیریت ریسک بنگاه، مانند بافت های محیط داخلی، هدف گذاری، کنترل ریسک و همچنین در سرتاسر سازمان پیشنهاد می کند (کوزو، ۲۰۰۴).

ریسک های مربوط به گزارشگری مالی

ریسک اطلاعات بیانگر این است که اطلاعات شرکت، در تصمیمات قیمت گذاری سرمایه گذاران از کیفیت ضعیفی برخوردار است. سرمایه گذاران، اوراق بهادار را بر اساس ارزیابی خود از جریان های نقدی آتی ارزش گذاری می کنند (میکو و سترهولم، ۲۰۱۱). هیلی و پالپو (۲۰۰۱) بیان می کنند که تقاضا برای گزارشگری مالی و افشای اطلاعات، ناشی از عدم تقارن اطلاعات و تضاد های نمایندگی بین مدیران و سرمایه گذاران بیرونی است. اطلاعات و مسائل انگیزشی، مانع تخصیص کارای منابع در بازار سرمایه می شود. مدیران، نوعاً اطلاعات بیشتری در زمینه های مختلف، نسبت به سرمایه گذاران دارند و تمایل دارند که ارزش شرکت خود را به طرز دیگری نشان دهند. بنابراین سرمایه گذاران زمانی که در اوراق بهادار این شرکت ها سرمایه گذاری می کنند با مسئله اطلاعات روبرو می شوند. آنها برای قیمت گذاری اوراق بهادار بر اطلاعات قابل اتکا تکیه می کنند. این قیمت تاجایی تعدیل می شود که بازده های مورد انتظار برابر با صرف ریسک به علاوه نرخ بدون ریسک باشد. به این دلیل که اطلاعات برای سرمایه گذاران مهم است، آنها شرکت های با اطلاعات دارای کیفیت کم را با دید منفی می نگرند (میکو و سترهولم، ۲۰۱۱، ۹۰). فرانیس و همکاران (۲۰۰۵) به این دلیل که اطلاعات درباره جریان های نقدی، از طریق سود تأمین می شود، بر معیار مربوط به اجزای تعهدی سود تأکید کرده اند بطوریکه در تحقیق مذکور نشان داده است که اجزای تعهدی سود، ابهام بیشتری در تبدیل به جریان های نقدی نسبت به سود های سال جاری دارد زیرا اقلام تعهدی، حاصل قضاوت، پیش بینی و تخصیص جریان های نقدی به دیگر دوره ها است. در نتیجه بر اساس نتایج تحقیقات مذکور، کیفیت اقلام تعهدی، این تفاوت اندک را کاهش داده و ریسک اطلاعات افزایش می یابد (فرانیس و همکاران، ۲۰۰۵، ۲۹۶). ایسلی و اوهر (۲۰۰۴)، نشان دادند ریسک اطلاعات مختص شرکت عامل ریسک تنوع ناپذیر است که بر هزینه سرمایه، اثر می گذارد. در مدل آنها، نابرابری اطلاعات بین سرمایه گذاران آگاه و سرمایه گذاران ناآگاه باعث می شود که سرمایه گذاران ناآگاه به نرخ بازده بالاتر نیاز داشته باشند. زیرا آنها ریسک غیر قابل تنوع را متحمل می شوند. از دیدگاه آنها ممکن است کیفیت اطلاعات از لحاظ ذاتی (محیط پیچیده حسابداری و اشتباهات سهوی) یا از لحاظ اختیاری عمل کردن مدیریت در زمینه حسابداری کم باشد و در نتیجه ریسک ذاتی یا اختیاری اطلاعات یا هر دو بالا باشد (کراوت و شولین، ۲۰۱۰).

حق الزحمه حسابرسی

حق الزحمه حسابرسی شامل هرگونه وجهی است که بابت ارائه ی خدمات حسابرسی و طبق توافق یا قرارداد به حسابرسی یا موسسه ی حسابرسی پرداخت می شود (طالب تبار آهنگر، ۱۳۹۰).

پیشینه تحقیق

تحقیقات خارجی

چن و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با توجه به ادبیات موجود در زمینه کیفیت حساسی به بررسی این موضوع پرداخته خواهد شد که "آیا دوره تصدی حساسی و نزدیکی جغرافیایی حساسی به مشتری با نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی حساسی ارتباط دارد یا خیر؟" در این تحقیق با استفاده از ۲۴۲۱۷ مشاهده برای دوره ۲۰۰۴-۲۰۱۲ نشان داده شد که شرکت هایی که با دوره تصدی طولانی حساسی و نزدیکی جغرافیایی حساسان نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی حساسی کمتر است. علاوه بر این، ارتباط مثبتی بین فاصله جغرافیایی حساسی و مشتری و نقاط ضعف بیشتر با اهمیت کنترل داخلی حساسی برای دوره تصدی حساسی طولانی تر ضعیف تر است.

لوپز و ریچ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان "فاصله جغرافیایی و شهری گزارش کنترل داخلی" به این موضوع پرداخته اند. آنها بیان کرده اند که تحقیقات قبلی عوامل مختلف موثر بر عملکرد حساسی هنگام بررسی سیستم کنترل داخلی یک شرکت را بررسی کرده اند. با این حال، یکی از عوامل که نسبتاً ناشناخته باقی مانده فاصله جغرافیایی بین حساسان و مشتریان آنها است لذا در این تحقیق به بررسی اینکه آیا فاصله جغرافیایی بین شرکت حساسی و شرکت حساسی شونده نقش مهمی در احتمال وقوع و شدت ضعف کنترل داخلی در طول حساسی می پردازد. در این تحقیق شواهدی از ارتباط مثبت بین افشای استثنا کنترل داخلی و فاصله را نشان داده است و همچنین نشان می دهد که دقت حساسی برای مشتریان با فاصله جغرافیایی دورتر بیشتر است.

جنسن و همکاران (۲۰۱۵) "بررسی اثر پراکندگی شرکت در سراسر کشور"، تجزیه و تحلیل جداگانه ای در نمونه های روستایی، نیمه شهری و شهری شهرداری بر اساس نزدیکی شهرداری به مراکز جمعیتی انجام گرفته است. این تجزیه و تحلیل نشان می دهد که یافته ها نشان می دهند که برای شهرداری روستایی که به دور از شهر های بزرگ واقع شده اند رابطه قویتری وجود دارد. این مفهوم استقلال حساسی را بهبود می بخشد. با این حال یافته ها نشان می دهد که منابع کمتری برای بهره برداری از سیستم کنترل داخلی در دسترس شهرداری های مکان روستایی وجود دارد. علاوه بر آن کیفیت گزارشگری شهرداری در مناطق کوچک شهری می تواند توسط محدودیت های تحت تاثیر در بازار حساسی قرار گیرد.

چویو همکاران (۲۰۱۲) نشان می دهند که گزارش شرکت هایی با سطوح پایین تر تعهدات اختیاری و کیفیت اقلام تعهدی بالاتر هنگامی که نزدیکی جغرافیایی با حساسان دارند، با استفاده از اطلاعاتی که نظارت موثر بر مدیران شرکت دارند، و احتمالاً به دلیل بازارهای رسانه ای مشترک، افزایش آگاهی از شرایط محلی کسب و کار، شبکه های اجتماعی مشترک و یا دسترسی آسان تر به پرسنل مشتری، کیفیت حساسی بالاتر خواهد بود. و مشتریان دور با توجه به عدم وجود چنین مزیت اطلاعاتی و تحمیل هزینه های اضافی برای حساسان با توجه به دوری راه، می تواند کیفیت حساسی را تحت تاثیر قرار دهد.

دان لی (۲۰۱۰) در تحقیق خود بیان کرده اند که حساسان در حساسی های طولانی دچار یک نوع حس وفاداری می شوند و این به نوبه خود صلاحیت حساسان را برای انجام یک حساسی با کیفیت و اثر بخش زیر سؤال می برد. همچنین وی با انجام تحقیقی در "رابطه با طول مدت ارتباط حساسی- صاحبکار و ارتباط آن با گزارشگری محافظه کارانه" به این نتیجه رسید که در شرکت های بزرگ و شرکت هایی که از سوی حساسی کنترل و مراقبت می شوند این ارتباط مثبت است، اما در مورد شرکت هایی که از سوی حساسان مراقبت شدید نمی شوند، این ارتباط منفی است.

چان و همکاران (۲۰۰۶) دریافتند که حساسان محلی در چین به احتمال زیاد به گزارش مطلوب در نهادهای متعلق به دولت های محلی دست می یابند. این یافته نشان می دهد که استفاده از حساسان از لحاظ فاصله جغرافیایی نزدیک می تواند در استقلال حساسان تاثیرگذار باشد.

تحقیقات داخلی

صفرنژاد بروجنی و رجبی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان "عوامل مؤثر بر قدرت حرفه ای حساسی مستقل" به این موضوع پرداخته اند. موضوع مورد مطالعه در این تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر قدرت حرفه ای حساسی مستقل از دیدگاه استفاده کنندگان از خدمات حساسی می باشد و روش تحقیق مورد استفاده از نوع توصیفی- پیمایشی از شاخه تحقیقات میدانی است. جامعه آماری ۴۲۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده که ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها؛ پرسشنامه بسته شامل ۳۵ سؤال با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹۲ می باشد. روش نمونه گیری از نوع تصادفی، پردازش آماری داده ها در محیط نرم افزار SPSS روش های آماری مورد استفاده شامل فراوانی درصد، میانگین و انحراف معیار، آزمون کی دو، تجزیه و تحلیل

واریانس و توکی می باشد. نتایج فرضیه اول نشان می دهد عوامل مورد شناسایی در این تحقیق موجب افزایش قدرت قانونی، قدرت تخصص، قدرت مرجعیت، قدرت پاداش و قدرت تنبیه حسابرسان مستقل می شوند و این منابع قدرت، موجب افزایش قدرت حرفه ای حسابرسان مستقل می گردند و نتایج فرضیه دوم حاکی از آن است که در حال حاضر بین وضعیت موجود عوامل شناسایی شده و انتظارات آزمون شوندگان، تفاوت معناداری وجود دارد، به عبارتی استفاده کنندگان از خدمات حسابرسان اعتقاد دارند که حرفه حسابرسان از قدرت حرفه ای کافی برخوردار نیست.

بهمن (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان "شناسایی چالشه ای اجرای حسابرسان سازمان های دولتی از دیدگاه حسابرسان و مدیران دیوان محاسبات کشور" به این موضوع پرداخته است. هدف از این پژوهش، شناسایی چالش های دیوان محاسبات کشور در اجرای حسابرسان سازمان های دولتی و شناخت مشکلات با اهمیت از طریق آزمون های آماری و تعیین درجه اهمیت یا به عبارتی، تعیین تقدم و تاخر مشکلات در قلمرو پژوهش می باشد. برای دستیابی به اهداف، جامعه آماری شامل روسای ادارات، سر حسابرسان ارشد، سر حسابرسان، حسابرسان ارشد و حسابرسان دیوان محاسبات استان های کشور می باشد و با توجه به تعداد افراد جامعه (۱۱۰۰ نفر) با استفاده از فرمول تعیین حداقل حجم نمونه (کوکران)، تعداد ۲۲۱ نفر به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب گردیدند. سوال اصلی این پژوهش بدین صورت مطرح گردید: مشکلات اجرای حسابرسان سازمان های دولتی کدامند؟ برای پاسخ به این سوال مطالعاتی از پژوهش های داخلی و خارجی صورت پذیرفت و برخی از مشکلات اجرای حسابرسان سازمان های دولتی از فرضیه های اثبات شده این پژوهش ها استخراج گردید سپس مصاحبه هایی از حسابرسان استان های قم، مازندران و خراسان شمالی صورت پذیرفت که ضمن تایید چالش های استخراج شده از پژوهش ها، چالش های دیگری را نیز که در تحقیقات به آنها اشاره ای نشده بود مطرح و با استفاده از آنها پرسشنامه ای در قالب ۴۳ گویه خبری با استفاده از روش آزمون کای دو، آزمون فریدمن و با استفاده از نرم افزار SPSS چالش ها مورد آزمون قرار گرفته است. نتیجه پژوهش چالش های زیر را در ۵ طبقه به ترتیب اهمیت، از مشکلات اجرای حسابرسان سازمان های دولتی مطرح نمود: مشکلات و ضعف هایی در قوانین و مقررات مالی کشور، مدیریت منابع انسانی دیوان محاسبات کشور، سیستم های اطلاعاتی حسابرسان دولتی، آموزش حسابرسان و ساختار دیوان محاسبات کشور وجود دارد.

شیبانی فر و صالحی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر فاصله انتظارات در حسابرسان با توجه به چالش های حسابرسان از درون و بیرون" این حرفه به این موضوع پرداخته اند. کلیات تحقیق آنها به این شرح است که فاصله انتظارات از نظر حرفه حسابرسان به عنوان یک مبحث با اهمیت تشخیص داده شده است. از همین رو بقاء و غنای خدمات حسابرسان مستلزم عکس العمل مناسب و به موقع حرفه در برابر انتظارات جامعه است. گزارش حسابرسان اساسی ترین وسیله ارتباط حسابرسان با مخاطبان بوده، به همین دلیل دانش حسابرسان نیز توجه زیادی به آن داشته است. فاصله انتظارات در حسابرسان درخواست های مختلف و علائق و سلائق گوناگون از حسابرسان که گاه معقول و قابل برآورد و برخی غیرقابل برآورد بوده باعث بوجود آمدن تعارض بین استفاده کنندگان از گزارش حسابرسان و حسابرسان مستقل گردیده است و بحران های مالی و ورشکستگی شرکت های بزرگ و زیان دیدن هزاران نفر و در برخی موارد، سهل انگاری و قصور حسابرسان در اجرای عملیات حسابرسان دامنۀ تعارض و فاصله انتظارات را تشدید نموده است. عوامل و محدودیت های متفاوتی در حسابداری وجود دارد که بر عملکرد حسابرسان تاثیر گذاشته است و در این میان فقدان آگاهی جامعه نسبت به وظائف و مسئولیت های آنها از یکسو و نارسائی های موجود در عملکرد حسابرسان و استانداردهای حسابرسان و چالش های حرفه حسابرسان از درون و بیرون این حرفه، از سوئی دیگر بر ایجاد سوء تفاهات افزوده و باعث بوجود آمدن فاصله انتظارات در حسابرسان می گردد. لذا لازم است چشم اندازهایی در این حوزه مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

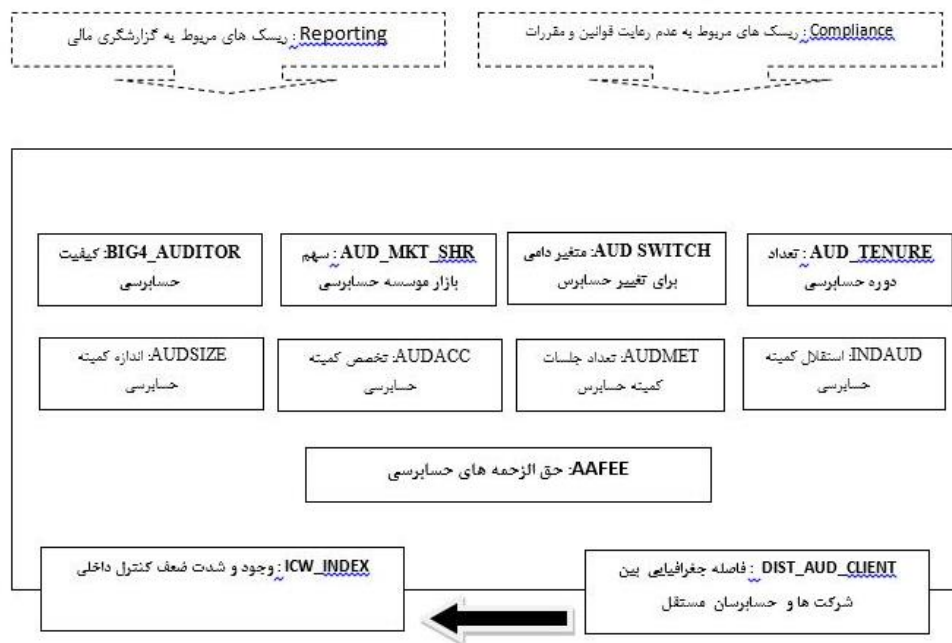
مجتهدزاده و آقایی (۱۳۸۳) در پژوهشی به "بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسان مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان" پرداختند. جامعه آماری پژوهش متشکل از گروه استفاده کنندگان خدمات حسابرسان شامل مدیران، شرکت های سرمایه گذاری و مدیران بخش اعتبارات بانک ها و گروه حسابرسان مستقل بود. نتایج نشان داد که در اغلب موارد تفاوت معنی داری بین دیدگاه ها وجود ندارد.

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این تحقیق از جهت هدف اجرا، روش اجرا، نحوه اجرا، نوع داده، ارتباط بین متغیر و زمان اجرا به صورت زیر بوده است:

روش تحقیق از جهت هدف اجرا: پژوهش حاضر، از جهت هدف اجرا "کاربردی" است.
روش تحقیق از جهت نوع داده: پژوهش حاضر، از جهت نوع داده "کمی" است.
روش تحقیق از نظر زمان اجرا: پژوهش حاضر، از جهت زمان اجرا "مقطعی" است.
روش تحقیق از جهت منطق اجرا: روش تحقیق از جهت منطق اجرا "استقرایی" می‌باشد.
روش تحقیق از جهت نحوه اجرا: روش تحقیق از جهت نحوه اجرا "توصیفی، پیمایشی و از نوع همبستگی" می‌باشد.
مبنای این تحقیق، مقاله لویز و ریچ (۲۰۱۶) می‌باشد که جامعه آماری آن مربوط به خارج از ایران می‌باشد لذا انجام آن در ایران به لحاظ مکانی و حوزه ی اجرا جدید می‌باشد.

مدل مفهومی پژوهش

نمودار ۱ مدل مفهومی پژوهش (منبع: لویز و ریچ، ۲۰۱۶)

فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی اول: بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد.
فرضیه اصلی دوم: ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.
فرضیه فرعی اول: ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.
فرضیه فرعی دوم: ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

جامعه مطالعاتی و نمونه آماری

تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در پایان سال ۱۳۹۴ برابر ۵۳۸ شرکت بوده است.
پیش فرض ها :

- ۱- تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی برون رفت از بورس داشته اند (۵۴)
- ۲- تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش وارد بورس شده اند (۵۶)
- ۳- تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش تغییر در سال مالی داشته اند (۴۸)
- ۴- تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه داشته اند (۱۲۳)
- ۵- تعداد شرکتهایی که سال مالی آنها به ۱۲/۲۹ ختم نمی شود (۵۵)
- ۶- تعداد شرکتهایی که اطلاعات مالی موردنظر آنها در دسترس نبوده است (۸۷)
- جمع جامعه مورد مطالعه ۱۱۵

بنابراین با توجه به موارد بند ۱ الی ۶ تعداد ۱۱۵ شرکت به عنوان نمونه سیستماتیک تحقیق انتخاب شدند و برای هر متغیر این پژوهش تعداد ۳۴۵ داده- سال، جهت آزمون فرضیه های آماری محاسبه شده است.

جدول ۱ مراحل مختلف نمونه گیری

تعداد	مراحل مختلف نمونه گیری
۵۳۸	تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در پایان سال ۱۳۹۴
(۵۴)	تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی برون رفت از بورس داشته اند
(۵۶)	تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش وارد بورس شده اند
(۴۸)	تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش تغییر در سال مالی داشته اند
(۱۲۳)	تعداد شرکتهایی که در قلمرو زمانی پژوهش وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه داشته اند
(۵۵)	تعداد شرکتهایی که سال مالی آنها به ۱۲/۲۹ ختم نمی شود
(۸۷)	تعداد شرکتهایی که اطلاعات مالی موردنظر آنها در دسترس نبوده است
۱۱۵	تعداد شرکتهای نمونه

مدل تحقیق و شیوه اندازه گیری متغیرها

در تحقیق حاضر با توجه به سوال اصلی تحقیق که عبارت است از اینکه آیا فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر معنادار دارد، فرضیه های زیر طراحی شده است:

فرضیه اصلی اول: بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد.

$$ICW\ INDEX_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 DIST\ AUD\ CLIENT_{i,t} + \beta_2 BIG4\ AUDITOR_{i,t} + \beta_3 AUD\ MKT\ SHR_{i,t} + \beta_4 AUD\ SWITCH_{i,t} + \beta_5 AUD\ TENURE_{i,t} + \beta_6 AUDSIZE\ i,t + \beta_7 AUDACC\ i,t + \beta_8 AUDMET\ i,t + \beta_9 INDAUD\ i,t + \beta_{10} AAFEE\ i,t + \epsilon_{i,t}$$

فرضیه اصلی دوم: ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

جهت اظهار نظر در باره فرضیه اصلی دوم، فرضیات فرعی مورد آزمون قرار می گیرند.

فرضیه فرعی اول: ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

$$ICW\ INDEX_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 DIST\ AUD\ CLIENT_{i,t} * Compliance_{i,t} + \beta_2 BIG4\ AUDITOR_{i,t} + \beta_3 AUD\ MKT\ SHR_{i,t} + \beta_4 AUD\ SWITCH_{i,t} + \beta_5 AUD\ TENURE_{i,t} + \beta_6 AUDSIZE\ i,t + \beta_7 AUDACC\ i,t + \beta_8 AUDMET\ i,t + \beta_9 INDAUD\ i,t + \beta_{10} AAFEE\ i,t + \epsilon_{i,t}$$

فرضیه فرعی دوم: ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است

$$ICW_INDEX_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 DIST_AUD_CLIENT_{i,t} * Reporting_{i,t} + \beta_2 BIG4_AUDITOR_{i,t} + \beta_3 AUD_MKT_SHR_{i,t} + \beta_4 AUD_SWITCH_{i,t} + \beta_5 AUD_TENURE_{i,t} + \beta_6 AUDSIZE_{i,t} + \beta_7 AUDACC_{i,t} + \beta_8 AUDMET_{i,t} + \beta_9 INDAUD_{i,t} + \beta_{10} AAFEE_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

که در آن:

ICW_INDEX : وجود و شدت ضعف کنترل داخلی

DIST_AUD_CLIENT : فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابسان مستقل

BIG4_AUDITOR: کیفیت حسابرسی

AUD_MKT_SHR: سهم بازار موسسه حسابرسی

AUD SWITCH: متغیر دامی برای تغییر حسابرس

AUD_TENURE : تعداد دوره حسابرسی

Compliance : ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس

Reporting : ریسک های مربوط به گزارشگری مالی

AUDSIZE: اندازه کمیته حسابرسی

AUDACC: تخصص کمیته حسابرسی

AUDMET: تعداد جلسات کمیته حسابرس

INDAUD: استقلال کمیته حسابرسی

AAFEE: حق الزحمه های حسابرسی

شیوه اندازه گیری متغیرها

متغیر وابسته:

ICW_INDEX : وجود و شدت ضعف کنترل داخلی

متغیر مستقل:

DIST_AUD_CLIENT : فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابسان مستقل

برابر است با فاصله جغرافیایی (کیلومتر) بین موسسه حسابرسی و شرکت صاحبکار، در صورتی که این فاصله از ۲۰۰ کیلومتر بیشتر باشد، برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر است.

متغیرهای کنترلی:

BIG4_AUDITOR: کیفیت حسابرسی

AUD_MKT_SHR: سهم بازار موسسه حسابرسی

AUD SWITCH: متغیر دامی برای تغییر حسابرس

AUD_TENURE : تعداد دوره حسابرسی

AUDSIZE: اندازه کمیته حسابرسی که بیانگر تعداد اعضای کمیته حسابرسی است

INDAUD:

استقلال کمیته حسابرسی: یک متغیر دو ارزشی صفر و یک می باشد و چنانچه نسبت تعداد اعضای هیئت مدیره عضو کمیته حسابرسی (بهجز اعضای غیر موظف) به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی کمتر از ۰/۵ باشد؛ بیانگر استقلال نسبی است و مقدار این متغیر برابر یک و در غیر اینصورت برابر صفر است.

AUDACC:

تخصص کمیته حسابرسی: بیانگر تعداد اعضای کمیته ی حسابرسی است که در زمینه ی حسابداری و حسابرسی و مالی فعالیت دارند و دارای علم و دانش هستند.

AAFEE: لگاریتم حق الزحمه حسابرسی

متغیر تعدیل گر:

Compliance : ریسک مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس

فنون مدیریت ریسک یکی از ابزارهای کارآمد در این زمینه استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی می باشد بنابراین اولین معیار برای اندازه گیری قوانین و مقررات استفاده شده در این تحقیق نسبت حق الزحمه حسابرس به مجموع داراییها می باشد؛

ریسک های مربوط به گزارشگری مالی : Reporting
گزارشگری درست و دقیق برای موفقیت سازمان در همه ی ابعاد حیاتی است. هدف گزارشگری درست و دقیق باید هدایت کننده اصلیه همه ی فعالیتها باشد. به هر حال سیستم کنترلهای داخلی مناسب برای گزارشگری درست و دقیق الزم و ضروری به نظر می رسد (کوزو، ۲۰۰۴). یک معیار برای قابلیت اتکا پایین گزارشگری مالی، ترکیب سه متغیر زیر است: ۱. ضعف های با اهمیت کنترلهای داخلی ۲. ارائه مجدد صورتهای مالی ۳. گزارش مشروط حسابرسی؛

قلمرو مطالعاتی

قلمروتحقیق بسته به ابعاد آن در سه حیطه متفاوت به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

قلمرو زمانی

محدوده زمانی این تحقیق یک دوره ۴ ساله از ابتدای سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۴ را شامل می شود.

قلمرو مکانی

قلمرو مکانی تحقیق شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد .

قلمرو موضوعی

قلمرو موضوعی در تحقیق حاضر، بررسی تاثیر فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابسان مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی می باشد.

روش جمع آوری داده ها

روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق روش کتابخانه ای است. مباحث تئوریک پژوهش از مسیر مطالعه منابع، نشریات؛ منابع داخلی و خارجی موجود در کتابها و استفاده از اینترنت جمع آوری شده است. جمع آوری اطلاعات با استفاده از اطلاعات اولیه شرکتها بوده است؛ یعنی اطلاعات و داده های مورد نیاز تحقیق کلاً از روش کتابخانه ای، با استفاده از نرم افزار ره آورد نوین و با مراجعه به سازمان بورس اوراق بهادار تهران و مطالعه صورتهای مالی اساسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۴ بدست آمده اند. در این باره علاوه بر مطالعه صورتهای مالی اساسی، اطلاعات مربوط به صورتهای مالی از سایت اطلاعاتی بورس مورد استفاده قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده ها

به منظور شناخت بهتر، قبل از این که به آزمون فرضیه های پژوهش پرداخته شود، متغیرهای پژوهش به صورت خلاصه در جدول شماره (۲) مورد بررسی قرار می گیرد. این جدول حاوی شاخص هایی برای توصیف متغیرهای تحقیق می باشد. این شاخص ها شامل، شاخص های مرکزی، شاخص های پراکندگی و شاخص های شکل توزیع است.

جدول ۲ شاخص‌های توصیف کننده متغیرهای پژوهش

میانگین	وجود و شدت ضعف کنترل داخلی	فاصله جغرافیایی بین شرکت‌ها و حسابرسان مستقل	کیفیت حسابرسی	سهم بازار موسسه حسابرسی
میانگین	0/673913	0/100000	0/458696	0/132739
میانه	1/000000	0/000000	0/000000	0/060000
بیشترین	1/000000	1/000000	1/000000	0/260000
کمترین	0/000000	0/000000	0/000000	0/000000
انحراف معیار	0/469290	0/300327	0/498834	0/117913
چولگی	-0/741982	2/666667	0/165784	0/134357
کشیدگی	1/550538	8/111111	1/027484	1/057015
جک-برا	0/452216	0/102121	0/765555	0/732550
احتمال	0/555500	0/925520	0/465500	0/147555
مجموع	310/0000	46/00000	211/0000	61/06000
مجموع انحراف معیار	101/0870	41/40000	114/2152	6/381749
مشاهدات	460	460	460	460
مقاطع	115	115	115	115

میانگین	متغیر دامی برای تغییر حسابرس	تعداد دوره حسابرسی	اندازه کمیته حسابرسی	تخصیص کمیته حسابرسی
میانگین	0/184783	5/069565	3/789130	0/786957
میانه	0/000000	3/000000	3/000000	1/000000
بیشترین	1/000000	18/00000	5/000000	1/000000
کمترین	0/000000	1/000000	3/000000	0/000000
انحراف معیار	0/388544	3/943438	0/954916	0/409904
چولگی	1/624325	1/123110	0/431040	-1/401640
کشیدگی	3/638431	3/910806	1/238298	2/964596
جک-برا	0/215545	0/112255	0/732545	0/152450
احتمال	0/845550	0/895454	0/175545	0/854425
مجموع	85/00000	2332/000	1743/000	362/0000
مجموع انحراف معیار	69/29348	7137/774	418/5457	77/12174
مشاهدات	460	460	460	460
مقاطع	115	115	115	115

حق الزحمه های حسابرسی	استقلال کمیته حسابرسی	تعداد جلسات کمیته حسابرس	
6/354261	0/926087	1/021739	میانگین
6/590000	1/000000	1/000000	میانه
8/250000	1/000000	2/000000	بیشترین
3/470000	0/000000	0/000000	کمترین
0/715661	0/261914	0/852757	انحراف معیار
-0/796849	-3/257180	-0/041407	چولگی
4/319441	11/60922	1/379359	کشیدگی
0/824555	0/255450	0/545580	جک-برا
0/185544	0/754550	0/465550	احتمال
2922/960	426/0000	470/0000	مجموع
235/0866	31/48696	333/7826	مجموع انحراف معیار
460	460	460	مشاهدات
115	115	115	مقاطع

آزمون نرمال بودن متغیر وابسته

متغیر وابسته دارای توزیع نرمال می باشد $H_0 =$

متغیر وابسته دارای توزیع نرمال نمی باشد $H_1 =$

با توجه به آنکه سطح احتمال آماره جک برا بیش از ۵ درصد است نمی توان فرض صفر این آماره را رد نمود پس داده های متغیرهای مورد نظر نرمال می باشند.

آزمون پایایی متغیرها

قبل از برآورد مدل بایستی داده ها مورد تحلیل قرار گیرد که از مهمترین این تحلیل ها، بررسی پایایی متغیرهای مورد بررسی است. برای تعیین پایایی از آزمون ریشه واحد استفاده شده است. در این قسمت تنها جدول مربوط به آزمون ریشه واحد وجود و شدت ضعف کنترل داخلی پرداخت شده است سایر نتایج مربوط به سایر متغیرها نیز به همین گونه است. در جدول (۳) ۴۶۰ سال شرکت مورد آزمون ریشه واحد داده های ترکیبی طی دوره ۹۴-۱۳۹۱ قرار گرفته است.

جدول ۳ آزمون ریشه واحد وجود و شدت ضعف کنترل داخلی

روش	مقدار آماره آزمون	مقدار احتمال	تعداد مقاطع	تعداد مشاهدات
فرضیه صفر: وجود ریشه واحد (فرایند ریشه واحد مشترک)				
لوین، لین و چاو	-4/01481	0/0000	14	42
فرضیه صفر: وجود ریشه واحد (فرایند ریشه واحد تکی)				
ADF-فیشر (آزمون کای دو)	24/0550	0/0000	14	42
F-فیشر	28/3019	0/0000	10	30

در جدول (۳)، فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد با در نظر گرفتن فرایند ریشه واحد مشترک و توسط روش لوین، لین و چاو، همچنین آزمون روش ADF فیشر و همین طور روش PP فیشر با تعداد ۱۱۵ مقطع و ۴۶۰ مشاهده همگی در سطح ۵ درصد رد می شود. نتایج آزمون ریشه واحد بر روی تمامی متغیرها بیان کننده عدم وجود ریشه واحد است.

آزمون F لیمر و هاسمن

بعد از اطمینان از پایا بودن داده ها الگوی مورد نظر در دوره زمانی (۹۴-۱۳۹۱) برای ۱۱۵ شرکت تخمین زده می شود برای تخمین الگوی های مربوط به هر فرضیه با استفاده از نرم افزار EViews9، انجام آزمون های F مقید جهت تشخیص داده های تابلویی و هاسمن برای بکارگیری اثرات ثابت یا تصادفی ضروری است. بر اساس مفاهیم اقتصاد سنجی وقتی یک مدل رگرسیونی برآورد می گردد ضرایب برآورد شده بیان کننده میانگین تمامی ضرایب ممکن است بنابراین ضریب شیب برآورد شده بیان کننده متوسط تاثیر متغیر توضیحی بر متغیر وابسته است. قبل از انجام تخمین ابتدا باید آزمون های مختلفی برای تعیین وجود عرض از مبدا و نوع آن در تخمین ونیز وجود واریانس ناهمسانی صورت گیرد. در ابتداء برای تعیین وجود یا عدم عرض از مبدا جداگانه برای هر یک از شرکت ها از آماره F استفاده می شود. از آنجایی که F محاسباتی هر سه صنعت در سطح احتمال ۹۵ درصد از F محاسباتی جدول بیشتر است فرضیه صفر مبنی بر روش ترکیب داده ها، رد شده و فرضیه مقابل یعنی وجود قابلیت در روش داده های تابلویی پذیرفته می شود.

فرض صفر: روش ترکیب داده ها برای برآورد مناسب است.

فرض مقابل: روش داده های تابلویی برای برآورد مناسب است.

جدول ۴ آزمون F لیمر فرضیه های پژوهش

فرضیه	آماره F	درجه آزادی	احتمال	نتیجه
اصلی اول	4/102311	(114,335)	0/0000	داده های تابلویی
فرعی اول	5/913090	(114,335)	0/0000	داده های تابلویی
فرعی دوم	5/764527	(114,335)	0/0000	داده های تابلویی

همانطور که جدول (۴) نشان می دهد برای انتخاب بین روش داده های ترکیبی از آزمون F لیمر استفاده شده است. با توجه به اینکه سطح معناداری حاصل از این آزمون در مورد کلیه مدل های تحقیق، کمتر از ۰/۰۵ به دست آمد، برای تخمین الگو از روش داده های تابلویی استفاده خواهد شد. با توجه به نتایج بدست آمده، روش داده های تابلویی برای مدل فرضیه ها پذیرفته شده است. بعد از تعیین وجود عرض از مبدا جداگانه برای هر مقطع، این پرسش مطرح می شود که این عرض از مبدا باید به صورت اثرات ثابت در نظر گرفته شود و یا به صورت اثرات تصادفی؟ بنابراین در تحلیل های رگرسیونی داده های ترکیبی موضوع برآورد بر اساس روش اثر تصادفی و یا اثر ثابت نیز مطرح می باشد. از پیش نمی توان بصورت قاطع در مورد انتخاب مدل اثر تصادفی از اثر ثابت قضاوت نمود. با توجه به این که در آزمون F لیمر روش داده های ترکیبی پذیرفته نشده آزمون هاسمن انجام می-شود بر اساس محاسبات انجام شده، برای تمامی فرضیه ها روش اثرات ثابت مناسب تر است.

فرض صفر: روش اثرات تصادفی برای برآورد مناسب است

فرض مقابل: روش اثرات ثابت برای برآورد مناسب است

جدول ۵ آزمون هاسمن فرضیه های پژوهش

فرضیه	آماره کای اسکوار	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه
اصلی اول	91/511938	10	0/0000	اثرات ثابت
فرعی اول	81/436364	10	0/0000	اثرات ثابت
فرعی دوم	60/869241	10	0/0000	اثرات ثابت

تجزیه و تحلیل به تفکیک هر فرضیه

در تحقیق حاضر با توجه به سوال اصلی تحقیق که عبارت است از اینکه آیا فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان - مستقل با ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر معنادار دارد، فرضیه های زیر طراحی شده است:

فرضیه اصلی اول

بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد.

$$ICW\ INDEX_{i;t} = \beta_0 + \beta_1 DIST\ AUD\ CLIENT_{i;t} + \beta_2 BIG4\ AUDITOR_{i;t} + \beta_3 AUD\ MKT\ SHR_{i;t} + \beta_4 AUD\ SWITCH_{i;t} + \beta_5 AUD\ TENURE_{i;t} + \beta_6 AUDSIZE\ i;t + \beta_7 AUDACC\ i;t + \beta_8 AUDMET\ i;t + \beta_9 INDAUD\ i;t + \beta_{10} AAFEE\ i;t + \epsilon_{i;t}$$

جدول ۶ تخمین ضرایب مدل فرضیه اصلی اول

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	-0/020048	0/162484	-0/123384	0/9019
فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل	0/035898	0/006076	5/908429	0/0000
کیفیت حسابرسی	-0/315669	0/032370	9/751756	0/0000
سهم بازار موسسه حسابرسی	-1/770663	1/355334	-1/306441	0/1923
متغیر دامی برای تغییر حسابرسی	0/030798	0/002957	10/41610	0/0000
تعداد دوره حسابرسی	0/026762	0/004013	6/669084	0/0000
اندازه کمیته حسابرسی	0/187341	0/024996	7/494877	0/0000
تخصص کمیته حسابرسی	-0/215005	0/053162	-4/044339	0/0001
تعداد جلسات کمیته حسابرسی	0/031685	0/029977	1/056968	0/2913
استقلال کمیته حسابرسی	-0/010786	0/000870	-12/40011	0/0000
حق الزحمه های حسابرسی	-0/013123	0/002189	-5/995888	0/0000
ضریب تعیین	۰/۷۹	دوربین واتسون	۲/۰۲	
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۷۲	سطح احتمال F	۰۰۰/۰	

در این قسمت نتایج مربوط به تخمین مدل را بررسی می نماییم. برای معنا داری مدل مورد برازش باید به قسمت سطح احتمال آماره F مراجعه کرد. جدول فوق نشان می دهد کمتر از ۵ درصد است پس نتیجه می گیریم که مدل به طور کلی از لحاظ آماری مورد قبول است، و مقدار بالای آماره فیشر (F) بیانگر این مطلب است که رابطه قوی ای میان متغیرها در این مدل وجود دارد. همانگونه که ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، موید قدرت بالای توضیح دهندگی مدل است. از مقدار ارائه شده آماره دوربین واتسون که می توان عدم همبستگی در مدل مذکور را تایید نمود هرچند بدلیل کوتاه بودن دوره زمانی نیازی به بررسی این آماره نمی باشد. حال با توجه به تایید معناداری کل مدل مورد برازش به تحلیل معناداری هر یک از متغیرهای توضیحی پرداخته می شود. همانگونه که در جدول زیر مشاهده می شود برای هر متغیر ضریب، خطای استاندارد، آماره t و در نهایت مقدار p آورده شده است. برای معناداری هر یک از متغیرها در مدل به ستون p یا همان سطح معنا داری مراجعه می شود. حال با توجه به مقدار p در صورتی که خطای دلخواه یا همان α با مقادیر p مقایسه شود، می توان معناداری هر یک از متغیرها را بررسی کرد.

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می شود فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضریب ۰/۰۳۵۸۹ بر متغیر وابسته یعنی وجود و شدت ضعف کنترل داخلی تاثیر مثبت دارد به عبارتی با افزایش فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل میزان وجود و شدت ضعف کنترل داخلی افزایش می یابد.

فرضیه اصلی دوم

ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

جهت اظهار نظر در باره فرضیه اصلی دوم، فرضیات فرعی مورد آزمون قرار می گیرند.

فرضیه فرعی اول

ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

$$ICW\ INDEX_{i;t} = \beta_0 + \beta_1 DIST\ AUD\ CLIENT_{i;t} * Compliance_{i;t} + \beta_2 BIG4\ AUDITOR_{i;t} + \beta_3 AUD\ MKT\ SHR_{i;t} + \beta_4 AUD\ SWITCH_{i;t} + \beta_5 AUD\ TENURE_{i;t} + \beta_6 AUDSIZE_{i;t} + \beta_7 AUDACC_{i;t} + \beta_8 AUDMET_{i;t} + \beta_9 INDAUD_{i;t} + \beta_{10} AAFEE_{i;t} + \epsilon_{i;t}$$

جدول ۷ تخمین ضرایب مدل فرضیه فرعی اول

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	-0/008084	0/164692	-0/049086	0/9609
ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل	0/330031	0/019497	16/92705	0/0000
کیفیت حسابرسی	-0/328716	0/032285	-10/18154	0/0000
سهم بازار موسسه حسابرسی	-1/807949	1/347066	-1/342139	0/1805
متغیر دامی برای تغییر حسابرس	0/035678	0/029336	1/216177	0/2248
تعداد دوره حسابرسی	0/028141	0/004127	6/819265	0/0000
اندازه کمیته حسابرسی	0/190174	0/025629	7/420250	0/0000
تخصص کمیته حسابرسی	-0/230769	0/053458	-4/316849	0/0000
تعداد جلسات کمیته حسابرس	0/036099	0/030920	1/167505	0/2438
استقلال کمیته حسابرسی	-0/006832	0/000835	-8/181556	0/0000
حق الزحمه های حسابرسی	-0/005692	0/002260	-2/518327	0/0312
ضریب تعیین	0/79	دوربین واتسون	0/02	
ضریب تعیین تعدیل شده	0/72	سطح احتمال F	0/000	

در این قسمت نتایج مربوط به تخمین مدل را بررسی می نماییم. برای معنا داری مدل مورد برازش باید به قسمت سطح احتمال آماره F مراجعه کرد. جدول فوق نشان می دهد کمتر از ۵ درصد است پس نتیجه می گیریم که مدل به طور کلی از لحاظ آماری مورد قبول است، و مقدار بالای آماره فیشر (F) بیانگر این مطلب است که رابطه قوی ای میان متغیرها در این مدل وجود دارد. همانگونه که ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، موید قدرت بالای توضیح دهنده گی مدل است. از مقدار ارائه شده آماره دوربین واتسون که می توان عدم همبستگی در مدل مذکور را تایید نمود هرچند بدلیل کوتاه بودن دوره زمانی نیازی به بررسی این آماره نمی باشد. حال با توجه به تایید معناداری کل مدل مورد برازش به تحلیل معناداری هر یک از متغیرهای توضیحی پرداخته می شود. همانگونه که در جدول زیر مشاهده می شود برای هر متغیر ضریب، خطای استاندارد، آماره t و در نهایت مقدار p آورده شده است. برای معناداری هر یک از متغیرها در مدل به ستون p یا همان سطح معناداری مراجعه می شود. حال با توجه به مقدار p در صورتی که خطای دلخواه یا همان α با مقادیر p مقایسه شود، می توان معناداری هر یک از متغیرها را بررسی کرد.

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می شود ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضریب ۰/۳۳ بر متغیر وابسته یعنی وجود و شدت ضعف کنترل داخلی تاثیر مثبت دارد به عبارتی با افزایش ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل میزان وجود و شدت ضعف کنترل داخلی افزایش می یابد.

فرضیه فرعی دوم

ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

$$ICW\ INDEX_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 DIST\ AUD\ CLIENT_{i,t} * Reporting_{i,t} + \beta_2 BIG4\ AUDITOR_{i,t} + \beta_3 AUD\ MKT\ SHR_{i,t} + \beta_4 AUD\ SWITCH_{i,t} + \beta_5 AUD\ TENURE_{i,t} + \beta_6 AUDSIZE_{i,t} + \beta_7 AUDACC_{i,t} + \beta_8 AUDMET_{i,t} + \beta_9 INDAUD_{i,t} + \beta_{10} AAFEE_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

جدول ۸ تخمین ضرایب مدل فرضیه فرعی دوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	-0/074523	0/163297	-0/456361	0/6484
ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل	0/470865	0/074816	6/293684	0/0000
کیفیت حسابرسی	-0/111250	0/033028	-3/368379	0/0012
سهم بازار موسسه حسابرسی	-0/786760	1/373046	-0/573004	0/5670
متغیر دامی برای تغییر حسابرس	0/003141	0/028982	0/108369	0/9138
تعداد دوره حسابرسی	0/029337	0/004290	6/838455	0/0000
اندازه کمیته حسابرسی	0/178219	0/026346	6/764618	0/0000
تخصص کمیته حسابرسی	-0/243536	0/052578	-4/631884	0/0000
تعداد جلسات کمیته حسابرس	0/050894	0/031723	1/604329	0/1096
استقلال کمیته حسابرسی	-0/118300	0/007816	-15/13549	0/0000
حق الزحمه های حسابرسی	-0/002074	0/000235	-8/821132	0/0000
ضریب تعیین	0/809	دوربین واتسون	2/02	
ضریب تعیین تعدیل شده	0/640	سطح احتمال F	0/000	

در این قسمت نتایج مربوط به تخمین مدل رابرسی می نماییم. برای معنا داری مدل مورد برازش باید به قسمت سطح احتمال آماره F مراجعه کرد. جدول فوق نشان می دهد کمتر از ۵ درصد است پس نتیجه می گیریم که مدل به طور کلی از لحاظ آماری مورد قبول است، و مقدار بالای آماره فیشر (F) بیانگر این مطلب است که رابطه قوی ای میان متغیرها در این مدل وجود دارد. همانگونه که ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، موید قدرت بالای توضیح دهندگی مدل است. از مقدار ارائه شده آماره دوربین واتسون که می توان عدم همبستگی در مدل مذکور را تایید نمود هرچند بدلیل کوتاه بودن دوره زمانی نیازی به بررسی این آماره نمی باشد. حال با توجه به تایید معناداری کل مدل مورد برازش به تحلیل معناداری هر یک از متغیرهای توضیحی پرداخته می شود. همانگونه که در جدول زیر مشاهده می شود برای هر متغیر ضریب، خطای استاندارد، آماره t و در نهایت مقدار p آورده شده است. برای معناداری هر یک از متغیرها در مدل به ستون p یا همان سطح معنا داری مراجعه می شود. حال با توجه به مقدار p در صورتی که خطای دلخواه یا همان α با مقادیر p مقایسه شود، می توان معناداری هر یک از متغیرها را بررسی کرد.

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می شود ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل با ضریب ۰/۴۷۱ بر متغیر وابسته یعنی وجود و شدت ضعف کنترل داخلی تاثیر مثبت دارد به عبارتی با افزایش ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل میزان وجود و شدت ضعف کنترل داخلی افزایش می یابد.

جدول ۹ خلاصه یافته های حاصل از بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش

تایید	بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد.	فرضیه اصلی اول
تایید	ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.	فرضیه اصلی دوم
تایید	ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.	فرضیه فرعی اول
تایید	ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.	فرضیه فرعی دوم

نتایج حاصل از پژوهش

نتایج فرضیه اصلی اول

"بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد".

با توجه به آزمونها و تحلیل هایی که از راه رگرسیون و همبستگی که انجام شد، به این نتیجه رسیدیم که فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل بر ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر معنادار دارد و با توجه به ضریب مثبت متغیر فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل، وجود رابطه ی مستقیم بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی استنتاج می شود. چن و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با توجه به ادبیات موجود در زمینه کیفیت حسابرسی به بررسی این موضوع پرداخته خواهد شد که "آیا دوره تصدی حسابرس و نزدیکی جغرافیایی حسابرس به مشتری با نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی حسابرسی ارتباط دارد یا خیر؟" در این تحقیق با استفاده از ۲۴۲۱۷ مشاهده برای دوره ۲۰۰۴-۲۰۱۲ نشان داده شد که شرکت هایی که با دوره تصدی طولانی حسابرس و نزدیکی جغرافیایی حسابرسان نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی حسابرسی کمتر است. علاوه بر این، ارتباط مثبتی بین فاصله جغرافیایی حسابرس و مشتری و نقاط ضعف بیشتر با اهمیت کنترل داخلی حسابرسی برای دوره تصدی حسابرسی طولانی تر ضعیف تر است. که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر در یک راستا می باشد.

نتایج فرضیه اصلی دوم

"ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است".

با توجه به آزمونها و تحلیل هایی که از راه رگرسیون و همبستگی که انجام شد، و بر اساس نتایج حاصل از بررسی فرضیات فرعی، به این نتیجه رسیدیم که ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات مشتمل بر ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس و ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است، دان لی (۲۰۱۰) در تحقیق خود بیان کرده اند که حسابرسان در حسابرسی های طولانی دچار یک نوع حس وفاداری می شوند و این به نوبه خود صلاحیت حسابرسان را برای انجام یک حسابرسی با کیفیت و اثر بخش زیر سؤال می برد. همچنین وی با انجام تحقیقی در "رابطه با طول مدت ارتباط حسابرس- صاحبکار و ارتباط آن با گزارشگری محافظه کارانه" به این نتیجه رسید که در شرکت های بزرگ و شرکت هایی که از سوی حسابرس کنترل و مراقبت می شوند این ارتباط مثبت است، اما در مورد شرکت هایی که از سوی حسابرسان مراقبت شدید نمی شوند، این ارتباط منفی است که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر در یک راستا می باشد.

نتایج فرضیه فرعی اول

"ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است".

با توجه به آزمونها و تحلیل هایی که از راه رگرسیون و همبستگی انجام شد، به این نتیجه رسیدیم که فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل در تعامل ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس بر ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر معنادار دارد و با توجه به ضریب مثبت متغیر فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل در تعامل ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر اساس نسبت حق الزحمه حسابرس و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است، لویز و ریچ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان "فاصله جغرافیایی و شهری گزارش کنترل داخلی" به این موضوع پرداخته اند. آنها بیان کرده اند که تحقیقات قبلی عوامل مختلف موثر بر عملکرد حسابرس هنگام بررسی سیستم کنترل داخلی یک شرکت را بررسی کرده اند. با این حال، یکی از عوامل که نسبتاً ناشناخته باقی مانده فاصله جغرافیایی بین حسابرسان و مشتریان آنها است لذا در این تحقیق به بررسی اینکه آیا فاصله جغرافیایی بین شرکت حسابرسی و شرکت حسابرسی شونده نقش مهمی در احتمال وقوع و شدت ضعف کنترل داخلی در طول حسابرسی می پردازد. در این تحقیق شواهدی از ارتباط مثبت بین افشای استثنا کنترل داخلی و فاصله را نشان داده است و همچنین نشان می دهد که دقت حسابرسی برای مشتریان با فاصله جغرافیایی دورتر بیشتر است. که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر در یک راستا می باشد.

نتایج فرضیه فرعی دوم

"ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است".

با توجه به آزمونها و تحلیل هایی که از راه رگرسیون و همبستگی انجام شد، به این نتیجه رسیدیم که فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل در تعامل ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر معنادار دارد و با توجه به ضریب مثبت متغیر فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل در تعامل ریسک های مربوط به گزارشگری مالی، وجود رابطه ی مستقیم بین فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل در تعامل ریسک های مربوط به گزارشگری مالی و ضعف کنترل داخلی حسابرسی استنتاج می شود. لذا می توان گفت ریسک های مربوط به گزارشگری مالی بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است، چان و همکاران (۲۰۰۶) دریافته اند که حسابرسان محلی در چین به احتمال زیاد به گزارش مطلوب در نهادهای متعلق به دولت های محلی دست می یابند. این یافته نشان می دهد که استفاده از حسابرسان از لحاظ فاصله جغرافیایی نزدیک می تواند در استقلال حسابرسان تاثیر گذار باشد. که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر در یک راستا می باشد.

نتیجه گیری

این پژوهش به دنبال یافتن تأثیر فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل بر ضعف کنترل داخلی حسابرسی بوده است. با توجه به نتایج رگرسیون نتایج زیر حاصل گردید:

- ۱- فاصله جغرافیایی شرکت ها با حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی رابطه وجود دارد.
- ۲- ریسک های مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات بر روابط بین فاصله جغرافیایی بین شرکت ها و حسابرسان مستقل و ضعف کنترل داخلی حسابرسی تاثیر گذار است.

نتایج پژوهش حاضر تا حدودی با مبانی نظری و پیشینه پژوهش در یک راستا می باشد، تحقیقات اخیر شرکت های بزرگ نشان می دهد که مزایای اطلاعاتی و دسترسی آسانتر به پرسنل مشتری اجازه می دهد حسابرسان تصمیمات گزارشگری مالی بهتری بگیرند (چوی و همکاران، ۲۰۱۲). این به معنی یک ارتباط معکوس بین فاصله حسابرس و مشتری و کنترل داخلی با کیفیت می باشد. با این حال نزدیکی جغرافیایی همچنین احتمال روابط سیاسی و اقتصادی را افزایش می دهد (چان و همکاران، ۲۰۰۶). که می تواند به نوبه خود استقلال حسابرس را خدشه دار نماید. این استدلال دلالت بر ارتباط مستقیم بین فاصله حسابرس-مشتری و کیفیت کنترل داخلی به دلیل استقلال حسابرس برای مشتریان راه دور می باشد. بررسی اثر پراکندگی شرکت در سراسر کشور، تجزیه و تحلیل جداگانه ای در نمونه های روستایی، نیمه شهری و شهری شهرداری بر اساس نزدیکی شهرداری به مراکز جمعیتی انجام گرفته است. این تجزیه و تحلیل نشان می دهد که یافته ها نشان می دهند که برای شهرداری روستایی که به دور از شهرهای بزرگ واقع شده اند رابطه قویتری وجود دارد. این مفهوم استقلال حسابرس را بهبود می بخشد. با این حال یافته ها نشان می دهد که منابع کمتری برای بهره برداری از سیستم کنترل داخلی در دسترس شهرداری های مکان روستایی وجود دارد. علاوه بر آن کیفیت گزارشگری شهرداری در مناطق کوچک شهری می تواند توسط محدودیت های تحت تاثیر در بازار حسابرسی قرار گیرد (جنسن و همکاران، ۲۰۱۵). لویز و ریچ (۲۰۱۶) شواهدی از ارتباط مثبت بین افشای استثنا کنترل داخلی و فاصله را نشان داده است و همچنین نشان می دهد که دقت حسابرسی برای مشتریان با فاصله جغرافیایی دورتر بیشتر است.

منابع

۱. آقایی، محمد علی؛ ناظمی اردکانی، مهدی، (۱۳۹۱)، "تخصص حسابرس در صنعت و مدیریت افلام تعهدی اختیاری"، دانش حسابرسی، شماره ۴۶، صص ۴-۱۷.
۲. انصاری، عبدالمهدی؛ کمالی کرمانی، نرجس؛ طالبی نجف آبادی، عبدالحسین، (۱۳۹۱)، "بررسی تأثیر انجام همزمان خدمات حسابرسی و غیرحسابرسی بر استقلال حسابرس از دیدگاه دانشجویان و تحلیل گران بورس اوراق بهادار"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۳۶، صص ۵۳-۷۳.
۳. بنی مهد، بهمن؛ مرادزاده فرد، مهدی؛ زینالی، مهدی، (۱۳۹۲)، "رابطه بین تغییر حسابرس مستقل و تغییر اظهارنظر حسابرسی"، مجله دانش حسابداری، شماره ۱۴، صص ۹۱-۱۰۸.
۴. بهمن، اکرم، (۱۳۹۴)، "شناسایی چالش های اجرای حسابرسی سازمان های دولتی از دیدگاه حسابرسان و مدیران دیوان محاسبات کشور"، پنجمین کنفرانس ملی و سومین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت، تهران، شرکت خدمات برتر.
۵. خلیل زاده، محمد؛ بادآور نهندی، یونس؛ دیانته دیلمی، زهرا، (۱۳۹۱)، "بررسی تأثیر دوره تصدی حسابرس بر ویژگیهای کیفی سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۳.
۶. رمضان، علی اکبر؛ بنی مهد، بهمن؛ رویایی، رمضانعلی، (۱۳۹۴)، "سهم بازار حسابرسی و اظهار نظر حسابرس: شواهدی از بخش خصوصی حسابرسی"، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۱۳، صص ۷۷-۸۵.
۷. شورورزی، محمدرضا؛ زنده دل، احمد؛ قاسمپور انارکی، سینا، (۱۳۹۱)، "تأثیر تصدی طولانی بر استقلال حسابرس"، پژوهش های تجربی حسابداری مالی، شماره ۴، صص ۱۳۴-۱۶۲.
۸. شیبانی فر، فاضل؛ صالحی آسفیجی، نورالله، (۱۳۹۴)، "بررسی عوامل موثر بر فاصله انتظارات در حسابرسی با توجه به چالش های حسابرسی از درون و بیرون این حرفه"، همایش سراسری مباحث کلیدی در علوم مدیریت و حسابداری، گرگان، گروه آموزش و پژوهش شرکت مهندسی عمران بنای تدبیر، مرکز آموزش علمی و کاربردی هلال احمر استان گلستان.
۹. صفرنژاد بروجنی، امین؛ رجبی، روح اله، (۱۳۹۴)، "عوامل مؤثر بر قدرت حرفه های حسابرسی مستقل"، چهارمین کنفرانس ملی و دومین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت، تهران، شرکت خدمات برتر.
۱۰. طالب تبار آهنگر، میثم، (۱۳۹۰)، "رابطه بین ویژگی های هیات مدیره و حق الزحمه حسابرسی"، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حسابرسی، دانشگاه مازندران دانشکده علوم اقتصادی و اداری.

۱۱. عزیزی، اصغر، (۱۳۸۹)، "تبیین رابطه بین مدیریت سود و کیفیت حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
۱۲. مجتهد زاده، ویدا ؛ آقایی، پروین، (۱۳۸۳)، "عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان"، فصل نامه بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۸، صص ۵۳.
13. Chan, K. H, Lin, K. Z, Mo, P. L, (2006), "A political-economic analysis of auditor reporting and auditor switches". *Review of Accounting Studies*, 11, 21-48.
14. Choi, J, H, Kim, J, B, Qiu, A. A, Zhang, Y, (2012), "Geographic proximity between auditor and client: How does it impact audit quality?", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 31(2), 43-72.
15. Dan, li, (2010). "Does auditor tenure affect accounting conservatism? Further evidence". *J. Accounting. Public policy* 29, pp 226-241.
16. Deangelo, L, E, (1981). "Auditor Size and Audit Quality". *Journal of Accounting and Economics*, Vol, 3, No, 3, pp. 183-199.
17. Fraeise, N, L, A. A, (2005), "Gramling, Toward Improved Internal Controls", *The CPA Journal* (June): 26-29.
18. Healy, P, M, Palepu, K, G, (2003), "How the Quest for efficiency corroded the market". *Harvard business Review* (July). pp 76- 85.
19. Javaheri, E, (2006), "Sarbanes-Oxley", *Hesabras*, No. 35, pp. 83-85. [In Persian].
20. Jensen, K, Kim, J, M, Yi, H, (2015), "The geography of US auditors: Information quality and monitoring costs by local versus non-local auditors". *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 44(3), 513-549.
21. Kend, M, (2008), "Client industry audit expertise: towards a better understanding". *Pacific Accounting Review*, Vol 20, pp. 49-62.
22. Kimberly, A, Brian, W, Mayhew, (2004), "Audit Firm Industry Specialization and Client Disclosure Quality". *Review of Accounting Studies*, 9, 35-58.
23. Kravet, T, Shevlin, T, (2010), "Accounting restatements and information risk". *Review of Accounting Studies* 15 (2), 264-294.
24. López, D, M, Rich, K, T, (2016), "Geographic distance and municipal internal control reporting", *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting* <http://dx.doi.org/10.1016/j.adiac.08.003>.
25. Mikko, W, (2011), "On the pricing effect of earning quality", Department of Accounting, Accounting Masters thesis, Alto University, School of Economics, pp: 89-101.
26. William, T, A, Arthur, S, G, (2002), "Threats and Safeguards in The Determinations of Auditor Independence".

بررسی تاثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs)

محمدحسین عبدالرحیمیان^۱، سید احمد میرجعفری اردکانی^{۲*}

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه میبد

۲- (نویسنده مسئول)، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت مالی_مهندسی مالی و مدیریت ریسک، دانشگاه علم و هنر یزد
(seyedahmadmirjafariardakani@Yahoo.com)

چکیده

در دنیای امروز لازمه ی تداوم فعالیتها و حفظ قدرت رقابتی توجه به مشتریان می باشد که به دلیل ارتباط مستقیمی که با اقدامات سازمان دارند، منبع ارزشمندی برای فرصتها و تهدیدات و سوالات عملیاتی مرتبط با صنعت مربوطه هستند. مدیریت ارتباط با مشتریان تلاش سازمانی در جهت به دست آوردن و حفظ مشتری است، مشتریان هسته یک کسب و کار هستند و موفقیت یک شرکت به مدیریت موثر روابط با آنان وابسته است. مدیریت ارتباط با مشتری بر ساختن روابط بلند مدت و با ثبات که بر ارزش مشتری و شرکت می افزاید، تمرکز می نماید. مدیریت ارتباط با مشتری استراتژی است که برای کسب آگاهی بیشتر در مورد نیازها و رفتار مشتریان و ارتباط بیشتر با آنان استفاده می شود. روابط خوب با مشتری رمز موفقیت در کسب و کار است. روشی جهت شناسایی مشتریان و راضی نگه داشتن و تبدیل آنها به مشتریان همیشگی است و شناخت درست و حفظ مشتریان از عوامل اثر گذار در دنیای رقابت امروز می باشد. هدف این مقاله بررسی تاثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) می باشد. در این مقاله برای جمع آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای و جستجو از طریق منابع الکترونیک به منظور بررسی ادبیات موضوع، پیشینه تحقیق، پرداخته شده و در ادامه نیز روش پژوهش و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها بیان شده است. نتایج به دست آمده نشان داد که مدیریت رابطه با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) تاثیر مثبت و معنادار وجود دارد.

کلمات کلیدی: مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)، عملکرد مالی، کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs).

مقدمه

مشتری مداری و رضایت مشتری از مباحث جدید در جهان امروز است. نگرش بازاریابی، ابتدا از تولید مداری و محوریت تولید آغاز و به فروش مداری و در نهایت با استفاده از فناوری اطلاعات به مشتری مداری، تبدیل شده است. سابقه مدیریت ارتباط با مشتری و پیاده سازی آن به صورت امروزی به دهه ۱۹۹۰ بر می گردد. بحث اینکه سازمان چگونه به جذب مشتری بپردازد یا اینکه چگونه مشتری ها فعلی خود را حفظ و به آنها خدمات بهتری ارائه کند، بحث فناوری اطلاعات و ابزار جدی فراهم شده توسط این فناوری باعث شده تا مدیریت ارتباط با مشتریان به مبحثی نو و داغ در مهندسی مدیریت تبدیل شود. یا به کار گیری فناوری اطلاعات در رقابت مدیریت ارتباط با مشتریان، روش های جدیدی برای افزایش سود دهی سازمان و کاهش هزینه های آن در رابطه با مشتری پدید آمده است (مذهب، ۱۳۹۳).

اهمیت پژوهش

در گذشته، مشتریان از تولیدکننده تحویل به موقع، کیفیت خوب، ارزانی کالا و خدمات پس از فروش را انتظار داشتند. تجارت، رابطه محور بود و واسطه‌ها در زنجیره توزیع، قدرتمند بودند، اما امروزه، سازمان‌ها در محیط‌های پویا و پیچیده فعالیت می‌کنند، رقابت بین سازمان‌ها افزایش یافته، چرخه عمر محصولات کاسته شده و دوره عمر سازمان‌ها سریع‌تر به مرحله افول خویش می‌رسد در موارد بسیاری، تولیدکنندگان کالاهایی با کیفیت مشابه تولید می‌کنند و این مشتری است که تصمیم خرید را می‌گیرد. (میرحسینی و همکاران، ۲۰۱۵). نگرش شرکت‌ها به لحاظ گسترش و افزایش فضای رقابتی، ناگزیر به سوی افزایش رضایت مشتری و کسب سود بیشتر متمرکز شده است. با گذر از اقتصاد سنتی و شدت یافتن رقابت در ابعاد نوین، مشتری به صورت رکن اصلی و محور تمام فعالیت‌های سازمان‌ها درآمده است؛ به نحوی که از دیدگاه رقابتی، بقا و تداوم حیات سازمان‌ها در گرو شناسایی و جذب مشتریان جدید و حفظ مشتریان موجود است همچنین هزینه‌های جذب مشتریان جدید پنج برابر بیشتر از حفظ مشتریان موجود است. این امر بدین معناست که به جای متمایز ساختن محصولات، سازمان‌ها باید مشتریان را بشناسند و از تاکید بر افزایش سهم بازار به افزایش سهم مشتری تغییر جهت دهند. با توجه به قانون $80/20$ ، 20% مشتریان در 80% درصد فروش سازمان سهیم هستند، این امر نشانگر لزوم حفظ روابط بلند مدت با مشتریان سودآور به منظور حداکثر سازی سود است (الجنندرا، ۲۰۰۷).

در سال‌های اخیر با افزایش انتظارات مشتریان و مشتری مداری، مدیریت ارتباط با مشتری به عنوان یک ضرورت انکار ناپذیر برای موفقیت کسب و کار قلمداد می‌شود. امروزه وابستگی زیادی بین فروشنده و خریدار به وجود آمده است که مشتریان توقع تولید کالای خودشان را دارند و در این میان شرکتها نیازمند تکنولوژی و... که به وسیله آن نوآوری‌های جدید را جهت بهبود و جلب توجه نظر مشتریان به وجود آورند. مدیریت ارتباط با مشتری در واقع طراحی ساختار سازمان برای ایجاد ارزش متقابل از طریق این فرآیند است (توحیدی و جباری، ۲۰۱۲: ۵۶۸).

این پژوهش به بررسی اثرات مدیریت ارتباط با مشتری بر روی عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌پردازد که توجه به آن باعث بهبود در عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌گردد. با رشد و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط و افزایش ارتباطات، شرکتها مدیریت ارتباط با مشتری را باید همچنان به عنوان یک ضرورت انکار ناپذیر تلقی نمایند. لذا در این پژوهش می‌خواهیم به این سوال پاسخ دهیم که مدیریت ارتباط با مشتری چه تاثیری بر روی عملکرد صنایع کوچک و متوسط دارد.

ادبیات تحقیق

مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)

مدیریت ارتباط با مشتری فرآیند ایجاد و حفظ ارتباط با مصرف کنندگان در چرخه ی تجاری است (سیف الله و همکاران، ۲۰۱۵). مدیریت ارتباط با مشتری به عنوان یک مفهوم نوین در اواسط دهه ۱۹۹۰ رواج یافت. گرچه مدیریت ارتباط با مشتری به عنوان یکی از مهمترین مباحث در سالیان اخیر رواج یافت اما هیچ تعریف مشترک و واحدی از آن وجود ندارد. بعضی از تعاریف مدیریت ارتباط با مشتری از دید صاحب نظران در جدول زیر ذکر گردیده است.

جدول (۱): تعاریف مدیریت ارتباط با مشتری از دیدگاه های مختلف (مذهب و همکاران، ۲۰۱۵).

منابع	مدیریت ارتباط با مشتری
Kodwel, 1998	فرآیند ترکیب فرایند ها و تکنولوژی های کاری در مورد مشتری است
Greenberg , 2001	روش استفاده نرم افزار و تکنولوژی مرتبط آن برای بدست آوردن مدیریت خود کار به منظور بهبود فرآیند عملیات می باشد.
Suifder , 2001	رویکرد سازمانی برای فهم و تأثیر رفتار مشتری ، به منظور بهبود در جذب، حفظ، وفاداری و سود آوری مشتری می باشد.
Dodes, 2001	خدمات بهتر به مشتریان در همه سطوح سازمانی می باشد.
Christopher, 2003	اطلاعاتی است که به شرکت ها کمک می کند تا نیاز های مشتریان را درک نموده و رفتارشان در برابر فرآیند های عملیاتی و تکنولوژی ارزیابی نماید.
Payne , 2005	فرآیند کلی ایجاد و نگهداری رابطه با مشتریان سودآور از طریق ارائه ارزش بیشتر به مشتریان و جلب رضایت بیشتر آنان
Karakostas, 2005	روشی است که یک دیدگاه محکم، منسجم و یکپارچه از مشتریان را فراهم میکند.
Ngai , 2005	یکپارچگی استراتژی های فروش، بازاریابی و خدمات و عملی برای جلوگیری از ایجاد دید تک بعدی درباره مشتریان

مدیریت ارتباط با مشتری استراتژی تجاری متمرکز بر مشتری می باشد که با ارائه خدمات شخصی به هر مشتری، وفاداری و رضایت او را افزایش می دهد و برخی آن را به عنوان یک رویکرد مدیریتی میدانند که شامل شناسایی، جذب، توسعه و حفظ ارتباط موفق با مشتری به صورت همیشگی و در جهت افزایش سودآوری است. پژوهش ها نشان داده که ۵٪ افزایش در حفظ مشتری، ۹۵٪ افزایش در ارزش برای سازمان را در بر خواهد داشت. مدیریت ارتباط با مشتری به عنوان یک ضرورت استراتژیک برای تمامی سازمان ها می باشد چرا که اجرای مؤثر آن می تواند سبب افزایش رضایت مشتری، وفاداری و جذب آن ها در نتیجه فروش بیشتر و تکرار خرید گردد (وو و همکاران ، ۲۰۰۸). فرایند کلی ایجاد و حفظ ارتباطات سودآور با مشتری به وسیله تحویل یا ارائه ارزش برتر به مشتری و کسب رضایت وی است. مدیریت ارتباط با مشتری را به عنوان یک قاعده ضروری برای سازمان هایی که نیازمند توسعه و پیشرفت بیشتر قلمداد می کنند که در این زمینه شناسایی ابعاد کلیدی مدیریت ارتباط با مشتری بسیار مهم است (پاین و فرو ، ۲۰۰۵). با توجه به گسترده و وسیع بودن مطالعات در زمینه مدیریت ارتباط با مشتری طبقه بندی های زیادی در این زمینه صورت گرفته که برخی از مهم ترین این طبقه بندی ها در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۲): عوامل مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری (مذهب و همکاران ، ۲۰۱۵).

صاحب نظران	طبقه بندی عوامل مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری
Berson et al (1999)	عملیات، آنالیز و تعامل
Swift (2001)	جمع آوری اطلاعات ، ذخیره سازی داده ها ، خلاصه نمودن، نمایش و کاربرد آن
Amrit, (2001)	درک رفتار مشتریان را بر اساس دیدگاه های چند گانه
Ming and Chen (2002)	حمایت اینترنت، حمایت مشتری و حمایت بازار
Lindgreen (2004)	ساختار سازمانی، مدیریت دانش، استراتژی خلق ارزش، فناوری اطلاعات، استراتژی مشتری، فرهنگ ، افراد ، فرآیند، استراتژی تعامل با مشتری
Zablah et al (2004)	فلسفه، ظرفیت و تکنولوژی.
Chen, Q., Chen, H.(2004)	رهبری عالی، بازار داخلی، دانش مدیریت و تنظیم کسب و کار IT

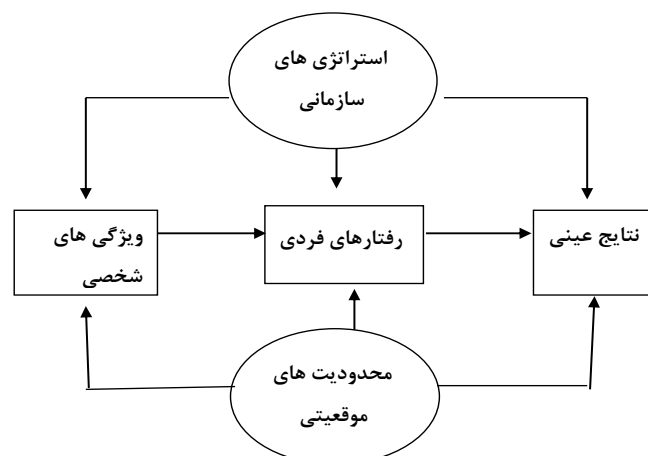
عملکرد

مفهوم عملکرد

عملکرد، به چگونگی انجام مأموریت‌ها، وظایف و فعالیت‌های سازمانی و نتایج حاصل از انجام آن‌ها اطلاق می‌شود. در تعریفی دیگر، عملکرد سازمانی عبارت است از دست‌یابی به اهداف سازمانی و اجتماعی یا فراتر رفتن از آن‌ها و انجام مسئولیت‌هایی که سازمان به عهده دارد. سنجش عملکرد، عبارت است از فرآیند حصول اطمینان از اینکه یک سازمان راهبردهایی را دنبال کند که به تحقق اهداف منجر می‌شود. سنجش عملکرد، دو رویکرد عمده وجود دارد: عینی و ذهنی و هر دو رویکرد دارای محاسن و معایب خاص خود هستند. مقیاس‌های عینی، بیشتر واقعی هستند؛ اما از نظر قلمرو پوششی، محدود به داده‌های مالی هستند و دیگر ابعاد سازمانی را تبیین نمی‌کنند. از سوی دیگر، مقیاس‌های ذهنی، کمتر واقع‌گرا هستند؛ اما توصیفی غنی از اثر بخشی سازمان ارائه می‌کنند. این مقیاس‌ها اجازه می‌دهند که دامنه وسیعی از سازمان‌ها در صنایع مختلف مورد مقایسه قرار گیرند (صرحی، ۱۳۹۶).

مفهوم ارزشیابی عملکرد

برای درک مفهوم ارزشیابی عملکرد بایستی ابتدا مفهوم عملکرد را دریابیم. عملکرد به درجه انجام وظایفی که شغل یک کارمند را تکمیل می‌کند اشاره دارد (بایرز و رو، ۲۰۰۸: ۲۱۶). و نشان می‌دهد که چگونه یک کارمند الزامات یک شغل را به انجام می‌رساند. عملکرد اغلب با «تلاش» که اشاره به صرف انرژی دارد یکسان تلقی می‌شود، اما عملکرد براساس نتایج فعالیت‌ها اندازه‌گیری می‌شود. برای مثال یک دانشجو ممکن است تلاش زیادی را در آماده شدن برای آزمون بکار گیرد اما نمره کمی دریافت کند در این مورد تلاش زیادی صورت گرفته اما عملکرد پایین بوده است. به عقیده بایرز و رو (۲۰۰۸ ص ۲۱۷) عملکرد افراد در یک موقعیت می‌تواند به عنوان نتیجه ارتباط متقابل بین: (الف) تلاش، (ب) توانایی‌ها و (ج) ادراکات نقش تلقی شود. "تلاش"، که از برانگیختگی نشأت می‌گیرد اشاره به میزان انرژی (فیزیکی یا ذهنی) که یک فرد در انجام وظیفه استفاده می‌کند دارد. "توانایی‌ها"، ویژگی‌های شخصی مورد استفاده در انجام یک شغل هستند و "ادراکات نقش" به مسیرهایی که افراد باور دارند بایستی تلاش‌هایشان را در جهت انجام شغلشان هدایت کنند، اشاره می‌کند. نو و دیگران (۲۰۰۸، ص ۳۴۵) عملکرد را ناشی از ویژگی‌های شخصی، مهارت‌ها و نظیر آن می‌دانند همانطور که شکل زیر نشان می‌دهد این ویژگی‌ها از طریق رفتار کارکنان به نتایج عینی تبدیل می‌شوند. در واقع کارکنان تنها در صورتی که دانش، مهارت‌ها، توانایی‌ها و سایر ویژگی‌های ضروری برای انجام یک شغل را داشته باشند می‌توانند رفتارشان را نشان دهند.

شکل ۱. مدل ارزیابی عملکرد در سازمانها (نو و دیگران، ۲۰۰۸ ص ۳۴۵)

دیگر مؤلفه اساسی مدل نو و همکاران، استراتژی‌های سازمانی است. اغلب ارتباط بین مدیریت عملکرد و استراتژی‌ها و اهداف سازمان نادیده گرفته می‌شود. نهایتاً مدل یاد شده اشاره می‌کند که محدودیت‌های موقعیتی نیز نقش اساسی در عملکرد افراد ایفا

می‌نماید. همانطور که قبلاً ذکر شد، افراد ممکن است رفتار مناسبی انجام دهند اما نتایج مناسبی کسب نکنند. بنابراین، کارکنان بایستی دارای ویژگی‌های مشخصی برای انجام مجموعه‌ای از رفتارها و دستیابی به برخی نتایج باشند و به منظور دستیابی به مزیت‌های رقابتی، ویژگی‌ها، رفتارها و نتایج بایستی به استراتژی‌های سازمانی گره زده شوند.

اهداف ارزشیابی عملکرد

اگر چه مفهوم مدیریت عملکرد، مفهوم جدیدی به حساب می‌آید، اما ارزشیابی عملکرد طی چند دهه گذشته از جمله بحث انگیزترین خدمات پرسنلی و فعالیت‌های مدیریتی بوده است و می‌توان گفت که مدیریت عملکرد با مطرح ساختن مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها و برانگیختن احساسات گوناگون، یکی از پیچیده‌ترین فعالیت‌ها و فرآیندهای مدیریت منابع انسانی است. در بسیاری از سازمانها، ارزشیابی عملکرد، بخش جدایی ناپذیر برنامه‌های مدیریت منابع انسانی و ابزار بسیار کارآمد در توسعه حرفه‌ای محسوب می‌شود و برای مقاصد متعددی مورد استفاده قرار می‌گیرد. اطلاعات حاصل از اندازه‌گیری عملکرد بطور گسترده‌ای برای؛ جبران خدمت، بهبود عملکرد و مستندسازی بکار می‌رود. همچنین می‌توان از آن در تصمیمات مربوط به کارکنان (نظیر: ارتقاء، انتقال، اخراج و انفصال از خدمت)، تجزیه و تحلیل نیازهای آموزشی، توسعه کارکنان، ایجاد انگیزه، برنامه‌ریزی نیروی انسانی و استخدام و ایجاد ارتباطات مؤثر بین کارکنان و سرپرستان برشمرده است. اسنل و بولندر (۲۰۰۷، ص ۲۵۳) اهداف ارزشیابی کارکنان را در: توسعه کارکنان، ایجاد انگیزه، برنامه‌ریزی نیروی انسانی و استخدام و ایجاد ارتباطات مؤثر بین کارکنان و سرپرستان برشمرده است. اسنل و بولندر (۲۰۰۷، ص ۳۳۳) نیز اهداف ارزشیابی کارکنان را به ۲ دسته اهداف توسعه‌ای و اهداف اداری-اجرایی تقسیم کرده‌اند شکل زیر بیانگر موارد بکارگیری نتایج ارزشیابی عملکرد به تفکیک اهداف توسعه‌ای و اداری-اجرایی می‌باشد.

جدول ۳. اهداف ارزشیابی عملکرد (اسنل و بولندر، ۲۰۰۷)

اهداف توسعه‌ای	اهداف اداری-اجرایی
- فراهم آوردن بازخورد عملکرد - شناسایی نقاط قوت و ضعف فردی - تشخیص عملکرد افراد - کمک به شناسایی اهداف - ارزیابی میزان دستیابی به اهداف - شناسایی نیازهای آموزشی فردی - شناسایی نیازهای آموزشی سازمانی - تقویت ساختار قدرت - بهبود ارتباطات - فراهم آوردن زمینه‌ای برای کمک مدیران به کارکنان	- مستند کردن تصمیمات مربوط به کارکنان - تعیین ارتقاء کاندیداها - تعیین تکالیف و وظایف - شناسایی عملکرد ضعیف - تصمیم در مورد اخراج یا نگهداری - اعتبارسنجی ملاکهای انتخاب - ارزیابی برنامه‌های آموزشی - تصمیم‌گیری در مورد پاداش و جبران خدمات - برآوردن مقررات قانونی - برنامه‌ریزی پرسنلی

سیستم‌های مدیریت عملکرد که بطور مستقیم به سیستم پاداش سازمان در ارتباط است، انگیزه قوی برای کارکنان فراهم می‌آورد تا در راستای دستیابی به اهداف سازمانی بطور سالیانه و خلاقانه‌ای تلاش نمایند. مادامی که سیستم مدیریت عملکرد بطور مناسب طراحی و اجرا شود، نه تنها به کارکنان اجازه می‌دهد که کیفیت عملکرد فعلی نشان را بدانند، بلکه اقداماتی را که بایستی در جهت بهبود عملکردشان به انجام رسانند را روشن می‌سازد (صحرائی، ۱۳۹۶).

رویکردها و روشهای ارزشیابی عملکرد

برای انجام ارزشیابی صحیح بایستی رویکردها و روشهای ارزشیابی عملکرد را شناسایی کرده و کاربرد هر کدام را در موقعیت‌های معین بدانیم. بطور کلی پنج رویکرد در خصوص ارزشیابی عملکرد معرفی شده است (نو و دیگران، ۲۰۰۸ ص ۳۵۵) این رویکردها عبارتند از: ۱- رویکرد مقایسه‌ای، ۲- رویکرد ویژگی‌ها، ۳- رویکرد رفتاری، ۴- رویکرد نتایج و ۵- رویکرد کیفیت. (صحرائی، ۱۳۹۶).

الف) رویکرد مقایسه‌ای: رویکرد مقایسه‌ای به مدیریت عملکرد، نیازمند این است که ارزیابی کننده، عملکرد افراد را با دیگران مقایسه کند. این رویکرد معمولاً از ارزیابی جامع یک عملکرد فردی یا ارزشی به منظور رتبه‌بندی افراد در یک گروه کاری استفاده می‌کند. حداقل سه تکنیک در این رویکرد مورد استفاده قرار می‌گیرد که شامل: رتبه‌بندی، توزیع اجباری، و مقایسه زوجی می‌شود.

ب) رویکرد ویژگی‌های فردی: این رویکرد به مدیریت عملکرد، بر گسترش ویژگی‌های معینی که برای موفقیت سازمان مطلوب تلقی می‌گردد، تأکید می‌کند. تکنیک‌هایی که در این رویکرد مورد استفاده قرار می‌گیرند مجموعه‌ای از رفتارها و ویژگی‌ها شامل: ابتکار، رهبری، خصلت رقابتی و ارزشیابی افراد را در بر می‌گیرد.

ج) رویکرد رفتاری: این رویکرد تلاش می‌کند رفتارهایی که یک کارمند بایستی انجام دهد تا در کارش مؤثر باشد را تعریف کند. تکنیک‌های متنوعی در این رویکرد تعریف شده است که مستلزم اینست که یک مدیر ارزیابی کند کدام کارمند این رفتارها را از خود بروز می‌دهد. این تکنیک‌ها شامل ۵ تکنیک: وقایع حساس، مقیاس‌های درجه‌بندی رفتاری، مقیاس‌های مشاهده رفتاری، اصلاح رفتار سازمانی و مراکز سنجش می‌باشد.

د) رویکرد نتایج: این رویکرد بر مدیریت اهداف، نتایج قابل اندازه‌گیری یک شغل و گروه‌های کاری تمرکز دارد. این رویکرد فرض را بر این می‌گذارد که می‌توان فردیت خود را از فرآیند اندازه‌گیری جدا کرد که در این صورت نتایج بدست آمده نزدیک‌ترین شاخص‌های ویژگی‌های فردی به اثربخشی سازمانی است. دو سیستم مدیریت عملکردی که در این رویکرد جای می‌گیرد شامل: مدیریت بر مبنای اهداف و سیستم ارزیابی و اندازه‌گیری بهره‌وری می‌باشد.

هـ) رویکرد کیفیت: چهار رویکرد پیش گفته رویکردها سنتی به اندازه‌گیری و ارزیابی عملکرد کارکنان تلقی می‌شوند. دو ویژگی اصلی رویکرد کیفیت؛ مشتری‌گرایی و رویکرد پیشگیری از خطا هستند. ارتقاء رضایت مشتریان داخلی و خارجی از اهداف اولیه و اساسی رویکرد کیفیت است.

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش‌های داخلی

۱) لطیفیان (۱۳۹۵) در تحقیقی به ارائه مدلی مدون جهت استقرار سیستم مدیریت ارتباط با مشتری در فروشگاه‌های بزرگ پرداختند. این مقاله به معرفی مدلی مدون جهت استقرار سیستم مدیریت ارتباط با مشتری در فروشگاه‌های بزرگ می‌باشد. مقاله حاضر به لحاظ ماهیت توصیفی است. شیوه جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد. شواهد نشان داده است که بسیاری از فروشگاه‌های بزرگ اطلاع‌درستی از مدیریت ارتباط با مشتری ندارند و نمی‌دانند که چگونه باید از آن بهره‌برد و چه کسی از این تمرکز نوع بر مشتری نفع می‌برد. این سازمانها می‌پندارند که مدیریت ارتباط با مشتری را می‌توان از طریق سرمایه‌گذاری در فن‌آوری جدید بدست آورد و هر چه سخت‌افزار و نرم‌افزار گران‌تر باشد، رضایت مشتری بیشتر شده و رشد درآمد بالاتری حاصل می‌گردد. تا قبل از سال ۱۹۹۳، مدیریت ارتباط با مشتری شامل دو مولفه اصلی بود: ۱- خودکارسازی نیروی فروش ۲- سرویس‌های مشتری. در این مقاله تمرکز اصلی مدل مدون مدیریت ارتباط با مشتری روی خودکارسازی و استاندارد کردن فرآیندهای داخلی مربوط به جذب، سرویس‌دهی و حفظ مشتریان در فروشگاه‌های بزرگ می‌باشد. این فرآیندها از بخش فروش شروع شده و تا ارائه سرویس به مشتری و پشتیبانی (بخش خدمات بعد از فروش) در سراسر خطوط تولید و توزیع ادامه دارد.

۲) محمدی و رضایی در سال ۱۳۹۴ در پژوهشی به بررسی ارتباط بین مدیریت ارتباط با مشتری با کیفیت رابطه و ارزش طول عمر مشتری در صنعت هتلداری (مورد مطالعه: شهر ایلام) پرداختند. هدف این پژوهش شناخت اثر مدیریت ارتباط با مشتری بر ارزش طول عمر مشتری با تبیین نقش میانجی کیفیت رابطه در صنعت هتل داری است. روش مورد استفاده در این تحقیق توصیفی - همبستگی است که برای تحلیل داده‌ها از مدل معادلات ساختاری استفاده شده است. جامعه‌ی آماری تحقیق شامل مشتریان هتل‌های واقع در شهر ایلام است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و فرمول

نمونه گیری کوکران برای جوامع نامحدود، حجم نمونه به تعداد ۳۴۸ نفر انتخاب گردیده است. ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه استاندارد بوده که پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۹۰ درصد به دست آمده است. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار لیزرل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته که نتایج حاکی از آن است مدیریت ارتباط با مشتری بر کیفیت رابطه تاثیر مثبت و معناداری داشته و همچنین کیفیت رابطه بر ارزش طول عمر مشتری و ابعاد آن (میزان استفاده از خدمات، وفاداری، تبلیغات و تمایل به مراجعه‌ی مجدد) تاثیر مثبت و معناداری دارد.

(۳) بشیری موسوی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ی ای با عنوان «تحلیل ارزش مشتری با استفاده از تکنیک داده کاوی و تحلیل سلسله مراتبی فازی» بر صنعت بانکداری تمرکز نموده و به طور سیستماتیک تکنیک داده‌کاوی و مباحث مدیریتی را جهت تجزیه و تحلیل ارزش مشتریان یکپارچه سازی نموده اند. و با استفاده از مدل امتیازدهی هرم ارزش مشتریان را شکل داده اند.

(۴) نوع پسند و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی رابطه بین فرایندهای مدیریت استعداد و عملکرد سازمانی می‌پردازد. نوع پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق کلیه کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی استان گیلان و بالغ بر ۲۸۱ نفر می‌باشد که با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم هر طبقه، تعداد ۱۶۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه‌ای حاوی ۴۱ سؤال به کار گرفته شد. برای تحلیل داده‌ها نیز از ضریب همبستگی دومتغیره پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد نتایج نشان داد که بین فعالیت‌های مربوط به مدیریت استعداد و کیفیت خدمات و نوآوری در ارائه خدمات رابطه‌ای معنادار وجود دارد و همچنین اقدامات لازم در راستای حفظ استعدادها در سازمان بیشترین تأثیر مثبت را بر کیفیت خدمات ارائه شده دارد و جذب استعدادهای برتر به سازمان بیشترین تأثیر مثبت را بر افزایش توان نوآوری در سازمان دارا می‌باشد.

(۵) صفری کهره و همکاران (۱۳۹۳). در مطالعه‌ی ای با عنوان «تجزیه و تحلیل ارزش بلندمدت مشتری به منظور بخشبندی و مدیریت سودآوری مشتریان مورد مطالعه: بانک های تجاری ایران» به طراحی مدلی برای محاسبه CLV پرداخته اند که دارای ویژگی های منحصر بفردی است و جهت محاسبه CLV مشتریان حوزه بانکداری از قابلیت اجرایی و عملیاتی برخوردار است آنان با استفاده از روش کالسترینگ مشتریان را در شش دسته طبقه بندی نموده اند که هر طبقه ویژگی های یکسانی از نظر CLV دارند که برنامه های یکسانی را میتوان برای هر کدام در نظر گرفت و اجرا کرد..

(۶) مصلحی و همکاران (۱۳۹۳). در مطالعه‌ی ای با عنوان «استفاده از مدل LRFM برای بخشبندی مشتریان بر اساس ارزش چرخه‌ی عمر آنها» شش فاز کلی را طراحی و پس از تعیین مقادیر شاخص های مدل شامل طول مدت ارتباط مشتری، تازگی مبادله، تعداد دفعات مبادله، و ارزش پولی مبادله برای ۰۲۱ مشتری آنها را با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی گروهی، وزندهی کرده و با توجه به تحلیل تشخیصی در ۱۲ گروه و پنج خوشه‌ی اصلی مشتریان وفادار، بالقوه، جدید، از دست رفته و پرمصرف، آنها را بخشبندی و ارزش دوره عمر آنها را تعیین و نتایج زمینه را برای تحلیل ویژگی های مشتریان شرکت فراهم نموده اند.

پیشینه پژوهش های خارجی

(۱) مذهب و همکارانش در سال ۲۰۱۵ در تحقیقی به بررسی اثر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط پرداختند. جامعه آماری این پژوهش مدیران مشغول به فعالیت در شهرک صنعتی شهر مشهد است. نمونه آماری این پژوهش ۱۰۵ نفر می باشد که به صورت تصادفی ساده بین مدیران شهرک صنعتی واقع در این شهر انتخاب گردیده شد. برای جمع آوری داده‌ها از منابع کتابخانه‌ای به منظور بررسی ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق، پرداخته شد. در این پژوهش از روش مطالعه پیمایشی و از ابزار پرسش‌نامه ۶-۱ برای شناسایی تأثیر میان متغیرها با استفاده از نرم افزار SPSS و AMOS برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد مدیریت ارتباط با مشتری تاثیر بسزایی بر روی عملکرد کسب و کارها دارد، همچنین تکنولوژی یکی از عوامل کلیدی است که بر عملکرد

کسب و کارهای کوچک و متوسط تاثیر گذاشته و منجر به برتری نسبت به سایر رقبا می گردد. علاوه بر این برای دستیابی به عملکرد مطلوبتر، کسب و کارها باید بر روی بازار و مشتریان خود توجه بیشتری داشته باشند.

(۲) وانگ و همکارانش در سال ۲۰۱۵ در پژوهشی به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد شرکت ها پرداخته است. نمونه آماری آن شامل ۱۲۲ نفر از مدیران مشغول به فعالیت در کارخانه های تایوان می باشد. می باشد که به منظور سنجش متغیرها از ابزار پرسشنامه استفاده شد. و با استفاده از معادلات ساختاری و تحلیل عاملی به تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که سرمایه انسانی تاثیر مثبت بر روی ظرفیت نوآوری در بر داشته است. همچنین سرمایه ساختاری نیز تاثیر مستقیمی بر روی استراتژی های نوآوری گذاشته است و در نهایت ظرفیت نوآوری و فناوری اطلاعات بر عملکرد سازمان تاثیر مثبت گذاشته است.

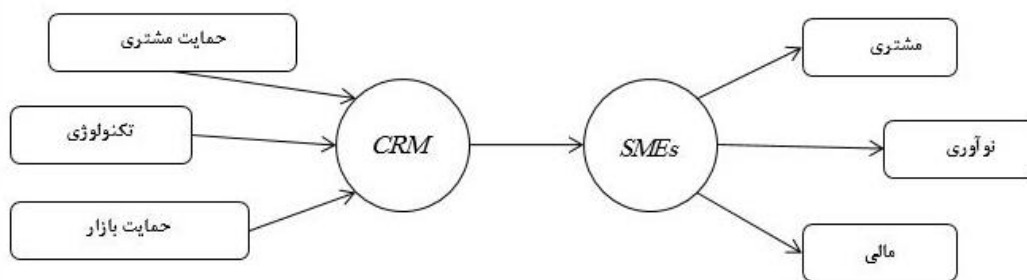
(۳) سادهاکار و راویندران (۲۰۱۲) در تحقیقی به مطالعه تاثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر کسب و کارهای کوچک و متوسط هند پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که حمایت از فروشندگان، حوزه بازار، نوآوری، بهبود خدمات مشتری و فرصت های بازاریابی را بر عملکرد را موثر می دانند.

(۴) الشاوی و همکاران (۲۰۱۱) در تحقیقی به مطالعه تاثیر عوامل سازمانی، فنی و کیفیت داده بر روی مدیریت ارتباط با مشتری در کسب و کارهای کوچک و متوسط پرداخته است. در این پژوهش داده ها با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه با مدیران و کارکنان که در بین ۳۰ شرکت در انگلستان بود. نتایج این پژوهش بیانگر تاثیر مثبت حمایت مشتری بر عملکرد کسب و کارها می باشد.

روش شناسی پژوهش

مدل مفهومی و اهداف پژوهش

مدل مفهومی بیانگر شکل ساده ای از روابط میان مولفه ها و متغیرهای مورد بررسی می باشد (فتوحی اردکانی، ۲۰۱۸). و به عنوان نقطه شروع و مبنایی جهت انجام مطالعات و تحقیقات است (کرل، ۲۰۰۵). در این تحقیق متغیرهای مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری از جدول (۱) گرفته شده و عملکرد کسب و کار ترکیبی از دسته بندیهای BSC و Venkatraman. در این تحقیق سه متغیر به عنوان متغیرهای تاثیر گذار بر عملکرد SME مشخص شده اند:

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش (صحرايي، ۱۳۹۶؛ مذهب و همکاران، ۲۰۱۵)

هدف پژوهش

با توجه به موضوع اصلی پژوهش فوق؛ هدف اصلی تحقیق بررسی و تحلیل نقش مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) می باشد. یکی از مهمترین دلایلی که سازمان ها از برنامه های کاربردی در سازمان استفاده می کنند، به دست آوردن و حفظ بلندمدت مشتری و ارزش گذاری برای وی می باشد. همراستا با این هدف، برنامه های کاربردی مدیریت ارتباط با مشتری می تواند برای پشتیبانی از کل فرایندهای مشتری مداری در سازمان ها، در هر اندازه و سطحی شامل بازاریابی، فروش و خدمات مشتری استفاده شود. امروزه به منظور حفظ قدرت رقابتی، همه سازمان ها به دنبال

راهی برای توسعه، حفظ و نگهداری مجموعه بهنگامی از مشتریان، محصول، اطلاعات و خدمات در طول مدت بازاریابی، فروش، خدمات و پشتیبانی می‌باشند که بر مدیریت ارتباط با مشتری استوار هستند.

در همین راستا بسیاری از نویسندگان به نتایج مثبت حاصل از ارتباط با مشتری اشاره کرده‌اند و بسیاری از شرکتها نیز این مفهوم را در استراتژی خود گنجانده‌اند و هدف خود را از این کار، طراحی و بهبود روابط شخصی و ارزش‌زا با مشتری از طریق ارائه محصولات شخصی شده و ویژه بیان می‌کنند. البته در کنار این موضوع، توجه به منافع مالی و غیر مالی حاصل از سیستم مدیریت ارتباط با مشتری نیز به عنوان یکی از مهمترین انگیزه‌های موسسات مختلف برای ورود به این عرصه بوده است.

نوع روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ روش، توصیفی تحلیلی می‌باشد، زیرا محقق نقش مدیریت ارتباط با مشتری را با عملکرد را مورد بررسی قرار داده است. در نهایت می‌توان بیان نمود که؛ در نتیجه پژوهش فوق از نظر ماهیت روش تحقیق مورد استفاده توصیفی می‌باشد.

روش گرد آوری اطلاعات

یکی از مهم‌ترین مراحل، گرد آوری اطلاعات است. اطلاعات مورد نیاز برای انجام تحقیق را به طرق مختلف می‌توان جمع آوری کرد. لذا می‌بایست با توجه به اهداف تحقیق و سوالات انتخاب شده، روش‌های مناسب را با شناخت کامل برگزید و به درستی به کار برد (فتوحی اردکانی، ۱۳۹۲). بنابراین در این تحقیق از دو روش ذیل برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است:

الف - روش کتابخانه‌ای

در این پژوهش محقق جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و ادبیات تحقیق و همچنین پیشینه موضوع تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای مانند کتاب‌ها و مقالات فارسی و لاتین و منابع اینترنتی و تحقیقات مشابه در این زمینه استفاده می‌شود.

ب - جستجو از طریق منابع الکترونیک

به منظور آگاهی از یافته‌های مطالعات صورت گرفته در سایر نقاط دنیا و دستیابی به نتایج مطالعات یافته‌های پژوهشی، مقالات علمی و تبادل اطلاعات و منابع از جستجوی اینترنتی و پست الکترونیکی استفاده می‌شود.

ابزار گردآوری اطلاعات:

به طور کلی در این تحقیق برای جمع آوری اطلاعات و داده‌های مربوط به مبانی نظری، پیشینه پژوهش، از ابزار اسناد کاوری استفاده می‌شود. در مطالعه حاضر روش مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات در حوزه ادبیات تحقیق، بصورت فیش برداری می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

این پژوهش به بررسی اثرات مدیریت ارتباط با مشتری بر روی عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌پردازد که توجه به آن باعث بهبود در عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌گردد. با رشد و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط و افزایش ارتباطات، شرکتها مدیریت ارتباط با مشتری را باید همچنان به عنوان یک ضرورت انکار ناپذیر تلقی نمایند. امروزه وابستگی زیادی بین فروشنده و خریدار به وجود آمده است که مشتریان توقع تولید کالای خودشان را دارند و در این میان شرکتها نیازمند تکنولوژی و... که به وسیله آن نوآوری‌های جدید را جهت بهبود و جلب توجه نظر مشتریان به وجود آورند. کسب و کارهای کوچک و متوسط از مشتریان خود آگاهی کافی ندارند و این عامل باعث نارضایتی مشتریان می‌گردد. برای حل این مشکل پیشنهاد می‌شود که کسب و کارهای کوچک و متوسط و واحد‌های تولیدی از ابزارها و سیستم‌های مدیریت دانش برای یکپارچه سازی اطلاعات مشتری استفاده شود. همچنین پیاده سازی نرم افزارهای مدیریت ارتباط با مشتری در کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌تواند نقش بسزایی در جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌های مورد نیاز از مشتریان باشد. در حالی که این پژوهش نشان دهنده ی پایین بودن روابط بین مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد بازار می‌باشد. به عبارت دیگر نتایج پژوهش نشان می‌دهد SMEها توجه کمی به بازار دارند که باید با بررسی و تجزیه و تحلیل بازار عملکرد خود را بهبود دهند.

الف) پیشنهادات

- ۱) به مدیران توصیه می شود که با توجه به مدل های ارائه شده استراتژی های مناسبی را به کارگیرند و اینکه هدف بازاریابی شان را در بین صاحبان صنایع شرکت ها تبلیغ کنند و به آنها نشان دهند که مدیریت ارتباط با مشتری بهترین جایگزین برای عملیات و رویه های موجود خواهد بود و سازگار با هنجارها و نیازهای آنان می باشد.
- ۲) صنایع کوچک و متوسط به منظور ارتقای عملکرد شان باید شناخت خود را از محیط و به خصوص مشتریان تقویت کنند. بطور مثال از طریق بخش بندی مشتریان و شناخت علائق و سلیقه هر بخش و پیش بینی نیازهای آنها.
- ۳) دولت و به ویژه صنایع کوچک می تواند از طریق راه اندازی واحد مشاوره، کنفرانس ها و برنامه های لازم در ارتباط با مدیریت ارتباط با مشتری عملکرد شرکت ها و صنایع را بهبود دهند.

ب) پیشنهاد برای پژوهش های آتی

- مطالعه عوامل موثر بر پذیرش مدیریت ارتباط با مشتری در کسب و کارهای کوچک و متوسط
- مطالعه نقش دولت بر پذیرش مدیریت ارتباط با مشتری در کسب و کارهای کوچک و متوسط
- بررسی تأثیر فناوری اطلاعات بر عملکرد کسب و کارهای کوچک و متوسط.

منابع

۱. بشیری موسوی، سید علیرضا؛ افسر، امیر و محجوبی فرد، آرش (۱۳۹۴). تحلیل ارزش مشتری در بانک با استفاده از تکنیک داده کاوی و تحلیل سلسله مراتبی فازی، فصلنامه پژوهشهای مدیریت در ایران، دوره ۱۰، شماره ۱، صص: ۲۸-۴۸.
۲. صفری کهره، محمد؛ خداداد حسینی، سید حمید و آذر، عادل (۱۳۹۳). تجزیه و تحلیل ارزش بلند مدت مشتری به منظور بخش بندی و مدیریت سود آوری مشتریان مورد مطالعه: یکی از بانکهای تجاری ایران، پژوهشهای مدیریت در ایران، دوره ۱۳، شماره ۴: ۱۱۹-۳۳.
۳. صحرایی اردکانی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری الکترونیک (e-CRM) بر عملکرد شرکت های کوچک و متوسط (SMEs) (مطالعه موردی: شرکت های کاشی شهرستان میبد). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد. رشته مدیریت صنعتی.
۴. فتوحی اردکانی، محمد (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر نوآوری کارآفرینان در صنایع کوچک و متوسط (SMEs) با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM)؛ پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه سیستان و بلوچستان دانشکده مدیریت و حسابداری.
۵. لطیفیان، احمد (۱۳۹۵). ارائه مدلی مدون جهت استقرار سیستم مدیریت ارتباط با مشتری در فروشگاه های بزرگ. کنفرانس ملی اقیانوس مدیریت. (۱۱-۰۳-۲۰۱۶)
۶. محمدی، اسفندیار؛ رضایی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی ارتباط بین مدیریت ارتباط با مشتری با کیفیت رابطه و ارزش طول عمر مشتری در صنعت هتلداری (مورد مطالعه: شهر ایلام). مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری. مقاله ۴، دوره ۴، شماره ۱۵، زمستان ۱۳۹۴، صفحه ۶۲-۷۹
۷. مذهب، امیر (۱۳۹۳). بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد صنایع کوچک و متوسط (SMEs) با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM). پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور. ۱۳۹۳
۸. مصلحی، سیده نیره؛ کفاش پور، آذر و ناجی عظیمی، زهرا (۱۳۹۳). استفاده از مدل LRFM برای بخشبندی مشتریان بر اساس ارزش چرخه عمر آنها، فصلنامه پژوهشهای مدیریت عمومی، سال ۲، شماره ۲۸: ۱۴۹-۱۱۰
۹. نوع پسند، سید محمد. ملک اخلاق، اسماعیل. حسینی، مجید (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین مدیریت استعداد و عملکرد سازمانی. دوره ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۹۳، صفحه ۳۱-۵۱.
10. Alejandra Costa Aizcorbe, Universidad Anáhuac, México., 2007. Customer Relationship Management (CRM) As An Innovative Element Of Direct Marketing And Its Impact On Market Performance, International Business & Economics Research Journal – Volume 6, Number 5, pp.8
11. Alshawi, S., Missi, F. and Irani, Z. (2011). Organizational , technical and data quality factors in CRM adoption SMEs perspective, Industrial Marketing Management, 40, pp. 376-383

12. Byars, L.I & Rue, L.W. (2008). Human Resource Management: 9 th Edition. New York: Mc GrawHill.
13. Fotouhi Ardakani, Mohammad, (2018). influence factors on entrepreneur's decision- making in small and medium -sized enterprises(SMEs). In issue.
14. Kernel, Pernille.(2005). creating implementing a model for sustainable development in tourism enterprises. Journal of cleaner product. Vol, 13. Pp., 151-164.
15. Mirhosseini Ardakani, Sayyed Hassan. Shaker Ardakani, Mohammad. Fotouhi Ardakani, Mohammad A Study about Customer Satisfaction of E-Service Quality of Point of Sale (POS). (2015), Academic Journal of Economic Studies, Vol. 1, No.2, pp. 120- 131., ISSN 2393-4913
16. Mozaheb, Amir. Alamolhodaei, Sayyed Mohammad Ali. Fotouhi Ardakani, Mohammad (2015) A Study of Influencing Factors of Customer Relate Ship Management On Business Performance In Small And Medium Business (SMEs), international Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences., Vol. 5, No.2, pp. 42–52. ISSN: 2225-8329
17. Noe, R.A, Hollenbeck, J. R, Gerhurt, B & Wright, P.M. (2008). Human Resource Management: gaining Competitive advantage. New York: Mc GrawHill.
18. Payne, A., & Frow, P. (2005). A Strategic Framework For Customer Relationship Management. Journal of Marketing, Vol. 69, pp. 167-176 .
19. Saifullah Hassan, R., Nawaz, A., Nawaz Lashari, M. and Zafar, F. (2015). Effect of customer relationship management on customer satisfaction, Procedia Economics and Finance, 23: 563 – 567.
20. Snell, S. A & Bohlander, G. W. (2007). Managing Human Resources. Thomson Publishing Company.
21. Sudhakar, S. and Sudharani Ravindran, D. (2012). Adoption of CRM Technologies among Indian SMEs-A Review and Suggested Model, European Journal of Social Sciences, Vol. 28, No. 4, pp. 538-548s
22. Tohidi, H. and Jabbari, M.M. (2012). CRM as a marketing attitude based on customer's information, Procedia Technology, 1: 565–569.
23. Wang, E.T.G. ; Chi-Hsing Chiu ; En Chen (2015) Impact of IT Intellectual Capital on IT Explorative-Exploitative Innovation Strategy and Performance ., System Sciences (HICSS), 2015 48th Hawaii International Conference on. PP, 4266 – 4275., ISSN :1530-1605
24. Wu, S.I., Hung, J.M., 2008. The performance evaluation model of CRM on non- profit organization. Total Quality Management & Business Excellence 19 (3–4), 321–342.

بررسی رابطه بین فرار مالیاتی، فقر و بیکاری در استان خوزستان

عاطفه افشارپور^۱، علی کارشناسان^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، واحد گچساران، دانشگاه آزاد اسلامی، گچساران، ایران

۲- استادیار، گروه حسابداری، واحد گچساران، دانشگاه آزاد اسلامی، گچساران، ایران

Atefe.afsharpoor@gmail.com

ali.karshenasan@gmail.com

چکیده

هدف: این تحقیق با هدف بررسی ارتباط بین فرار مالیاتی و اقتصاد غیر رسمی در ایران انجام شد. این تحقیق با هدف بررسی رابطه بین فرار مالیاتی، فقر و بیکاری در استان خوزستان انجام شد. روش: این تحقیق از منظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی از نوع همبستگی است. اطلاعات و داده های برای اندازه گیری حجم اقتصاد فرار مالیاتی در دوره زمانی مورد بررسی ۱۳۸۰-۱۳۹۰ از طریق مراجعه حضوری به بانک ها و سایت بانک مرکزی گردآوری شده است، برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزارهای EViews و Microfit استفاده شده است. نتایج: نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که به طور کلی میزان فرار مالیاتی در ایران در حال افزایش می باشد و نشان می دهد که در ۳۸/۰۰ درصد از کل سالها مورد مطالعه با تغییرات و افزایش میزان بیکاری و فقر علی رغم تمام سخت گیری ها و قوانین جدیدی که دولت وضع کرده روبه رو بودیم. نتیجه گیری: بین فرار مالیاتی با فقر و بیکاری در استان خوزستان رابطه معنی داری وجود دارد.

کلید واژه ها: فرار مالیاتی، بیکاری، فقر، ایران

مقدمه

بررسی فقر و عوامل تاثیرگذار بر آن از جنبه های مختلف قابل بررسی است. نارسایی های بخشهای مختلف اقتصادی، رکود، بیکاری شدید، تغییرات جمعیتی و سایر عوامل اجتماعی و اقتصادی مختلف موجب شده است تا خانوارهای کم درآمد در اکثر کشورهای دنیا به طور جدی در معرض فقر قرار بگیرند و اقشار محروم از کمک های دولت و سایر پیشرفتهای موجود در جامعه بهره مند نشوند. سطوح بالای فقر و نابرابری ویژگی اساسی بسیاری از نقاط جهان می باشد (افشارزاده، ۱۳۹۱). در سال ۱۹۹۸ حدود ۱/۲ میلیارد نفر در سراسر جهان با درآمد کمتر از ۴۰۰ دلار در سال زندگی می کردند (در ایران در ادوار گوناگون برنامه های عمرانی و توسعه ای مختلفی اجرا گردید. از سال ۱۳۶۷ به بعد در تمامی برنامه های اقتصادی و در لایح بودجه، مقوله فقر زدایی مورد توجه بوده است و هر سال مبالغ قابل توجهی برای کاهش فقر در نظر گرفته شده است. جهت گیری کلی این برنامه ها در زمینه فقرزدایی شامل توسعه ای خدمات اجتماعی با اولویت بخشهای آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، بهزیستی و تامین اجتماعی، بهبود کیفیت شرایط عمومی زندگی مردم، محرومیت زدایی و توسعه ای مناطق محروم و روستایی و توزیع عادلانه درآمد بوده است. به طور کلی فقر میتواند علل و معلول متغییرهای فراوانی باشد که یکی از این متغییرها فرار مالیاتی می باشد (خیری دوست، ۱۳۹۲).

درآمدهای مالیاتی دولت یکی از عوامل ایجاد سلامت اقتصادی جامعه می باشد. در بیشتر کشورهای توسعه یافته، درآمدهای مالیاتی سهم مهمی از درآمدهای دولت را تشکیل می دهند، اما در اغلب کشورهای در حال توسعه، به دلایل مختلف سهم درآمدهای مالیاتی ناچیز است. در ایران از زمانی که درآمدهای حاصل از فروش نفت در بودجه دولت وارد شد، به دلیل عدم احساس نیاز، درآمدهای مالیاتی سهم کمی از درآمدهای دولت را تشکیل داده است، به طوری که درآمدهای ناشی از فروش نفت تعیین کننده اصلی درآمدهای دولت شد. چون تعیین قیمت نفت به عهده عوامل بین المللی است، وابستگی درآمدهای دولت را

به درآمدهای نفتی با نااطمینانی مواجه می‌کند. به همین دلیل، در برنامه‌های پنج ساله، تلاش‌هایی در جهت بالابردن سهم درآمدهای مالیاتی صورت گرفت. گرچه تلاش‌های مذکور موفقیت‌هایی نسبی در این زمینه ایجاد کرده‌اند، اما هنوز سهم درآمدهای مالیاتی از کل درآمد دولت کم است. بخش عمده‌ای از درآمدهای مالیاتی از طریق دو کانال فرار و معافیت‌های مالیاتی از دست دولت می‌رود. به عبارت دیگر، دو عامل مذکور در کم بودن درآمدهای مالیاتی که توسط دولت اخذ می‌شود، نقش به‌سزایی دارند (اکبرپور روشن، ۱۳۸۹).

باقری و کاوند (۱۳۸۵) تحقیقی با عنوان اندازه‌گیری شدت فقر در ایران: کاربرد شاخص انجام دادند. یافته‌ها و نتایج: نتایج حاصل نشان می‌دهد که شدت فقر در مناطق شهری در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۲، ۱٫۷ درصد افزایش یافته و در مناطق روستایی ۱٫۸ درصد کاهش یافته است و این تغییرات در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنی‌دار می‌باشند. علاوه بر این، شدت فقر طی این دو سال در مناطق شهری بیش از مناطق روستایی بوده است. ابراهیمی (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان شناسایی عوامل موثر بر فرار مالیاتی و اولویت‌بندی این عوامل بر اساس نظرات کارشناسان ارشد مالیاتی انجام دادند. پس از بررسی ادبیات تحقیق و نظر کارشناسان عوامل قانونی، عوامل سیاسی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی-فرهنگی، عوامل تکنولوژیکی و عوامل اجرایی از عوامل تاثیرگذار بر فرار مالیاتی شناخته شدند. برای هدف تحقیق، پرسشنامه‌ای براساس تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی فازی طراحی و میان شش نفر از خبرگان امر مالیات در ادارات مالیاتی تهران توزیع و جمع‌آوری گردید. جهت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و تعیین اهمیت نسبی معیارها و زیرمعیارهای شناسایی شده از تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی فازی استفاده گردید. نتایج تحلیل نشان داد که عامل سیاسی از بالاترین اهمیت برخوردار است و عوامل قانونی و اقتصادی به ترتیب، در رده دوم و سوم اهمیت قرار گرفتند.

مولوی (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان ارزیابی میزان عدالت مالیاتی و تاثیر آن بر فرار مالیاتی در بین کارکنان اداره کل امور مالیاتی آذربایجان غربی انجام دادند. روش این پژوهش توصیفی-پیمایشی می‌باشد که به صورت میدانی انجام شده است. جامعه آماری شامل کارکنان امور مالیاتی استان آذربایجان غربی می‌باشند که تعداد آنها ۴۸۰ نفر می‌باشد. تعداد نمونه طبق جدول مورگان ۲۱۴ نفر بدست آمد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که شامل ۳ بعد و ۲۷ سوال در مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت بود. روایی پرسشنامه به وسیله اساتید متخصص تایید شد و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفت. برای نرمال بودن جامعه مورد مطالعه از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و برای بررسی فرضیه‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج نشان داد عدالت مالیاتی بر فرار مالیاتی در بین کارکنان اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان غربی تاثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

بابایی (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان پدیده فرار مالیاتی و عوامل تاثیرگذار بر آن انجام دادند. مالیات یک پدیده اجتماعی است که در برگیرنده کلیه جنبه‌های سیاسی، اجتماعی و حقوقی در جامعه است و میزان آن با تغییر رفتار مالیات‌دهندگان می‌تواند تحت تاثیر قرار گیرد. بنابراین بایستی اقدامات مناسبی توسط دولت‌ها در جهت تغییر رفتار مالیات‌دهندگان نسبت به پرداخت مالیات صورت گیرد. فرار مالیاتی به حالتی اطلاق می‌شود که فرد به طور عمدانه از پرداخت تعهدات مالیاتی امتناع ورزد که پیامد منفی تضعیف عملکرد دولت از طریق ناتوانی در تامین مالی هزینه‌های اساسی دولت است. فرار از پرداخت مالیات مشخصه اساسی بسیاری از کشورهای در حال توسعه است و تهدیدی جدی برای اقتصاد تمام کشورها محسوب می‌شود که منجر به افزایش هزینه‌ها در اقتصاد و کاهش کارایی منابع می‌گردد. رییس دانا (۱۳۸۴) تحقیقی با عنوان اندازه‌گیری شاخص و پویش فقر در ایران انجام دادند. برای این کار اصول نه‌گانه‌ای را که برای یک شاخص مفیدند ارائه داده‌ام و سپس با معرفی چند شاخص سن، چند شاخص کاکدانی، شاخص‌های تاکایاما و دیگران و اصول ویژه آن‌ها به ارزیابی نظری هر یک پرداخته‌ام. در انتها با بررسی وضعیت فقر و توزیع در ایران شاخصی را که عبارتست از میانگین هندسی شاخص سوم کاکدانی و شاخص اول سن معرفی کرده‌ام. با استفاده از برآوردهای غیرپارامتریک و تجربی و استفاده از آمارهای رسمی، شاخص فقر را در ایران محاسبه کرده‌ام. این شاخص، بالا و نامناسب با درآمدهای اقتصادی در ایران است.

اتکاء دولت به درآمدهای مالیاتی حکایت از سالمیت اقتصادی دارد. گرچه در کشورهای توسعه یافته، درآمدهای مالیاتی اهمیت بسزایی دارند؛ اما در اغلب کشورهای در حال توسعه، به دلیل مختلف، سهم درآمدهای مالیاتی ناچیز است. در ایران از زمانی که پای درآمدهای حاصل از فروش نفت به بودجه دولت باز شد، به دلیل عدم احساس نیاز به درآمدهای مالیاتی، روز به روز از سهم آن کاسته شد. به طوری که، درآمدهای ناشی از فروش نفت تعیین کننده اصلی درآمد های دولت شد. چون تعیین قیمت نفت به عهده ما نیست و عوامل بین المللی آن را تعیین می کنند، وابستگی دولت به درآمدهای نفتی مطلوب نیست؛ چراکه درآمدهای دولت را با نااطمینانی مواجه می کند. به همین دلیل، در برنامه های پنج ساله، تلاش هایی در جهت بالابردن سهم درآمدهای مالیاتی شد. گرچه این چالش ها موفقیت هایی نسبی در این امر ایجاد کردند، اما هنوز سهم درآمدهای مالیاتی از کل درآمد دولت کم است. یکی از معیارهای ارزیابی سیستم مالیاتی، نسبت مالیاتی است که از تقسیم درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی به دست می آید (تشکینی، ۱۳۸۴). مالیات به دلیل اهمیت آن در جبران مخارج عمومی و آثار اقتصادی که به همراه دارد، همواره مورد توجه تمام دولتها بوده است و مطالعات متعددی پیرامون این مقوله و ابعاد مختلف آن، توسط پژوهشگران انجام گرفته است که فرار مالیاتی یکی از موارد مهم در این پژوهشها میباشد. فرار مالیاتی هرگونه عمل غیر قانونی برای پرداختن یا کم پرداختن مالیات، از سوی شخص یا واحد اقتصادی تعریف میشود. عوامل و علل بروز پدیده فوق که ادبیات نسبتاً وسیعی را در دهه های اخیر در بسیاری از کشورها در بر داشته، حاکی از مهم بودن پدیده فوق می باشد. از اینرو شناخت هر چه بیشتر عوامل موثر بر فرار مالیاتی و تعیین شدت تاثیرگذاری آنها بر متغیرهای اقتصادی، در جهت موفقیت سیاستگذاران اقتصادی و مقامات مالی برای کنترل و کاهش رشد آن، حائز اهمیت می باشد (خان جان، ۱۳۸۶). با توجه به مطالب ارائه شده هدف این تحقیق این است که به این سوال پاسخ دهد که آیا بین فرار مالیاتی، فقر و بیکاری در استان خوزستان رابطه وجود دارد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

فرار مالیاتی معضل مهم اقتصادی است که تقریباً تمام کشورها در جهان با آن دست به گریبان هستند. مطالعات متعدد به عمل آمده در این زمینه، حاکی از آن است که این موضوع هنوز یکی از معضلات مهم اقتصادی به شمار می آید. امروزه یکی از دلایل توجه بیشتر به فرار مالیاتی، کاهش کسری بودجه دولت و کاهش نگرانیها در مورد گسترش اقتصاد زیرزمینی می باشد. از آنجا که مالیات به عنوان یکی از مهمترین منابع درآمدی دولت، نقش مهمی در اجرای سیاستهای مالی ایفا می کند و متغیرهای کلان اقتصادی از جمله تورم، بیکاری، فقر و تراز پرداختها را تحت تاثیر قرار میدهد، لذا بررسی این موضوع از جهات مختلف حائز اهمیت است. در ضمن با توجه به این که در اقتصاد ایران نفت نقش تعیین کننده ای در جهت تامین هزینه های دولتی به عهده دارد کاهش وابستگی هزینه های عمومی به این منبع و جایگزینی آن توسط مالیات از اهمیت بالایی برخوردار است. در اقتصاد ایران در چهار دهه اخیر نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی به طور متوسط ۶/۵ درصد و نسبت درآمدهای نفتی به تولید ناخالص داخلی به طور متوسط ۱۳ درصد بوده است و به وضوح میتوان دید که با کاهش این منبع طبیعی تولید، تامین هزینه های دولت در تگنا قرار خواهد گرفت و از اینرو تبعات نامطلوب اقتصادی دیگر در پی آن به همراه باشد.

روش شناسی تحقیق

از آن جا که در تحقیق حاضر به تخمین اندازه فرار مالیاتی ناشی از آن می پردازیم، روش تحقیق حاضر از یک طرف توصیفی و تحلیل آمار و اطلاعات است و از طرف دیگر، در شمار تحقیقات علی هم قرار می گیرد.

جامعه آماری، روش نمونه گیری و حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه شرکت ها، بانک و کسبه و های با درآمد بالا می باشد. با توجه به حجم بالای جامع آماری نمونه مورد مطالعه عبارت است از ۴۰۰ شرکت و موسسه مالی و بانکی که به روش تصادفی ساده انتخاب شده اند.

اطلاعات در این پژوهش با استفاده از روش کتابخانه ای یعنی، استفاده از مقالات و کتب معتبر لاتین و یا فارسی به بررسی مبانی نظری موضوع فرار مالیاتی و آشنایی با روش های مختلف اندازه گیری آن پرداخته ایم. هم چنین، آمارها و داده های مورد نیاز برای اندازه گیری فرار مالیاتی ناشی از آن در دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴، از طریق سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مراجعه حضوری به بانک های دولتی جمع آوری شده است. ابزار های اندازه گیری در این تحقیق پرسشنامه، اطلاعات مالی شرکت ها و موسسات که به صورت لوح فشرده در دسترس عموم قرار دارد و استفاده از نرم افزارهای EViews و Microfit برای تخمین استفاده شده است. روش ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از دو نرخ مالیاتی، حجم فرار مالیاتی را محاسبه نمودیم. در این تحقیق، از نرم افزارهای EViews و Microfit برای تخمین استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل

محاسبه شاخص فقر در خوزستان

همانطوری که در جدول ۱-۴ ملاحظه می شود نتایج مرکز آمار استان نشان می دهد که جمعیت روستایی در سال ۱۳۸۰ برابر با ۵/۱۸ و ۱۳۹۰ برابر با ۴/۰۳ و همچنین جمعیت شهری در سال ۱۳۸۰ برابر با ۴/۴۷ و در سال ۱۳۹۰ برابر با ۳/۶۶ می باشد که نشان دهنده این است که طی ۱۰ سال گذشته میزان جمعیت شهری و روستایی کاهش داشته هرچند کاهش جمعیت در هر دو بعد خانوار(روستایی/شهری) دیده می شود، این سرعت کاهش جمعیت در بعد روستایی بیشتر می باشد.

جدول (۱-۱): متوسط تعداد افراد خانوارها(بعد) روستایی/شهری (۱۳۹۱-۱۳۶۳)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰
روستایی	۵,۱۸	۵,۰۷	۴,۹۲	۴,۸۷	۴,۷۳	۴,۶۲	۴,۴۹	۴,۲۷	۴,۲۴	۴,۰۹	۴,۰۳
شهری	۴,۴۷	۴,۴۱	۴,۴۰	۴,۲۹	۴,۰۷	۳,۹۸	۳,۸۷	۳,۸۳	۳,۷۸	۳,۶۹	۳,۶۶

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار

جدول (۲-۱): متوسط درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری /روستایی(۱۳۹۰-۱۳۸۰)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
شهری	۲۵۸۳۱۵۲۷	۳۳۱۰۴۸۶۸	۳۹۲۰۲۴۲۷	۴۷۲۶۷۷۸۴	۵۳۶۷۸۲۸۲	۶۵۵۰۹۱۰۸
روستایی	۱۵۲۰۰۱۴۹	۱۹۰۰۲۶۱۰	۲۴۰۴۰۴۲۱	۲۷۸۸۳۶۵۶	۳۴۴۷۴۶۸۶	۳۹۱۲۸۸۳۰
سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰
شهری	۶۵۵۰۹۱۰۸	۷۷۹۹۴۲۵۷	۸۸۲۱۹۳۸۶	۹۳۶۰۲۸۳۴	۱۰۶۱۵۵۹۷۴	۱۳۰۳۰۱۴۴۵
روستایی	۳۹۱۲۸۸۳۰	۴۷۱۰۶۹۴۹	۴۸۴۲۳۸۷۴	۵۲۴۳۷۶۰۰	۵۹۳۳۶۸۷۴,۶	۷۹۷۲۶۹۴۸

همانطوری که در جدول شماره ۲-۴ ملاحظه می شود متوسط درآمد سالانه روستایی در سال ۱۳۸۰ برابر با ۱۵۲۰۰۱۴۹ و در سال ۱۳۹۰ برابر با ۷۹۷۲۶۹۴۸، متوسط درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری در سال ۱۳۸۰ برابر با ۲۵۸۳۱۵۲۷ و در سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۳۰۳۰۱۴۴۵ می باشد، که نشان دهنده رشد درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری /روستایی از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۰ می باشد.

جدول (۳-۱): متوسط انواع هزینه های خوراکی و دخانی سالانه ی یک خانوار روستایی در هر یک از دهک های هزینه ی

سالانه (۱۳۹۰-۱۳۸۰)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
کل	۷۰۷۰۲۹۴	۸۷۸۰۰۸۷	۱۰۲۲۷۸۵۲	۱۳۰۳۰۹۲۰	۱۴۳۱۳۱۰۰	۱۵۵۱۲۶۷۲
دهک اول	۱۴۸۷۰۴۳	۱۸۳۹۱۱۶	۲۶۱۱۶۳۴	۳۲۳۰۵۸۰	۳۵۹۷۳۸۹	۳۶۸۵۶۵۱
دهک دوم	۲۸۷۸۲۵۰	۳۶۲۰۱۳۱	۴۵۴۹۵۹۰	۵۷۱۰۴۹۶	۶۰۷۱۲۹۸	۶۳۳۱۶۷۶

دهک سوم	۳۸۴۲۹۳۸	۴۸۷۵۰۳۷	۵۹۵۳۵۵۶	۷۴۴۲۸۹۸	۸۲۳۰۴۹۹	۸۴۱۴۹۲۶
دهک چهارم	۴۸۳۲۰۳۶	۶۰۳۷۲۴۹	۷۲۷۷۲۰۷	۸۹۷۹۳۳۱	۹۹۵۷۰۷۵	۱۰۳۶۰۶۵۶
دهک پنجم	۵۷۷۲۷۸۷	۷۲۵۴۴۸۵	۸۴۸۵۹۹۰	۱۰۳۵۶۸۶۹	۱۱۵۳۹۱۰۲	۱۱۹۱۹۹۲۷
دهک ششم	۶۷۱۱۷۲۳	۸۳۲۷۷۴۹	۹۹۵۰۷۴۹	۱۲۱۲۱۴۱۷	۱۳۴۹۹۹۵۷	۱۴۲۴۷۶۶۳
دهک هفتم	۷۸۴۰۴۳۵	۹۸۷۶۹۳۰	۱۱۴۰۶۳۲۷	۱۳۹۸۱۱۴۸	۱۵۴۳۴۹۸۸	۱۶۳۰۹۰۵۰
دهک هشتم	۹۲۴۱۷۵۰	۱۱۳۹۷۴۳۵	۱۳۱۹۱۸۳۷	۱۶۳۵۱۸۵۶	۱۸۱۰۶۹۳۲	۱۹۳۲۰۸۰۸
دهک نهم	۱۱۳۸۶۳۸۰	۱۳۷۶۵۱۸۰	۱۶۱۸۶۵۲۸	۲۰۱۳۳۹۷۳	۲۱۸۵۰۶۷۷	۲۴۱۱۸۸۷۳
دهک دهم	۱۷۱۴۰۷۶۰	۲۱۷۵۸۹۸۹	۲۲۶۴۳۱۷۲	۳۱۰۲۵۹۸۲	۳۳۲۵۴۲۹۷	۳۷۷۰۱۰۷۷

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار

ارقام موجود در جداول ۳-۴ و ۴-۴ نشان دهنده متوسط انواع هزینه های خوراکی و دখانی سالانه ی یک خانوار روستایی در هر یک از دهک های هزینه ی سالانه ۱۳۹۰-۱۳۸۰ می باشد نتایج جداول مرکز آمار استان نشان داد که بیشترین و کمترین دهک در دهک های هزینه ی سالانه روستایی استان کهگلویه بالاترین دهک مربوط به دهک دهم ۱۳۹۰ برابر با ۷۲۴۳۹۳۴۶ و کمترین دهک مربوط به دهک دوم ۱۳۸۰ برابر با ۱۴۸۷۰۴۳ می باشد.

جدول (۴-۱): متوسط انواع هزینه های غیر خوراکی سالانه ی یک خانوار شهری

در هر یک از دهک های هزینه ی سالانه (۱۳۹۰-۱۳۸۰)

سال	دهک ششم	دهک هفتم	دهک هشتم	دهک نهم	دهک دهم
۱۳۸۰	۱۵۶۲۳۳۸۳	۱۸۹۱۲۲۱۱	۲۳۴۹۴۲۷۳	۳۱۹۸۹۸۴۸	۶۹۷۰۵۸۶۱
۱۳۸۱	۱۹۰۲۶۳۸۳	۲۳۰۴۰۷۲۱	۲۸۸۹۶۹۸۱	۳۹۷۶۱۳۶۲	۸۳۸۰۶۰۵۴
۱۳۸۲	۲۳۹۳۸۳۷۲	۲۹۳۲۸۰۰۳	۳۵۷۸۴۱۰۹	۴۷۶۷۲۷۴۱	۹۴۲۹۹۵۵۳
۱۳۸۳	۲۹۰۰۷۵۷۵	۳۵۴۱۲۵۱۳	۴۴۲۸۲۸۵۷	۶۰۶۴۵۱۹۸	۱۲۱۱۳۴۲۸۱
۱۳۸۴	۳۳۰۸۵۵۵۲	۳۹۹۴۸۰۱۵	۵۰۷۶۰۱۶۸	۶۹۸۴۳۱۶۸	۱۴۰۳۵۲۶۷۶
۱۳۸۵	۳۷۱۱۲۶۲۵	۴۵۷۱۹۴۶۴	۵۹۰۳۶۳۴۶	۸۰۶۶۷۲۶۵	۱۵۹۶۱۷۶۰۸
۱۳۸۶	۴۵۵۹۱۳۶۸	۵۵۸۵۱۵۴۸	۶۹۶۹۹۴۴۷	۹۵۱۳۹۲۱۴	۱۸۹۹۱۸۱۶۸
۱۳۸۷	۶۰۴۷۶۷۲۴	۷۲۷۴۹۸۹۴	۹۰۲۳۸۵۱۲	۱۱۹۵۵۹۷۴۴	۲۲۰۹۵۵۲۰۵
۱۳۸۸	۶۳۹۰۴۸۶۷	۷۷۷۸۰۰۶۸	۹۶۷۴۳۹۵۹	۱۲۷۸۶۷۰۲۵	۲۲۸۳۵۳۸۲۳
۱۳۸۹	۷۲۱۹۴۷۶۱	۸۷۱۱۵۷۸۶	۱۰۷۳۷۸۰۸۶	۱۴۳۴۱۵۰۱۱	۲۷۰۱۵۲۱۹۹
۱۳۹۰	۸۵۴۷۰۱۲۹	۱۰۲۲۴۳۹۲۳	۱۲۵۱۹۹۵۵۲	۱۶۰۸۵۵۶۴۴	۲۸۸۴۵۱۵۴۱

ارقام موجود در جداول ۴-۵ و ۴-۶ نشان دهنده متوسط انواع هزینه های غیر خوراکی و دخانی سالانه ی یک خانوار شهری در هر یک از دهک های هزینه ی سالانه ۱۳۹۰-۱۳۸۰ می باشد نتایج جداول مرکز آمار استان نشان داد که بیشترین و کمترین دهک در دهک های هزینه ی سالانه روستایی استان کهگلویه بالاترین دهک مربوط به دهک دهم ۱۳۹۰ برابر با ۲۸۸۴۵۱۵۴۱ و کمترین دهک مربوط به دهک اول ۱۳۸۰ برابر با ۱۹۳۲۱۱۲ می باشد.

جدول (۵-۱): متوسط هزینه کل یک خانوار شهری/روستایی (۱۳۸۰-۹۰)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
شهری	۲۸۰۲۰۳۵۰	۳۴۹۷۰۶۶۱	۴۰۹۸۹۲۸۳	۵۱۴۷۸۹۲۱	۵۹۲۴۲۴۲۶	۶۷۲۸۶۰۲۱
روستایی	۱۷۲۳۲۸۹۲	۲۱۳۹۴۹۵۵	۲۵۶۷۶۰۳۴	۳۳۵۴۳۷۷۱	۳۷۵۰۲۹۵۲	۴۱۵۶۹۹۲۵
سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰
شهری	۶۷۲۸۶۰۲۱	۸۱۲۸۹۱۳۹	۹۴۲۱۴۱۰۷	۹۹۱۹۱۳۳۰	#####	۱۳۲۷۱۶۰۹۶
روستایی	۴۱۵۶۹۹۲۵	۴۸۸۴۶۰۴۵	۵۳۹۹۴۹۲۶	۵۹۲۶۳۵۷۸	۶۸۴۷۷۲۲۹	۸۳۹۷۳۰۹۲

همانطوری که در جدول ۴-۸ مشاهده می شود متوسط هزینه کل یک خانوار شهری (۹۰-۱۳۸۰) نشان داده شده است که بالاترین هزینه مربوط به سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۳۲۷۱۶۰۹۶ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ برابر با ۲۸۰۲۰۳۵۰ و متوسط هزینه کل یک خانوار روستایی (۹۰-۱۳۸۰) نشان داده شده است که بیشترین هزینه مربوط به سال ۱۳۹۰ برابر با ۳۹۱۲۸۸۳۰ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ برابر با ۱۷۲۳۲۸۹۲ می باشد، بیشترین رشد مربوط به از سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ و همچنین مربوط به ۱۳۸۵-۱۳۸۶ می باشد.

جدول (۱-۶): متوسط درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری /روستایی (۱۳۸۰-۱۳۹۰)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
شهری	۲۵۸۳۱۵۲۷	۳۳۱۰۴۸۶۸	۳۹۲۰۲۴۲۷	۴۷۲۶۷۷۸۴	۵۳۶۷۸۲۸۲	۶۵۵۰۹۱۰۸
روستایی	۱۵۲۰۰۱۴۹	۱۹۰۰۲۶۱۰	۲۴۰۴۰۴۲۱	۲۷۸۸۳۶۵۶	۳۴۴۷۴۶۸۶	۳۹۱۲۸۸۳۰
سال	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۶
شهری	۷۷۹۹۴۲۵۷	۸۸۲۱۹۳۸۶	۹۳۶۰۲۸۳۴	۱۰۶۱۵۵۹۷۴	۱۳۰۳۰۱۴۴۵	۷۷۹۹۴۲۵۷
روستایی	۴۷۱۰۶۹۴۹	۴۸۴۲۳۸۷۴	۵۲۴۳۷۶۰۰	۵۹۳۳۶۸۷۴,۶	۷۹۷۲۶۹۴۸	۴۷۱۰۶۹۴۹

همانطوری که در جدول ۴-۹ مشاهده می شود متوسط درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری (۹۰-۱۳۸۰) نشان داده شده است که بالاترین درآمد مربوط به سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۳۰۳۰۱۴۴۵ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ برابر با ۲۵۸۳۱۵۲۷ و متوسط درآمد کل یک خانوار روستایی (۹۰-۱۳۸۰) نشان داده شده است که بیشترین درآمد مربوط به سال ۱۳۹۰ برابر با ۷۹۷۲۶۹۴۸ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ برابر با ۱۵۲۰۰۱۴۹ می باشد.

دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	دهکها
۲۰	۲۷۱	۲۷۸۰	۲۷۲۵	۲۶۹۱	۲۵۹۰	۲۴۵۰	۲۴۰	۲۳۵۰	۲۲۰	۲۲۰	۲۵۷۶/۳۶۴
انرژی											

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول (۱-۷): برآورد انرژی دریافتی بر حسب کالری، مناطق شهری استان خوزستان، سال ۱۳۸۰ (سرانه روزانه)

دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	دهکها
۲۰	۲۷۱	۲۷۸۰	۲۷۲۵	۲۶۹۱	۲۵۹۰	۲۴۵۰	۲۴۰	۲۳۵۰	۲۲۰	۲۲۰	۲۵۷۶/۳۶۴
انرژی											

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول (۱-۸): مخارج کل سرانه خانوارها به تفکیک دهک های هزینه، مناطق شهری استان خوزستان، سال ۱۳۸۰ (ریال)

دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	دهکها
۳۴۵۴۷۸	۲۲۰۳۲۱	۱۳۷۱۵۲	۱۶۵۲۵۲	۱۴۷۷۴۲	۱۳۵۷۸۲	۱۲۵۵۴۷	۱۱۰۵۳۴	۹۰۵۷۸۰	۸۴۵۲۲۱	۲۰۸۵۸۹/۹	مخارج کل

مأخذ: مرکز آمار ایران

با مرور بر جدول (۱) پیداست که اولین دهکی که بیش از ۲۳۰۰ کالری انرژی دریافت داشته است، دهک ۳ می باشد. مطابق با متدولوژی ارائه شده ابتدا می بایست مازاد انرژی دریافتی بر ۲۳۰۰ کالری را بدست آورد، پس: $۲۳۵۰ - ۲۳۰۰ = ۵۰$

سپس با مراجعه به جدول (۲)، از تقسیم مخارج کل دهک سوم بر میزان کالری دریافتی از همان دهک، قیمت هر واحد کالری بر حسب ریال محاسبه می شود: $47/03 = 2350 = 110524$

برای محاسبه مخارج کالری دریافتی مازاد نیاز به شکل زیر عمل می شود: $47/03 \times 50 = 2351/5$

جهت بدست آوردن خط فقر سالانه ما به تفاوت مخارج کالری دریافتی مازاد دهک سوم از مخارج کل دهک سوم به دست آورده می شود: $110524 - 2351/5 = 108172/5$

برای به دست آوردن خط فقر ماهانه: $108172/5 \div 12 = 9014/375$

تفسیر یافته های پژوهش

۱- نتایج محاسبات خط فقر در جدول (۱۱-۴) نشان می دهد که طی ده سال مورد بررسی خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان خوزستان از روندی افزایشی برخوردار بوده است به طوری که در مناطق شهری استان در سال ۱۳۸۰ خط فقر به میزان ۷۶۰۸۳ ریال و در سال ۱۳۸۵ از مقدار ۹۱۶۷۱۴ ریال برخوردار است یعنی خط فقر تقریباً ۱۲ برابر شده است. در مناطق روستایی استان خوزستان نیز در سال ۱۳۸۰، خط فقر به میزان ۸۳۱۱۶ ریال و در سال ۱۳۸۹، از مقدار ۳۸۷۶۹۶ ریال برخوردار است یا به عبارت دیگر طی این ده سال خط فقر مناطق روستایی استان خوزستان تقریباً ۴/۷ برابر شده است.

جدول (۱-۹): خط فقر مناطق شهری و روستایی استان خوزستان (سرانه، ماهانه، ریال)

سال	مناطق شهری	مناطق روستایی
۱۳۸۰	۷۶۰۸۳	۸۳۱۱۶
۱۳۸۱	۱۲۰۳۷۲	۱۴۱۸۰۹
۱۳۸۲	۱۲۳۱۴۳	۸۱۱۴۲
۱۳۸۳	۲۱۴۰۸۴	۱۴۵۴۹۴
۱۳۸۴	۲۷۱۱۲۶	۱۷۹۴۸۱
۱۳۸۵	۳۸۲۲۸۶	۲۶۲۰۳۲
۱۳۸۶	۵۱۵۱۵۷	۳۷۹۴۳۱
۱۳۸۷	۶۱۹۵۱۸	۳۵۹۶۲۹
۱۳۸۸	۶۴۹۲۹۷	۲۵۲۳۹۳
۱۳۸۹	۹۱۶۷۱۴	۳۸۷۶۹۶

مأخذ: محاسبات محقق

۲. بر مبنای جدول شماره (۱۲-۴) بیشترین میزان رشد خط فقر در مناطق شهری استان خوزستان در سال ۱۳۸۰ بوده که نسبت به سال قبل از آن با ۷۴ درصد رشد از ۱۲۳۱۴۳ ریال به ۲۱۴۰۸۴ ریال رسیده و کمترین میزان رشد خط فقر در سال ۱۳۸۲ با ۲ درصد رشد نسبت به سال قبل از آن از ۱۲۰۳۷۲ ریال در سال ۱۳۸۱ به ۱۲۳۱۴۳ ریال در سال ۱۳۸۲ رسیده است. به علاوه در سال ۱۳۸۹ که سال پایانی این دوره است رشد ۴۱ درصدی خط فقر مشاهده می شود. هم چنین در مناطق روستایی در سال های ۱۳۸۲، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ خط فقر از رشدی منفی برخوردار بوده است یعنی اندازه آن در مقایسه با سال قبل کاهش یافته است. از نظر روند افزایشی خط فقر، بیشترین میزان رشد در مناطق روستایی مربوط به سال ۱۳۸۳ است که بالغ بر ۷۹ درصد بوده و کمترین میزان رشد خط فقر با ۲۳ درصد مربوط به سال ۱۳۸۴ می باشد. در ضمن در سال پایانی دوره یعنی سال ۱۳۸۹ رشد خط فقر نسبت به سال ۱۳۸۸ معادل ۵۴ درصد بوده یا به عبارتی از ۲۵۲۳۹۳ ریال به ۳۸۷۶۹۶ ریال رسیده است.

جدول (۱۰-۱): رشد خط فقر مناطق شهری و روستایی استان خوزستان (بر حسب درصد)

سال	مناطق شهری	مناطق روستایی
۱۳۷۶		
۱۳۷۷	۵۸	۷۱
۱۳۷۸	۲	-۴۳
۱۳۷۹	۷۴	۷۹
۱۳۸۰	۲۷	۲۳
۱۳۸۱	۴۱	۴۶
۱۳۸۲	۳۵	۴۵
۱۳۸۳	۲۰	-۵
۱۳۸۴	۵	-۳۰
۱۳۸۵	۴۱	۵۴

مأخذ: محاسبات محقق

۳. بر اساس جدول شماره (۱۲-۴) نرخ فقر یا همان درصد افراد فقیر در مناطق شهری استان خوزستان در سال ۱۳۸۰، ۷ درصد و در سال ۱۳۸۹، ۵۳ درصد می باشد یعنی بیش از نیمی از خانوارهای نمونه در این سال زیر خط فقر زندگی می کردند که این رقم حائز اهمیت است و تقریباً می توان گفت که در مناطق شهری استان خوزستان درصد خانوارهای زیر خط فقر طی دوره ده ساله از نوسان برخوردار بوده و در سال ۱۳۸۲، ۱۰ درصد خانوارهای مناطق روستایی استان زیر خط فقر می کردند که کمترین نرخ فقر در این ده سال است در حالیکه بیشترین نرخ فقر مربوط به سال ۱۳۸۱ به ۵۲ درصد می باشد. در سال ۱۳۸۹ نیز تعداد ۳۶ درصد خانوارهای روستایی نمونه استان خوزستان زیر خط فقر قرار داشتند.

جدول (۱۱-۱): شاخص نسبت سرشمار یا نرخ فقر (بر حسب درصد) - مأخذ: محاسبات محقق

سال	مناطق شهری	مناطق روستایی
۱۳۷۶	۷	۳۱
۱۳۷۷	۱۳	۵۲
۱۳۷۸	۱۵	۱۰
۱۳۷۹	۲۵	۳۲
۱۳۸۰	۲۸	۳۱
۱۳۸۱	۳۷	۳۵
۱۳۸۲	۵۳	۴۶
۱۳۸۳	۴۱	۴۴
۱۳۸۴	۳۸	۱۸
۱۳۸۵	۵۳	۳۶

جدول (۱-۱۲): برآورد انرژی دریافتی مناطق شهری استان خوزستان بر حسب کالری (سرانه، روزانه)

دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	
۵۵۲۰	۳۸۵۲	۳۲۴۵	۳۱۳۹	۲۸۱۸	۲۸۱۵	۲۷۸۸	۲۷۲۱	۲۷۵۷	۲۵۱۶	۳۰۱۸	۱۳۸۰
۴۳۷۵	۳۳۱۸	۳۳۰۵	۳۱۸۰	۳۰۳۶	۲۸۳۹	۲۷۳۵	۲۵۹۸	۲۵۵۸	۲۰۸۱	۲۹۶۶	۱۳۸۱
۴۱۴۶	۳۳۴۸	۳۱۸۲	۳۰۸۵	۲۹۸۹	۲۷۸۵	۲۶۹۷	۲۵۱۷	۲۴۰۳	۲۱۵۲	۲۵۹۶	۱۳۸۲
۵۰۰۹	۳۶۷۴	۲۹۴۲	۲۸۹۴	۲۸۸۹	۲۸۳۰	۲۶۶۳	۲۲۶۷	۲۱۰۸	۲۰۵۶	۲۸۲۴	۱۳۸۳
۳۸۱۶	۲۹۱۹	۲۸۳۲	۲۷۹۲	۲۷۹۰	۲۳۷۶	۲۲۱۳	۱۹۷۴	۱۹۷۲	۱۵۷۷	۲۷۱۳	۱۳۸۴
۲۸۵۹	۲۸۰۰	۲۷۸۹	۲۷۵۱	۲۲۲۸	۲۰۲۴	۱۷۷۴	۱۶۰۱	۱۵۷۴	۱۱۷۸	۲۶۷۵	۱۳۸۵
۳۰۹۰	۲۶۲۳	۲۴۴۳	۲۳۵۰	۲۱۰۷	۱۹۹۷	۱۷۴۱	۱۶۶۲	۱۲۳۲	۱۰۹۷	۲۴۹۵	۱۳۸۶
۳۴۰۳	۲۸۹۲	۲۵۲۶	۲۴۶۹	۲۲۴۶	۲۱۱۱	۱۹۴۱	۱۸۴۹	۱۵۴۰	۱۳۷۰	۲۶۰۵	۱۳۸۷
۳۷۱۶	۳۱۶۰	۲۶۰۹	۲۵۸۸	۲۳۸۵	۲۲۲۴	۲۱۴۰	۲۰۳۵	۱۸۴۵	۱۶۴۳	۲۷۱۵	۱۳۸۹
۲۶۸۱	۲۴۷۸	۲۴۲۰	۲۳۹۵	۲۳۱۴	۲۲۱۰	۱۷۱۸	۱۴۳۰	۱۳۶۱	۱۰۸۳	۲۳۳۹	۱۳۹۰

مأخذ: محاسبات محقق

ارقام موجود در جدول (۴-۱۴) نشان دهنده میزان انرژی دریافتی هر فرد در یک دهک به طور روزانه می باشد. به عنوان مثال در جدول شماره (۴-۱۴) در سال ۱۳۸۰ در دهک اول هر فرد به طور روزانه ۲۵۱۶ کالری دریافت داشته است و همان گونه که ملاحظه می شود، در همین دهک بیش از ۲۳۰۰ کالری انرژی دریافت شده است. روند کلی دریافت انرژی در دهک ها به استثنای برخی موارد صعودی است. با نگاهی به جدول (۴-۱۴) و بر اساس ستون متوسط انرژی دهک ها، کمترین میزان انرژی دریافتی در مناطق شهری استان خوزستان با رقم ۲۳۳۹ کالری به سال ۱۳۸۹ مربوط می باشد. بر همین اساس بالاترین رقم انرژی متوسط دریافتی در مناطق شهری استان خوزستان طی ده سال مورد بررسی، ۳۰۱۸ کالری مربوط به سال ۱۳۸۰ می باشد.

جدول (۱-۱۳): برآورد انرژی دریافتی مناطق شهری استان خوزستان بر حسب کالری (سرانه، روزانه)

دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	
۵۱۰۵	۲۸۳۵	۲۵۰۰	۲۷۳۳	۲۳۲۵	۲۳۱۹	۲۱۶۱	۱۸۶۴	۱۷۱۸	۱۳۷۸	۳۰۸۶	۱۳۸۰
۳۰۴۵	۳۰۷۸	۲۷۵۸	۲۴۳۷	۲۱۰۸	۱۸۱۷	۱۵۱۶	۱۳۰۲	۱۴۵۹	۱۳۴۵	۲۹۶۴	۱۳۸۱
۴۱۲۵	۳۵۲۳	۳۴۲۲	۳۱۵۱	۳۱۳۶	۲۷۸۷	۲۷۳۳	۲۶۵۸	۲۶۵۷	۲۵۱۶	۲۸۵۹	۱۳۸۲
۳۹۱۷	۳۷۳۲	۳۴۶۸	۳۴۴۰	۳۰۱۴	۲۵۸۶	۲۲۵۲	۲۲۵۸	۲۱۳۵	۲۱۲۱	۲۸۳۴	۱۳۸۳
۴۱۱۰	۳۲۳۳	۳۲۰۵	۳۰۴۸	۲۷۵۵	۲۷۳۸	۲۷۱۹	۲۱۷۳	۱۶۸۸	۱۱۹۳	۲۹۴۹	۱۳۸۴
۴۰۵۴	۲۸۵۶	۲۸۲۲	۲۷۴۳	۲۵۸۵	۱۹۱۰	۱۶۶۴	۱۶۶۰	۱۷۳۷	۱۷۶۴	۲۸۸۴	۱۳۸۵
۳۰۰۱	۲۸۴۶	۲۶۵۳	۲۳۶۲	۱۹۷۱	۱۵۶۱	۱۴۹۴	۱۱۹۷	۴۸۵	۰	۲۷۸۲	۱۳۸۶
۳۸۱۰	۳۵۹۶	۲۷۵۲	۲۵۷۵	۲۲۸۷	۲۰۷۸	۱۹۶۷	۱۷۹۴	۱۳۴۷	۸۱۲	۲۶۹۲	۱۳۸۷
۴۶۱۸	۴۳۴۵	۲۸۵۱	۲۷۸۷	۲۶۰۲	۲۵۰۴	۲۴۴۰	۲۳۹۰	۲۲۰۹	۱۶۲۳	۲۶۰۲	۱۳۸۹
۳۸۶۷	۳۲۲۸	۲۷۴۸	۲۶۷۷	۲۵۶۰	۲۲۷۲	۲۲۷۲	۲۲۷۰	۱۸۴۶	۱۸۳۰	۲۶۰۲	۱۳۹۰

مأخذ: محاسبات محقق

۵. در جدول شماره (۴-۱۵) و بر اساس ستون متوسط انرژی دریافتی دهک ها، بالاترین رقم انرژی دریافتی در مناطق روستایی استان خوزستان ۳۰۸۶ کالری مربوط به سال ۱۳۸۰ و پایین ترین رقم متوسط انرژی دریافتی، ۲۶۰۲ است که مربوط به سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ می باشد. پس به طور کلی و بر اساس ستون متوسط انرژی دهک ها در جداول (۴-۱۴) و (۴-۱۵) بیشترین میزان انرژی دریافتی چه در مناطق شهری و چه در مناطق روستایی مربوط به سال ابتدایی دوره یعنی سال ۱۳۷۶ و کمترین میزان انرژی دریافتی به سال یا سالهای انتهایی دوره یعنی ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ مربوط می باشد.

جدول (۱-۱۴): مخارج کل سرانه خانوارهای شهری استان خوزستان به تفکیک دهکهای هزینه (ریال)

دهک	دهک ۱۰	دهک ۹	دهک ۸	دهک ۷	دهک ۶	دهک ۵	دهک ۴	دهک ۳	دهک ۲	دهک ۱	متوسط	۱۳۸۰
۲۸۴۴۳۴۱۲	۳۴۴۴۳۳۸۸	۱۸۳۱۰۴۷۲/۵	۱۲۱۷۶۵۵۷	۱۲۸۰۴۵۴۱	۱۱۰۳۶۲۰۶	۱۰۲۴۷۷۱۳	۶۳۷۷۳۰۱	۸۵۵۶۱۶۸	۴۷۱۲۵۲۱	۳۲۵۷۸۷۵	۳۲۴۸۹۶۱	۱۳۸۱
۱۶۵۶۳۳۴۴	۱۵۴۰۰۲۲۳	۱۲۰۹۳۴۱۷/۵	۸۷۸۶۶۱۲	۷۰۹۸۲۱۳	۶۶۵۹۸۸۱	۶۱۷۴۲۷۵	۴۲۳۳۹۶۶	۴۴۰۷۰۲	۳۲۵۷۸۷۵	۳۲۴۸۹۶۱	۳۳۴۸۹۶۱	۱۳۸۱
۱۴۲۶۱۷۸۲	۱۱۹۱۹۳۱۶	۹۳۳۵۸۰۳	۶۷۵۲۲۹۰	۶۵۴۱۲۶۴	۵۰۸۵۹۲۴	۴۸۶۵۶۴۴	۳۴۷۵۲۱۷	۳۸۸۴۱۸۶	۲۴۹۸۵۸۹	۳۲۴۸۹۶۱	۳۳۴۸۹۶۱	۱۳۸۱
۱۳۳۲۴۹۰۸	۹۶۴۴۵۵۹	۷۹۸۰۴۲۱	۶۳۱۶۲۸۳	۵۴۸۷۱۷۴	۴۷۵۲۷۷۷	۴۰۲۹۷۱۲	۲۸۳۳۶۹۰	۳۲۴۰۸۴۹	۲۳۷۳۸۲۹	۲۳۷۳۸۲۹	۲۳۷۳۸۲۹	۱۳۸۱
۱۱۰۶۷۵۳۵	۸۰۷۹۵۴۲	۶۶۲۸۲۵۵	۵۱۷۶۹۶۸	۴۶۹۸۴۱۷	۴۴۷۸۳۷۴	۳۸۷۲۸۹۱	۲۵۹۴۹۲۲	۲۶۵۶۶۰۳	۲۱۲۱۸۹۷	۲۱۲۱۸۹۷	۲۱۲۱۸۹۷	۱۳۸۱
۹۰۷۳۴۳۰	۷۹۰۷۱۸۹	۶۰۵۰۲۴۴	۴۱۹۳۲۹۹	۴۲۲۶۳۰۹	۳۳۶۱۰۵۴	۳۲۸۹۴۲۴	۲۳۱۳۱۱۸	۲۶۱۸۱۰۹	۱۷۴۶۶۵۵	۱۷۴۶۶۵۵	۱۷۴۶۶۵۵	۱۳۸۱
۶۹۶۹۱۲۹	۷۳۷۹۵۹۹	۶۱۷۴۴۲۰/۵	۴۹۶۷۲۸۲	۴۰۳۶۶۰۱	۳۳۱۴۸۴۴	۲۹۷۴۴۷۶	۲۱۱۸۶۰۸	۲۰۱۰۸۷۵	۱۵۳۷۷۱۲	۱۵۳۷۷۱۲	۱۵۳۷۷۱۲	۱۳۸۱
۳۹۶۸۳۹۰	۶۹۱۰۳۴۰	۵۷۷۵۸۳۴	۴۶۴۱۳۲۸	۳۸۶۳۲۸۶	۲۹۲۱۱۴۹	۲۳۱۷۷۰۲	۱۶۶۵۲۶۶	۱۹۶۰۷۵۵	۱۳۸۱۲۸۶	۱۳۸۱۲۸۶	۱۳۸۱۲۸۶	۱۳۸۱
۴۶۷۴۳۶۷	۵۸۹۹۷۰۶	۴۸۷۳۰۹۶	۳۸۴۶۶۸۶	۴۰۹۰۱۵۰	۲۷۵۸۴۳۰	۲۱۱۷۹۸۰	۱۵۴۳۹۴۷	۱۶۰۶۴۸۴	۱۳۱۴۳۶۷	۱۳۱۴۳۶۷	۱۳۱۴۳۶۷	۱۳۸۱
۵۱۱۱۷۳۰	۴۹۷۵۷۵۴	۴۱۲۷۰۳۳	۳۲۷۸۳۱۲	۳۶۱۶۸۴۴	۲۱۴۰۵۳۱	۱۵۲۲۲۹۲	۱۲۵۹۸۹۸	۱۱۳۴۶۸۷	۹۹۸۷۴۶۳	۹۹۸۷۴۶۳	۹۹۸۷۴۶۳	۱۳۸۱
۱۱۹۷۹۱۰۲	۱۰۶۹۳۰۷۹	۸۴۲۳۹۵۸	۶۱۵۴۸۳۷	۵۷۵۶۲۹۲	۴۸۵۴۳۳۵	۴۲۹۰۰۸۵	۳۰۶۵۰۷۱	۳۳۴۸۹۶۱	۲۳۱۴۴۹۲	۲۳۱۴۴۹۲	۲۳۱۴۴۹۲	۱۳۸۱

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول (۱-۱۵): مخارج کل سرانه خانوارهای روستایی استان خوزستان به تفکیک دهکهای هزینه (ریال)

سال	متوسط	دهک ۱	دهک ۲	دهک ۳	دهک ۴	دهک ۵	دهک ۶	دهک ۷	دهک ۸	دهک ۹	دهک ۱۰
۱۳۸۰	۱۵۰۸۵۲۸	۷۱۹۳۹۴	۷۶۲۵۹۴	۹۸۲۱۴۰	۱۰۷۳۰۰۱	۱۰۰۵۶۲۸	۱۱۸۹۳۲۰	۱۳۵۶۳۲۰	۱۴۵۶۷۴۰	۱۸۱۶۸۶۴	۳۲۹۷۰۰۲
۱۳۸۱	۱۸۴۸۴۳۴	۹۲۷۲۰۳	۱۰۱۱۷۴۹	۱۰۲۰۸۴۸	۱۱۸۱۷۱۲	۱۳۳۸۹۸۴	۱۵۳۰۴۲۲	۱۸۰۳۰۹۳	۱۹۸۸۳۳۱	۲۷۰۸۰۰۶	۳۷۲۱۸۰۳
۱۳۸۲	۲۱۳۲۳۲۶	۱۰۶۵۰۷۰	۱۳۱۷۴۱۳	۱۳۲۸۹۱۲	۱۴۰۱۴۵۹	۱۵۰۷۲۰۳	۱۸۰۲۲۴۵	۱۹۹۶۶۱۰	۲۲۳۴۲۱۶	۲۹۳۱۹۵۷	۳۸۵۵۷۰۹
۱۳۸۳	۲۴۵۹۶۹۳	۱۱۶۷۸۸۹	۱۴۹۷۸۹۰	۱۶۰۱۰۱۲	۱۷۷۸۵۱۴	۱۹۶۳۰۰۲	۲۵۴۹۷۷۶	۲۴۲۹۹۰۸	۳۰۱۴۳۳۲	۲۹۵۰۴۳۷	۴۰۹۳۰۶۵
۱۳۸۴	۲۷۸۷۳۰۳	۱۴۸۵۲۱۵	۱۹۳۳۲۹۴	۲۱۷۲۹۲۵	۲۵۴۶۳۷۲	۲۵۰۳۸۳۹	۲۴۷۲۱۲۹	۲۹۸۸۵۶۳	۳۰۴۱۳۵۲	۳۲۹۱۳۳۷	۴۳۲۷۱۶۸
۱۳۸۵	۳۶۴۴۵۹۹	۲۷۵۰۴۸۳	۲۹۹۶۸۵۴	۳۹۵۹۲۵۰	۲۹۲۴۰۴۹	۲۸۸۷۲۴۸	۳۵۳۳۹۷۵	۳۶۵۵۰۰۳	۳۶۸۸۰۵۹	۳۹۰۹۱۱۱	۵۸۵۲۳۳۸
۱۳۸۶	۴۶۱۹۷۱۵	۳۶۷۹۰۷۲	۲۹۸۱۴۴۸	۳۹۹۶۷۳۲	۴۰۱۲۱۰۶	۳۸۱۷۱۸۷	۴۲۴۴۸۹۵	۴۶۷۵۹۳۲	۴۹۲۶۹۰۴	۵۶۵۷۵۶۵	۶۹۲۲۵۲۰
۱۳۸۷	۵۱۸۵۸۸۷	۳۴۶۷۸۷۹	۳۰۳۸۵۱۹	۳۵۷۱۹۹۰	۳۸۵۱۰۷۷	۳۹۴۱۷۰۱	۴۲۸۳۷۳۷	۴۸۳۱۴۴۷	۵۰۹۷۲۱۵	۶۵۲۴۲۶۵	۱۰۳۶۴۹۷۷
۱۳۸۹	۵۷۵۲۰۶۰	۳۲۵۶۶۸۷	۳۰۹۵۷۹۱	۳۱۴۷۲۴۸	۳۶۹۰۰۴۹	۴۰۴۶۶۲۱۵	۴۳۲۲۵۷۹	۴۹۸۶۹۶۲	۵۲۶۷۵۲۶	۷۳۹۰۹۶۶	۱۳۸۰۷۴۳۴
۱۳۹۰	۶۹۵۵۳۸۳	۳۵۲۵۰۵۵	۳۶۱۰۷۳۲	۴۱۸۱۰۳۶	۴۳۷۵۵۸۰	۴۷۵۴۹۱۳	۵۱۷۸۳۳۴	۵۹۸۰۹۵۰	۶۷۷۷۳۵۰	۸۴۵۶۸۳۰	۲۱۱۶۷۲۲۸

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول شماره (۱-۱۶): بررسی ساکن پذیری و معرفی متغیرها

نتیجه آزمون	تفاضل مرتبه اول		آزمون در سطح		نوع آزمون	معرفی متغیر	متغیر
	ADF	PP	ADF	PP			
I(1)	61/3-*	12/5-*	26/1-	03/2-	روند	شاخص باز بودن اقتصادی : نسبت واردات به تولید ناخالص	X ₁
	74/3-*	23/5-*	32/1-	21/2-	روند و عرض از مبدا		
	49/3-*	07/5-*	02/1-	13/2-	هیچکدام		
I(1)	63/3-*	32/4-*	39/1-	44/1-	روند	نرخ بیکاری : نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال اقتصادی	X ₂
	98/3-*	39/4-	62/1-	42/1-	روند و عرض از مبدا		
	42/3-*	16/4-*	11/1-	36/1-	هیچکدام		
I(1)	74/4-*	23/5-*	96/0-	12/1-	روند	تورم : استفاده از شاخص قیمتی مصرف کننده	X ₃
	56/4-*	56/5-*	85/0-	26/1-	روند و عرض از مبدا		
	12/4-*	32/5-*	06/1-	94/0-	هیچکدام		
I(1)	36/5-*	23/6-*	87/1-	65/1-	روند	بارمالیاتی مستقیم : نسبت مالیات مستقیم به تولید ناخالص داخلی مالیات مستقیم: حاصل جمع مالیات بر شرکتها و مالیات بر درآمد است	X ₄
	79/5-*	29/6-*	69/1-	47/1-	روند و عرض از مبدا		
	31/5-*	13/6-*	14/1-	26/1-	هیچکدام		
I(0)			96/3-*	65/3-*	روند	رشد بار مالیاتی مستقیم	X ₅
			87/3-*	44/3-*	روند و عرض از مبدا		
			25/3-*	12/3-*	هیچکدام		
I(1)	21/3-*	23/4-*	45/0-	09/1-	روند	اندازه دولت : هزینه مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی	X ₆
	41/3-*	41/4-*	59/0-	12/1-	روند و عرض از مبدا		
	06/3-*	13/4-*	12/0-	06/1-	هیچکدام		
I(1)	67/3-*	13/4-*	23/1-	41/1-	روند	درآمد سرانه : تولید ناخالص داخلی به جمعیت	X ₇
	56/3-*	22/4-*	29/1-	38/1-	روند و عرض از مبدا		
	41/3-*	11/4-*	11/1-	16/1-	هیچکدام		

* نشان دهنده رد فرضیه صفر در سطح ۵٪ است.

جدول شماره (۱-۱۷): نتایج تخمین الگوها و شاخص‌های برازش الگوها

مدل متغیرهای علی	MIMIC (6-1-3 a) الگوی شماره (۱)	MIMIC (7-1-3 a) الگوی شماره (۲)	MIMIC (6-1-3 b) الگوی شماره (۳)	MIMIC (7-1-3 b) الگوی شماره (۴)	MIMIC (5-1-3) الگوی شماره (۵)
محدودیت تجاری	۰۵/۰ (۸۴/۰)	۱۱/۰* (۰۲/۲)	۱۱/۰* (۲۱/۲)	۰۵/۰ (۳۹/۱)	۸۰/۰* (۱۶/۲)
نرخ بیکاری	۱۰/۰ (۱۲/۱)	۱۲/۰* (۲۱/۲)	۱۰/۰* (۲۴/۲)	۱۱/۰ (۵۶/۱)	۱۳/۰* (۵۱/۲)
تورم	۲۳/۰* (۴۵/۲)	۱۴/۰* (۳۷/۲)	۱۷/۰* (۵۱/۲)	۱۹/۰* (۱۹/۲)	۲۱/۰* (۲۵/۲)
بارمالیاتی مستقیم	۱۶/۰* (۳۵/۲)	۱/۰* (۱۴/۲)	۰۶/۰ (۶۶/۱)	۱۷/۰* (۴۵/۲)	—————
رشد بار مالیاتی	—————	۰۱/۰ (۳۵/۰)	۰۲/۰ (۷۱/۰)	۰۵/۰ (۷۸/۰)	۰۱/۰ (۴۶/۰)
اندازه دولت	۰۴/۰ (۰/۷۳)	۰۵/۰ (۵۲/۱)	—————	۰۸/۰ (۳۱/۱)	—————

درآمد سرانه	-۰/۰۹ (-۱/۱۱)	-۰۶,۰ (-۱/۱۱)	-۷/۰۷ (-۱/۴۱)	-۰/۱۷* (-۲/۵۲)	-۰/۰۷ (-۰/۹۱)
شاخص‌ها					
تولید ناخالص داخلی	۱	۱	۱	۰/۸۷* (۳/۱۲)	۰/۵۰* (۷/۴۵)
مصرف انرژی	۱/۴۵* (۵/۴۵)	۲/۰۷* (۵/۱۳)	۱/۹۶* (۴/۶۲)	۱	۱
تقاضای پول	۵/۸۰* (۱۲/۵۶)	۴/۱۲ (۷/۰۵)	۵/۶۱* (۷/۶۳)	۳/۲* (۹/۴۶)	۹۹/۲* (۱۱/۶۴)
آمارهای آزمون					
AGFI	۸۹	۹۵	۹۱	۹۰	۹۲
RMSEA	۰۵۱/۰	۰۱۱/۰	۰۴۱/۰	۰۲۱/۰	۰۳۲/۰
Chi-square	۰۷/۴۳	۶۶/۳۸	۱۲/۳۴	۶۴/۳۲	۱۲/۳۴

نتیجه گیری

۱- نتایج مرکز آمار استان نشان می دهد که جمعیت روستایی در سال ۱۳۸۰ برابر با ۵/۱۸ و ۱۳۹۰ برابر با ۴/۰۳ و همچنین جمعیت شهری در سال ۱۳۸۰ برابر با ۴/۴۷ و در سال ۱۳۹۰ برابر با ۳/۶۶ می باشد که نشان دهنده این است که طی ۱۰ سال گذشته میزان جمعیت شهری و روستایی کاهش داشته هرچند کاهش جمعیت در هر دو بعد خانوار (روستایی/شهری) دیده می شود، این سرعت کاهش جمعیت در بعد روستایی بیشتر می باشد، متوسط درآمد سالانه روستایی که نشان دهنده رشد درآمد کل سالانه ی یک خانوار شهری /روستایی از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۰ می باشد هر چند که این افزایش درآمد با میزان رشد هزینه قابل مقایسه نیست.

۲- متوسط انواع هزینه های خوراکی و دخانی سالانه ی یک خانوار روستایی در هر یک از دهک های هزینه ی سالانه ۱۳۹۰-۱۳۸۰ می باشد نتایج جداول مرکز آمار استان نشان داد که بیشترین و کمترین دهک در دهک های هزینه ی سالانه روستایی استان خوزستان بالاترین دهک مربوط به دهک دهم ۱۳۹۰ برابر با ۷۲۴۳۹۳۴۶ و کمترین دهک مربوط به دهک دوم ۱۳۸۰ برابر با ۱۴۸۷۰۴۳ می باشد، همچنین متوسط انواع هزینه های غیرخوراکی و دخانی سالانه ی یک خانوار شهری در هر یک از دهک های هزینه ی سالانه ۱۳۹۰-۱۳۸۰ می باشد نتایج جداول مرکز آمار استان نشان داد که بیشترین و کمترین دهک در دهک های هزینه ی سالانه روستایی استان کهگلویه بالاترین دهک مربوط به دهک دهم ۱۳۹۰ برابر با ۲۸۸۴۵۱۵۴۱ و کمترین دهک مربوط به دهک اول ۱۳۸۰ برابر با ۱۹۳۲۱۱۲ می باشد. به طور کلی متوسط هزینه خوراکی یک خانوار شهری ۱۳۹۰-۱۳۸۰ نشان داده می شود که بالاترین هزینه مربوط به ۱۳۸۷ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ می باشد، در بعد خانوار شهری روستایی نشان داده می شود که بالاترین هزینه مربوط به ۱۳۸۷ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ می باشد، در بعد خانوار شهری متوسط هزینه کل یک خانوار شهری (۱۳۸۰-۹۰) نشان داده شده است که بالاترین هزینه مربوط به سال ۱۳۹۰ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ و متوسط هزینه کل یک خانوار روستایی (۱۳۸۰-۹۰) نشان داده شده است که بیشترین هزینه مربوط به سال ۱۳۹۰ و کمترین هزینه مربوط به ۱۳۸۰ می باشد، بیشترین رشد مربوط به از سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ و همچنین مربوط به ۱۳۸۵-۱۳۸۶ می باشد.

نتایج محاسبات خط فقر نشان می دهد که طی ده سال مورد بررسی خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان خوزستان از روندی افزایشی برخوردار بوده است به طوری که در مناطق شهری استان در سال ۱۳۸۰ خط فقر به میزان ۷۶۰۸۳ ریال و در سال ۱۳۸۵ از مقدار ۹۱۶۷۱۴ ریال برخوردار است یعنی خط فقر تقریباً ۱۲ برابر شده است. در مناطق روستایی استان خوزستان نیز در سال ۱۳۸۰، خط فقر به میزان ۸۳۱۱۶ ریال و در سال ۱۳۸۹، از مقدار ۳۸۷۶۹۶ ریال برخوردار است یا به عبارت دیگر طی این ده سال خط فقر مناطق روستایی استان خوزستان تقریباً ۴/۷ برابر شده است. میزان رشد خط فقر در مناطق شهری

استان خوزستان در سال ۱۳۸۰ بوده که نسبت به سال قبل از آن با ۷۴ درصد رشد از ۱۲۳۱۴۳ ریال به ۲۱۴۰۸۴ ریال رسیده و کمترین میزان رشد خط فقر در سال ۱۳۸۲ با ۲ درصد رشد نسبت به سال قبل از آن از ۱۲۰۳۷۲ ریال در سال ۱۳۸۱ به ۱۲۳۱۴۳ ریال در سال ۱۳۸۲ رسیده است. به علاوه در سال ۱۳۸۹ که سال پایانی این دوره است رشد ۴۱ درصدی خط فقر مشاهده می شود. هم چنین در مناطق روستایی در سال های ۱۳۸۲، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ خط فقر از رشدی منفی برخوردار بوده است یعنی اندازه آن در مقایسه با سال قبل کاهش یافته است. از نظر روند افزایشی خط فقر، بیشترین میزان رشد در مناطق روستایی مربوط به سال ۱۳۸۳ است که بالغ بر ۷۹ درصد بوده و کمترین میزان رشد خط فقر با ۲۳ درصد مربوط به سال ۱۳۸۴ می باشد. در ضمن در سال پایانی دوره یعنی سال ۱۳۸۹ رشد خط فقر نسبت به سال ۱۳۸۸ معادل ۵۴ درصد بوده یا به عبارتی از ۲۵۲۳۹۳ ریال به ۳۸۷۶۹۶ ریال رسیده است.

منابع

- ۱- باقری فریده. کاوند حسین (۱۳۸۵) اندازه گیری شدت فقر در ایران: کاربرد شاخص SST. رفاه اجتماعی : بهار ۱۳۸۵ ، دوره ۵ ، شماره ۲۰ ؛ از صفحه ۱۸۱ تا صفحه ۱۹۲ .
- ۲- بلال ابراهیمی (۱۳۹۶) شناسایی عوامل موثر بر فرار مالیاتی و اولویت بندی این عوامل بر اساس نظرات کارشناسان ارشد مالیاتی. چهارمین همایش بین المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه
- ۳- مهران مولوی (۱۳۹۶) ارزیابی میزان عدالت مالیاتی و تاثیر آن بر فرار مالیاتی در بین کارکنان اداره کل امور مالیاتی آذربایجان غربی. چهارمین کنگره بین المللی پژوهشهای نوین در مطالعات مدیریت، حسابداری و اقتصاد
- ۴- فاطمه بابایی (۱۳۹۶) پدیده فرار مالیاتی و عوامل تاثیر گذار بر آن. دومین کنگره بین المللی علوم انسانی، مطالعات فرهنگی
- ۵- رییس دانا فریبرز (۱۳۸۴) اندازه گیری شاخص و پوشش فقر در ایران. رفاه اجتماعی : تابستان ۱۳۸۴ ، دوره ۴ ، شماره ۱۷ (فقر و نابرابری در ایران) ؛ از صفحه ۵۴ تا صفحه ۸۶ .
- ۶- ارگاس فوروندا، اسکار (۱۳۸۰)، علوم اجتماعی و مشکل بیکاری جوانان در جهان ، ترجمه سازمان ملی جوانان ، تهران : نشر روناس
- ۷- افشارزاده رؤف، یغمایی علی (۱۳۹۱) شناخت عوامل فقرزایی و بررسی خط فقر (مورد مطالعه: منطقه ۳ کلان شهر مشهد). کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری، اقتصاد ایران (۱۳۹۱)، کدمطلب: ۷۷۱۵۲
- ۸- اکبری پور، صدر (۱۳۸۳) نگاهی به وضعیت اشتغال و بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی « ، ماهنامه کار و جامعه ، شماره ۵۳ ، صص ۴۳-۴۶
- ۹- اکبرپور روشن، نرگس (۱۳۸۹) تخمین فرار مالیاتی ناشی از اقتصاد غیررسمی در ایران» پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی
- ۱۰- تشکینی، احمد (۱۳۸۴) اقتصادسنجی به کمک Microfit ، «تهران: مؤسسه فرهنگی هنری دیباگران تهران، نوبت اول.
- ۱۱- خان جان، علیرضا (۱۳۸۶) پتانسیلهای فرار و تقلب در نظام مالیات بر ارزش افزوده: بازخورد تجربه عملیاتی کشورهای درحال توسعه، مجله اقتصادی، سال چهارم، شماره های ۳۷ و ۳۸ (آذر و دی)، صص ۳۶-۴۲.
- ۱۲- خان جان، علیرضا (۱۳۸۸) نگرشی نهادگرا به فرار مالیاتی»، تهران: انتشارات پژوهشکده امور اقتصادی. ۹ سلیانی، سید مهدی (۱۳۸۳) بررسی و آزمون تابع تقاضای پول در اقتصاد ایران»، تهران: پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۳- خیری دوست زهرا، امین رشتی ناریس (۱۳۹۲) مقایسه «الگوی مصرف خانوار»، «خط فقر» و برخی از «شاخص های فقر» روستاهای ایران در سال دوم برنامه های سوم و چهارم توسعه. همایش ملی توسعه روستایی
- 14- Allingham, Michael and Agnar Sandmo (1972), "Income tax evasion: A theoretical analysis", Journal of Public Economics 1, pp.323 - 338 .
- 15- Carogata, P.J., and D.E.A. Giles simulating the relationship between the hidden economy and the tax level and tax mix in newzeland , Econometrics working paper. Ewp9804. Departemant of Economics university of victoria, canada .

- 16- Chiarini, B. and Marzano, E. and Schneider, F.(2008),"Tax Rates and Tax Evasion: An Empirical Analysis of the Structural Aspects and Long-Run Characteristics in Italy", IZA Discussion Paper, No. 3447, April.
- 17- Chyaryny,t (2008) examined the relationship between tax avoidance and tax rates. Tax Evasion and Work in the Underground secor", Labour Economics , N.12, p.613-628
- 18- Cobham, Alex (2005),"Tax evasion, tax avoidance and development finance", International Policy Dialogue, N. 129, September.
- 19- Embaye, Abel and Wei-Choun Yu (2010), " Tax Evasion and Currency Ratio: Panel Evidence from Developing Countries", College of Business, USA , July 30.
- 20- Fall, Ebirma (2003), "Currency Demand, the Underground Economy, ana, Tax Evasion- The Case of Guyana", IMF Working Paper, January.
- 21- Giles,r (2000)Tax Rates And Tax Evasion: Evidence From "Missing Imports" In China", Working Paper 8551, October.
- 22- Grant,o. Richardson,t (2006) in the article "Determinants of tax evasion: a cross-national study.
- 23- Kaufman and Johnson (2000) underground economy for countries in Eastern Europe and Latin America,
- 24- Levin and Widell (2007), "Tax Evasion in Kenya and Tanzania: Evidence from Missing Imports-working paper"-ESI- N. 8,p.3
- 25- Richardson, G ,the Strachre of fuzzy peferences:social choice implication, socialchoic and Welfar,159559 .

فصلنامه علمی تخصصی پژوهش
در حسابداری و علوم اقتصادی
سال دوم، شماره چهار، پاییز ۱۳۹۷

پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی

Jares.ir

نشانی: کرج، بلوار امام خمینی (باغستان)، بین
خیابان پنجم و ششم، روبروی مجموعه ورزشی
انقلاب، پلاک ۷۳۵، ساختمان پرند، واحد ۱

۰۲۱ ۳۳ ۲۰ ۲۴ ۸۷
۰۲۶ ۳۴ ۴۳ ۶۹ ۵۹
۰۲۱ ۴۳ ۸۵ ۷۱ ۲۴